जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०७७ माघ (krishijournal–2021, Jan-Feb)

"दुर्गम क्षेत्रमा ज्यान जोखिममा परेका गर्भवतीतथा सुत्केरी महिलाहरूको हवाई उद्धार सम्बन्धी सूचना"

महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालयमा रहेका राष्ट्रपति महिला उत्थान कार्यक्रमबाट नेपाली सेना, स्थानीय स्वास्थ्य संस्था, स्थानीय तह र जिल्ला प्रशासन कार्यालय सँग समन्वय गरि दुर्गम क्षेत्रका ज्यान जोखिममा परेका गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरूको हवाई उद्धार कार्यक्रम सञ्चालन भईरहेको छ। दुर्गम क्षेत्रका ज्यान जोखिममा परेका गर्भवती तथा सुत्केरी महिलालाई हवाई उद्धार गर्नु परेमा निम्न ठेगानामा सर्म्पक गर्नु हुन अनुरोध छ।

नेपाल सरकार
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय
सूचना तथा प्रशारण विभाग

सम्पर्क :
राष्ट्रपति महिला समन्वय इकाई
महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय
सम्पर्क व्यक्ति अञ्जु ढुंगाना,
प्रमुख महिला विकास अधिकृत
इमेल : pup.mowcsc@gmail.com

कृषि जर्नल
Agriculture Journal
मासिक

काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३
वर्ष-१६, अङ्क ८० माघ २०७७

यस अङ्कमा

१. कोभिड र नेपालको कृषि परनिर्भरता ३
२. कृषिकर्म गरेरै हुर्केको व्यक्ति म ७
३. किसानको उपयोगी कृषि बुलेटीन शिक्षा १०
४. प्याज खेती प्रविधि त्यसका फाइदाहरू १६
५. ओल (Elephant Foot Yam) २०
६. अखिल नेपाल किसान महासंघको दोस्रो बैठकमा प्रतिगमन सच्याउन माग २२
७. कृषिमा विदेशी लगानीको खारेजीको माग २४
८. वैदेशिक लगानी नल्याउन व्यवसायीको चेतावनी २६
9. One Planet-FAO's work on biodiversity, One Health and climate 29
10. Crucial role of biodiversity in combating zoonotic diseases 32
11. PPR has spread at an alarming rate more than 70 countries 33

12. Make : NotWasting food a personal resolution 35

व्यक्तिगत मूल्य रु. ५०/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि
सल्लाहकार : भोलामान सिंह बस्नेत, कृष्ण कोपिला, प्रा.डा.केशव खड्का, डा.गिरीराज त्रिपाठी
प्रबन्ध निर्देशक : श्रीबहादुर खड्का, **प्रधान सम्पादक :** धनबहादुर मगर
मुख्य कार्यालय : बागबजार-२८, **फिल्ड कार्यालय** : टौखेल-मच्छेगाउँ-९, चन्द्रागिरी नगर पालिका,

13. Fight against rural poverty 36

किसानलाई साधै बाादरको चिन्ता
बाँदरको नियन्त्रण गर्ने कानूनले हल हुँदैन

सम्पादकीय

हाम्रो देश कृषि प्रधान देश हो । हामीले देशेको कृषि उत्पादनलाई त्यति महत्वका साथ अगाडि बढाउन नसकिरहेको अवस्था छ । देशको केही कृषि बालीहरुमा हामी आत्मनिर्भर भएपनि समग्र कृषिमा आत्मनिभर हुन सकिहरहेको छैन । यस्तो अवस्थामा देशको अधिकांश भू-भाग विविधकारण जमीन क्रमश बाँझो बन्दै गएको छ । यसले हाम्रो देशको कृषि उत्पादनमा नराम्री प्रभाव पारेको सबैलाई थाहा छ । देशको कुल भू-भागमा खेतीयोग्य जमीन समेत २०-३० प्रतिशत बाँझो भएको छ । यसका पछाडि मुख्य मुख्याका कारणहरू सही समयमा पहिचान समेत गर्न नसकीरहेको अवस्था छ । जसको कारण कृषिमा ह्रास आएको छ । जल्दोवल्दो युवाहरु विदेशमा पलायन हुनबाट रोकिएको छैन । अर्को तिर खेतीयोग्य जमीन शहर बनाउने होड बाजीमा नासिदै गएका छन् । राज्यले खेतीयोग्य जमीन प्लटिङ्ग गर्नबाट रोकिएको भ्रम फैलाई रहेको छ । अर्को तिर तिव्रगतीमा प्लटिङ्ग गर्ने कार्य जतातते जारी रहेको छ । यस्तो अवस्थामा नेपालको कृषियोग्य भूमि मासिएको त छ नै । अर्कोतिर बजारको व्यवस्थापनमा ठूलो चुनौंती आएको छ । किसानले उत्पादन गरेको फलफूल तरकारीको लगायत मूल्य उठाउन सकिरहेको छैन । विदेशी फलफूल तरकारी र दैनिक उपभोग्य वस्तुले नरामरी नेपाली किसानलाई असर पुऱ्याईरहेको छ । सरकारको उपयुक्त नीति नभएको कारण सँधै उत्पादन हुने भूमि समेत बाँझो बनिरहेको छ । कतिपय किसानले व्यक्तिगत रुपमा आफ्नो पहलबाट कृषि गरेपनि कतै सिँचाईको अभाव, कतै बजारको अभाव, कतै विचौलियाको विगविगी जस्ता कुराले कृषिमा यो अवस्थामा आएको हो । दिगो कृषि प्रणालीलाई व्यवस्थापन गर्न नसक्दा राज्यले सँधै व्यापार घाटा मात्र सहनु परेको छैन । देशको अर्थतन्त्र नै तहस नहस बन्न लागेको छ । कृषि क्षेत्रलाई मात्र राम्ररी ध्यान दिन सकेको भए यो अवस्थाको अन्त्य हुन अनुमान सम्म हामीले नगरेको होइन ।

कृषि नै हाम्रो देशका मूल अर्थतन्त्रको आधार हो । तर कृषिलाई उचित ढंगले व्यवस्थापन गर्न नसक्दा हामी कृषिमा पछि परेका छौं । यि समग्र कुराहरुलाई हेर्दा अर्को समस्या पनि हाम्रो कृषि कर्ममा लागेका नेपाली दाजुभाई दिदीबहिनीहरुलाई सँधै पिरोलो बनिरहेको समस्या बाँदरको समस्या हो । बाँदरको विगविगी राजधानीको वरिपरि मात्र छैनन् देशैभरि छ । परम्परागत कृषि गर्ने दूरदराजका किसानहरु बाँदरको कारण खेतीपाती लगाउन छोडेका छन । बाँदरले किसानको खेतीबाली खाईदिँदा दिक्क मानेर किसानहरु स्वयम खेती गर्न छोडेर अन्य पेशा अंगाल्न पुगेको थुप्रै उदाहरण हाम्रो सामु छन् ।

सरकारसँग कानून छ । कानूनको कारण झन् किसानहरु विस्थापित बन्न पुगेका छन् । कानून बनाएर क्षेतिपूर्तिको व्यवस्थापन पनि गरेका छन् । तर त्यो क्षेतिपूर्ति विकल्प हुन सक्दैन । किसानले ढुक्कका साथ कृषि गर्न पाउनु पर्छ अनि मात्र देशको कृषि बालीमा उत्पादन बढाउन सकिन्छ । बाँदर भगाउने प्रविधि नबनाएको पनि होइन तर त्यो प्रविधि प्रभावकारी बन्न सकेको छैन । बाँदर मात्र होइन बँदेल, दुम्सी पनि समस्याको विषय बनेका छन् । तर सबभन्दा ठूलो समस्या भनेको बाँदरले नै बढी नोक्सान गरेको देखिन्छ । बाँदर कतिवबेला आउछन् । लखेट्ने भनेर कुरीरहने किसानलाई फुर्सद हुँदैन । मुख्य समस्या नै बाँदर बनेकाले यस्तो समस्याको समाधान गर्न व्यक्तिले मात्र सक्दैन । राज्यले नै बाँदर नियन्त्रण गर्न गम्भीर भएर सोच्नु पर्छ ।

बाँदर नियन्त्रणमा समस्या समाधान गर्न त्यति सजिलो छैन् । तर पनि दीर्घकालीन रुपमा हल गर्नतिर लाग्नु चाहीँ जरुरी भएको छ ।

हाम्रो देश नेपालमा बाँदर धार्मिक हिसावले संरक्षित गरिएको प्राणी हो यसलाई रामको चेला र मानव जातीको पूर्व वंशज पनि हो भनेर आदर गर्ने चलन छ । र मार्नु वर्जित गरिएको छ । नेपाली साँस्कृतिमा पुरातन सनातन हिन्दु संस्कारको जगबाट आएको हामी बाँदर सकारात्मक देखिन्छ । यसर्थ नेपालीहरु बाँदरको सन्तान हनुमानलाई आदर गर्दछ किनकी नेपाल एउटा हिन्दु धर्म मान्ने धर्मावलम्वीहरुको वाहुल्यता रहेको छ । आसामी बाँदरलाई नेपालीले हनुमानको सन्तान भनिन्छ । धर्म संस्कार अनुसार रामभक्त हनुमान भएको कारण हनुमान जातिका बाँदरलाई नेपालीहरुले श्रद्धाको रुपमा लिइएको छ । तथापी त्यसलाई नियन्त्रण कसरी गर्ने भन्ने कुरा ठूलो चुनौतीको विषय बनेको छ ।

तर अब राज्यले यसको व्यवस्थापन नगरी सुखै छैन । कृषि गर्नु चाहने पीढिलाई निराश बनाई रहेको बाँदरले बाँदरलाई कसरी नियन्त्रण गर्ने भनेर राज्यस्तरबाटै गरिनु पर्छ । क्षेतिपूर्ति समाधान होइन । बाँदरको नोक्सानी ठूलो हुन्छ । बाँदर धपाउन गुलेली बोकेर कुर्न सँधै सकिदैन । त्यसकारण यसको नियन्त्रण भनेको भाले बाँदरलाई नियन्त्रण गरी वन्ध्यकरण गर्नु अपरिहार्य छ । मानिसको जनसंख्या वृद्धि हुनबाट वन्ध्यकरण गरेजस्तै बाँदरलाई पनि नियन्त्रण गरी वन्ध्याकरण गर्न जरुरी छ । त्यसबाट मात्र बाँदरबाट हुने समस्या तत्काल नभए पनि भविष्यमा किसानहरुले सन्तोषको सास फेर्न पाइन्छ । तपशिलका कार्यहरु गर्दै जाँदा दिनानु दिन बढ्दै गरेको बाँदरका संख्यात्मक वृद्धिले नेपाली किसान सँधै तर्सित बन्नु पर्ने छैन ।

कोभिड र नेपालको कृषि परनिर्भरता

नेपालको परनिर्भरताको इतिहास सुगौली सन्धिबाट शुरु भएको मानिन्छ । औधौगिक उत्पादनका लागि नेपालको परनिर्भरता छिमेकी राष्ट्रहरुमा अत्यधिक रहेको पनि कृषि अर्थात् खाद्यान्न उत्पादनमा भने नेपाल सन् १९७५ सम्म आत्मनिर्भर नै थियो । यो अवधिसम्म छिमेकी राष्ट्र भारतमा खाद्यान्न, फलफूल, तरकारी लयायतका कृषिजन्य पदार्थको निर्यात गरिरहेको नेपालले हाल कृषिजन्य उत्पादन र कृषिका लागि आवश्यक प्रविधि, ज्ञान, विउ विजन र अन्य वस्तुका लागि समेत विदेशीको मुख ताक्नु पर्ने र अन्य राष्ट्रहरूमा निर्भर रहनु पर्ने वाध्यकारी अवस्था रहेको छ ।

डा.गोकर्ण प्र.ज्ञवाली
उप-प्राध्यापक, त्रि.वि.पाटन क्याम्पस

परिचय :

विगत दुई हजार वर्षको इतिहास मात्र हेर्ने हो भने, संसारमा एन्तोनिअन् प्लेग, जापानिज विफर, ब्लैक डेथ, इटालियन प्लेग, विभिन्न समयमा फैलिएका फ्लुहरु हुँदै इबोला र हालको कोविड-१९ आदि केही मुख्य महामारीहरु हुन् जसले लाखौ प्राणी र मानवको ज्यान लियो ।

यी मध्ये छैठौं शताब्दीमा फैलिएको 'बाइजानटाइन' प्लेग, चौधौं शताब्दीमा एसियाबाट शुरु भएर मध्यकालीन युरोपभरि फैलिएको 'ब्ल्याक डेथ' र उन्नाइसौं शताब्दीमा चीनबाट शुरू भएर एसियाका अन्य भाग हुँदै अमेरिकासम्म फैलियो प्लेग मुख्य थिए जसले करिब २० करोड मानिसहरूको ज्यान लिएको विश्वास गरिन्छ । यी विभिन्न रोगहरुले तत्कालिन विश्वको आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, मनोवैज्ञानिक र राजनीतिक क्षेत्रमा विभिन्न प्रभाव पारेको देखिन्छ ।

त्यही सन्दर्भमा चीनको वुहान शहरबाट २०१९ को अन्त्य तिरबाट फैलिएको हालको कोरोना भाईरस (कोभिड-१९) ले पनि मानव जीवनमा ठूलो असर गरेको छ । जसले हालसम्म विश्व स्तरमा करीव तेइस् लाख दश हजार मानिसहरूको मृत्यु भईसकेको छ भने नेपालमा करिव दुइ हजार मानिसको मृत्यु भै सकेको छ । विश्वका यी विभिन्न महामारीसँगै दुनियाँको राजनीतिक नक्शा, नेतृत्व र विचारधारामा पनि परिवर्तन भै रहेको मानिन्छ । त्यसैले अहिले विश्वव्यापी बनेको कोरोनालाई स्वास्थ्य भन्दा पनि राजनीतिक र आर्थिक प्रक्रिया मानिन्छ । यो लेखले कोरोनाले नेपालको कृषि क्षेत्रमा पारेको प्रभावको बारेमा विश्लेषण गर्ने छ (ज्ञवाली, २०२०) ।

विश्व अर्थतन्त्रको वर्तमान अवस्था :

विश्व बैंकले गरेको प्रक्षेपण अनुसार, सन् १८७० पछिको सबै भन्दा धेरै प्रतिव्यक्ति आम्दानीमा संकुचन आएको वर्ष यही हो जुन कोभिडको कारणले सिर्जित भएको हो । कोभिडको कारणले विश्वको विकसित अर्थतन्त्रमा ७ प्रतिशतले संकुचन आउने छ भने विकान्सोमुख अर्थतन्त्रमा २.५ प्रतिशतले संकुचन आउने छ । पूर्वी एशिया र प्यासिफिकको अर्थतन्त्रमा ०.५ प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ भने दक्षिण एशियाको अर्थतन्त्रमा २.७ प्रतिशतले संकुचन आउने छ । त्यस्तैगरी सब सहारा अफ्रिका मा २.८, मध्य पूर्व र उत्तर अफ्रिकामा ४.२, युरोप र सेन्ट्रल एशियामा ४.७ र ल्याटिन अमेरिकामा ७.२ प्रतिशतले संकुचन आउने छ (WB, 2020) । त्यस्तैगरि अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषले सन् २०२० मा विश्व अर्थतन्त्र ४.९ प्रतिशतले संकुचन हुने प्रक्षेपण गरेको छ । त्यस्तैगरि विश्वका शक्तिशाली देशहरुलाई हेर्ने हो भने अमेरिकाको आर्थिक वृद्धिदर ६ प्रतिशतले र युरोपको ६.६ प्रतिशतले खुम्चने छ । अमेरिकालाई आफ्नो अर्थतन्त्र पुरानो स्थितिमा ल्याउन करिब दई र तीन वर्ष लाग्नेछ । त्यस्तै चीनको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१९ को भन्दा

०.१ प्रतिशत झर्नेछ जसलाई सन् २००८ को आर्थिक मन्दीले खासै असर पारेको थिएन । त्यस्तैगरि एसियाको आर्थिक वृद्धि सन् २०२० र २१ मा शून्य प्रतिशतमा झर्नेछ जसलाई ६० वर्ष यताको सबैभन्दा खराब स्थिति मानिएको छ (घिमिरे, २०२०) ।

कोभिडको कारणले नेपालको औपचारिक अर्थतन्त्रमा त्यति धेरै असर गरेको देखिदैन । तर अनौपचारिक क्षेत्रमा भने यसको असर अत्यन्तै ठुलो रहेको छ । एसियाली विकास बैंकले यो वर्षको नेपालको अर्थतन्त्रको वृद्धिदर बजेटले सोचेभन्दा कम ५.३ प्रतिशत रहने भनी अनुमान गरे तापनि विश्व बैंकले यो वर्ष नेपालको आर्थिक वृद्धिदर १.८ देखि २.८ प्रतिशतको हाराहारीमा मात्र रहने प्रक्षेपण गरेको छ । कोभिड संक्रमणले अर्थतन्त्रमा पारेको असरका कारण आर्थिक वर्ष २०७६ र ७७ मा २.२८ प्रतिशत मात्र आर्थिक वृद्धि हासिल हुने केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको अनुमान छ (ने.रा.बै., २०२०) । कोभिडले नेपालको अर्थतन्त्रका विभिन्न क्षेत्रहरु जस्तै पर्यटन, उद्योग, उत्पादनका क्षेत्रहरु, साना तथा मझौला उद्योगहरु निकै प्रभावित पारेका छन् । तर यसको असर कृषि क्षेत्रमा भने त्यति देखिदैन ।

नेपालमा कृषिको वर्तमान अवस्था :

कृषि नेपालको अर्थतन्त्रको प्रमुख आधार हो जसमा देशको ठूलो जनसंख्या निर्भर रहेको छ । यस क्षेत्रमा कूल जनसंख्याको ६०.४ प्रतिशत जनता आश्रित छन् । त्यस्तै गरि अन्तर्रास्ट्रिय श्रम संगठनका अनुसार, करिव ६८ प्रतिशत जनसंख्यालाई कृषिले आश्रय दिइरहेको छ भने जी.डी.पी.मा ३४ प्रतिशत योगदान पुर्‍याईरहेको छ । नेपालको औद्योगिकीकरणमा कृषि क्षेत्रको सबैभन्दा प्रमुख

भूमिका रहेको छ। नेपालमा सञ्चालित उद्योगहरुमध्ये ५५% उद्योगलाई आवश्यक कच्चा पदार्थ कृषि क्षेत्रले नै उपलब्ध गराइरहेको छ। देशको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान आव २०७५ र ७६ मा २७.४ प्रतिशत छ। कृषि क्षेत्रको वार्षिक औसत वृद्धिदर ५ प्रतिशत रहेको छ। कुल कृषि योग्य जमिन २६ लाख ४१ हजार हेक्टर मध्ये १४ लाख ७३ हजार हेक्टर जमिनमा मात्रै सिँचाई सुविधा पुगेको छ। कूल सिंचित जमिनको ३३ प्रतिशत जमिनमा मात्रै बाह्रै महिना सिँचाई सुविधा उपलब्ध हुने गरेको छ जसले कृषिको उत्पादनमा कमी ल्याइरहेको छ। कृषि बाहेक अन्य क्षेत्र उद्योग, पर्यटन व्यवसाय र रेमिट्यान्सबाट राज्य कोषमा हुने योगदान पनि उल्लेख्य छ जसलाई कोभिड र लकडाउनले अत्यन्तै असर गरिरहेको कारणले अर्थतन्त्रमा निकै गिरावट आउने देखिन्छ जसलाइ कृषि क्षेत्रको उत्थानबाट जोगाउन अति आवश्यक भएको छ।

खाद्यान्नको परनिर्भरता :

नेपालको परनिर्भरताको इतिहास सुगौली सन्धिबाट शुरु भएको मानिन्छ। औधौगिक उत्पादनका लागि नेपालको परनिर्भरता छिमेकी राष्ट्रहरुमा अत्यधिक रहेको पनि कृषि अर्थात् खाद्यान्न उत्पादनमा भने नेपाल सन् १९७५ सम्म आत्मनिर्भर नै थियो। यो अवधिसम्म छिमेकी राष्ट्र भारतमा खाद्यान्न, फलफूल, तरकारी लयायतका कृषिजन्य पदार्थको निर्यात गरिरहेको नेपालले हाल कृषिजन्य उत्पादन र कृषिका लागि आवश्यक प्रविधि, ज्ञान, विउ विजन र अन्य वस्तुका लागि समेत विदेशीको मुख ताक्नु पर्ने र अन्य राष्ट्रहरूमा निर्भर रहनु पर्ने वाध्यकारी अवस्था रहेको छ। कूल वजेटको करिव १५ प्रतिशत वजेट कृषिमा छुट्याइएको भएपनि उक्त वजेटले नेपालको कृषिको परनिर्भरता घटाउन सकेको देखिदैन बरु उल्टै दिनदिनै परनिर्भरता तिव्र गतिमा वृद्धि हुँदै गइरहेको छ। राज्यले बनाएका २० वर्षे दीर्घकालीन कृषि रणनीति, पञ्चवर्षिय र त्रिवर्षिय आवधिक योजनाहरु र वार्षिक बजेट लगायत अन्य कृषि नीति, तथा कार्यक्रमहरुले कृषिमा प्रसस्त जोड दिएपनि नेपालको कृषिमा रहेको परनिर्भरता कम हुनको साटो झन् बढ्दो रुपमा रहेको छ। पछिल्लो अवधिको नेपालको खाद्यान्न उत्पादनको अवस्थालाई हेर्दा यो झन् कहालीलाग्दो अवस्थामा रहेको देखिन्छ। हाल नेपालका ७५ जिल्लामध्ये ३७ जिल्लामा खाद्यसंकट रहेको छ। सरकारले खाद्यान्नको उत्पादन बढेको दाबी गरे पनि हाल उत्पादन गरिएको खाद्यान्नले जम्मा ३ महिनामात्र धान्ने र यी जिल्लाहरुले खाद्यान्नका लागि अरु जिल्ला, भेग वा देशमा निर्भर रहनु पर्ने अवस्थाको निर्माण भएको छ। केही वर्ष अघिसम्म नेपालको अन्न भण्डार तराईले नेपालको खाद्यसंकट टार्ने गर्दथ्यो भने हाल त्यो अवस्था पनि रहेको देखिदैन र खाद्यान्नको लागि नेपाल विभिन्न विदेशी राष्ट्रहरुमा निर्भर रहेको छ।

राष्ट्र बैंकले सार्वजनिक गरेको रिपोर्टका अनुसार वि. स. ०७५ र ७६ मा एक खर्ब ६१ अर्ब ५८ करोड रुपैयाँको खाद्यवस्तु तथा जीवजन्तु आयात भएको छ, जुन कुल आयातको ११ दशमलव ४ प्रतिशत हुन आउँछ। यसमध्ये भारतबाट मात्र एक खर्ब १८ अर्ब ४६ करोड, चीनबाट ६ अर्ब ४२ करोड र अन्य तेश्रो विश्वका मुलुकहरुबाट ३६ अर्ब ७० करोड रुपैयाँको खाद्यवस्तु तथा जीवजन्तु आयात भएको देखिन्छ। आयातको तुलनामा निर्यात भने निकै कम रहेको पाइन्छ जसमा यो अवधिमा जम्मा १९ अर्ब ९५ करोड रुपैयाँको खाद्यवस्तु तथा जीवजन्तु निर्यात भएको छ, जुन कुल निर्यातको २० दशमलव ५ प्रतिशत हुन आउँछ। यसले खाद्यवस्तुको निर्यात करिब एक खर्ब ४१ अर्ब रुपैयाँले ऋणात्मक रहेको देखाउँछ। यसका विभिन्न कारणहरु मध्ये जनसंख्याको तीव्र विधि र उत्पादनको न्यूनता मुख्य हो जसले गर्दा नेपालको खाद्यवस्तुको माग आन्तरिक उत्पादनभन्दा अधिक रहेको छ। (शर्मा र दाहाल, २०७७)। पौडेल (२०७६) का अनुसार, वि. स. २०७६ र २०७७ को कृषि तथा पशुजन्य वस्तु आयात स्थिति निम्नानुसार रहेको छ :

क.स. खाद्य वस्तुहरु	**मूल्य**
१. खाद्यान्न	२० अर्ब २१ करोड
२. खाने तेल, जनावरको बोसोसहितका सामग्री	२१ अर्ब ६८ करोड
३. तरकारी तथा कन्दमूल	१३ अर्ब २८ करोड
४. कफी, चिया, मसला	४ अर्ब १५ करोड
५. तयारी खाद्य वस्तु	३ अर्ब ८४ करोड
६. चिनी तथा चिनीबाट बन्ने परिकार	१ अर्ब १९ करोड
७. डेरी प्रोडक्ट तथा अण्डासहितका सामग्री	९२ करोड
८. माछासहितका जलीय वस्तु	८३ करोड
९. जिउँदो जनावर, मासु तथा मासुजन्य वस्तु	७६ करोड
जम्मा	७७ अर्ब

स्रोत : भन्सार विभाग, २०७६ र २०७७

त्यस्तैगरि भन्सार विभागले सार्वजनिक गरेको रिपोर्टका अनुसार आर्थिक वर्ष २०७६ र ०७७ मा ५६ अर्ब ८८ करोड ४३ लाख रुपैयाँ बराबरको खाद्यान्न मात्र भित्रिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७५ र ०७६ मा भन्दा गएको आर्थिक वर्षमा धान, चामल, मकै, कोदो, जौ गहुँ लगायतका खाद्यान्न आयातमा पाँच अर्ब रुपैयाँ धेरै रकम बाहिरिएको छ। गएको आर्थिक वर्षमा धान र चामल मात्रै साढे ३३ अर्ब रुपैयाँको आयात भएको छ। धानको बिउ, धान, चामल, कनिका लगायतका वस्तुको

आयात्मा ३३ अर्ब ५९ करोड रुपैयाँ बाहिरिएको भन्सार विभागको तथ्याङ्क रहेको छ । यसमध्ये झण्डै २२ अर्ब रुपैयाँको धान र चामल भारतबाट आयात भएको छ भने गएको वर्ष ९३ करोड ५९ लाख रुपैयाँको त कनिका मात्रै आयात् भएको छ । यस्तै सात अर्ब ९० करोड रुपैयाँको गहुँ, १२ अर्ब ९४ करोड ४७ लाख रुपैयाँ बराबरको मकै आयात भएको भन्सार विभागले जनाएको छ । मन्त्रालयले आर्थिक वर्ष २०७७ र ७८ मा धान उत्पादन ७० हजार ८ सय ३२ टन वृद्धि भएको दाबी गरिरहँदा चामल आयात् भने उल्लेख्य बढेको छ/ । भन्सार विभागको पछिल्लो तथ्याङ्क श्रावण देखि पौष सम्मको कृषिजन्य वस्तुको आयात्को विवरणलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ :

आयातित कृषिजन्य वस्तुहरु मूल्य (हजारमा)	
Animals; live	649016
Meat and edible meat	8265
Fish and crustaceans, mollusc and other aquatic invertebrates	807893
Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	996482
Animal originated products; not elsewhere specified or included	24274
Trees and other plants, live; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	86696
Vegetables and certain roots and tubers; edible	19223992
Fruit and nuts, edible; peel of citrus fruit or melons	8494127
Coffee, tea, mate and spices	4645919
Cereals	41774728
Products of the milling industry; malt, starches, inulin, wheat gluten	829826
Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit, industrial or medicinal plants; straw and fodder	8434193
Lac; gums, resins and other vegetable saps and extracts	175828
Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	107909
Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared animal fats; animal or vegetable waxes	28273139
Meat, fish or crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates; preparations thereof	32711
Sugars and sugar confectionery	7359521
Cocoa and cocoa preparations	839745
Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks's products	4459592
Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	729116
Miscellaneous edible preparations	4371445
Beverages, spirits and vinegar	1019394
Food industries, residues and wastes there of; prepared animal fodder	10622875
Tobacco and manufactured tobacco substitutes	1432000

विभागका अनुसार, पहिलो चौमासिकसम्म १३ अर्ब ५८ करोड २४ लाख रुपैयाँ बराबरको ३ लाख ४६ हजार १ सय ६१ टन चामल आयात भएको छ/ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ६ अर्ब ३० करोड ५६ लाख रुपैयाँ बराबरको १ लाख ४२ हजार ९ सय ७४ टन चामल आयात भएको थियो/ । त्यस्तैगरि मकै आयात पनि उल्लेख्य बढेको छ/ । पहिलो चौमासिक विवरण अनुसार चार महिनामै ५ अर्ब ५५ करोड १७ लाख रुपैयाँको मकै आएको छ/ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा ३ अर्ब ८१ करोड ७३ लाख रुपैयाँको आयात भएको थियो/ । गहुँ आयात पनि ५ अर्ब ३७ करोड २७ लाख रुपैयाँले बढेको छ/ । अघिल्लो वर्षको चौमासिकमा २२ करोड ७९ लाख रुपैयाँको आयात भएको गहुँ अहिले ५ अर्ब ६० करोड ६ लाख रुपैयाँको आएको मन्त्रालयको विवरण छ/ (पोखरेल, २०७७) । यी तथ्याङ्कहरुले के देखाउछन भने कृषि प्रधान मुलुकमा खाद्यान्नको आयातको मात्रा दिनानुदिन बढ्दै गैरहेको छ र नेपाल खाद्यान्नमा झन् झन् परनिर्भर बन्दै गईरहेको छ ।

तरकारी र फलफूलमा परनिर्भरता :

नेपालमा हरेक खालका तरकारीहरूको उत्पादन हुने गर्दछ। तरकारीको उत्पादन नेपालमा अत्यधिक हुने भएपनि उक्त उत्पादन अपुग रही तरिकारी विदेशवाट आयात् गर्नुपर्ने वाध्यकारी अवस्था रहेको छ। नेपालमा ठूलो परिमाणमा तरकारी भारतबाट आयात हुने गर्दछ र नेपालका हरेक शहर तथा गाउँघरमा भारतीय तरकारीको वाहुल्यता रहेको छ। त्यसपछि चीन, भुटान, बंगलादेश लगायतका राष्ट्रहरुबाट आयात हुने गर्दछ। भन्सार विभागका तथ्याङ्क अनुसार आर्थिक वर्ष ०७६ र ७७ को चैतसम्म २३ अर्ब ४० करोड रुपैयाँको तरकारी र फलफूल मात्र आयात भएको छ। यस्तै, खानेतेल आयातमा मात्र नेपालले झण्डै ८ अर्ब रुपैयाँ खर्चिएको छ (आचार्य, २०७७) । दुर्गम जिल्ला खासगरी कर्णालीमा फलफुल कुहेर गैरहेको छ भने तराई र अन्य पहाडी जिल्लाहरुमा तरकारी गाई भैंसीलाइ खुवाएर नस्ट गरिदै आएको छ एकातिर भने अर्कोतिर ठूलो मात्रामा तरकारी र फलफुल आयात भैरहेको छ। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले तयार पारेको पहिलो चौमासिक विवरण अनुसार हरियो तरकारी आयात पनि ४ करोड ७८ लाख रुपैयाँले बढेको छ/ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा ६ करोड १४ लाख रुपैयाँको आयात भएको हरियो तरकारी अहिले १०

करोड ९३ लाख रुपैयाँको आएको छ/ । त्यस्तैगरी प्याज, लसुन, भटमासको तेल (कच्चा) पदार्थको आयात पनि उल्लेख्य बढेको छ/ । ४ महिनामा ११ अर्ब ६ करोड ५४ लाख रुपैयाँको आयात भएको छ/ । सनफ्लावर तेलको कच्चा पदार्थ आयात पनि दोब्बर छ/ । विवरण अनुसार पहिलो चौमासिकमा ४ अर्ब २९ करोड २८ लाख रुपैयाँको आयात भएको छ । त्यस्तै गरि फलफुल तर्फ पहिलो चौमासिकमा २ अर्ब ५ करोड ६५ लाख रुपैयाँ बराबरको स्याउ आयात भएको छ/ । ६९ करोड ७४ लाख रुपैयाँको सुन्तला र कागती र २५ करोड ८९ लाख रुपैयाँको केरा आएको छ/ ।

बीउ-विजनमा परनिर्भरता :

कृषि उत्पादनका विभिन्न साधनहरु मध्ये बीउबीजन सबैभन्दा महत्वपूर्ण र आधारभूत तत्व हो जसको अभावमा कृषि उत्पादन हुनै सक्दैन । परम्परागत रुपले कृषकले विभिन्न बीउविजनको प्रयोग गरिरहेका भए पनि आधुनिक बीउविजनले उत्पादन बढाउने भएकोले यसको माग उच्च रहेको छ । खासगरी तराई क्षेत्र, उपत्यका र सुगम पहाडी क्षेत्रमा बीउविजनको माग बढिरहेको छ । कृषक, निजी उत्पादक र नेपाल सरकारका निकायहरुले बीउविजनको उत्पादन र वितरणको माग पूरा गर्न नसकिरहेको सन्दर्भमा बीउविजन प्रतिको नेपालको परनिर्भरता दिनानुदिन बढिरहेको छ । नेपालको लागि आवश्यक बीउविजन भारत, थाइल्याण्ड, चीन, जापान र कोरियाबाट आयात गरिन्छ । सरकारी तथ्याङ्क अनुसार नेपाललाई वार्षिक ४०७ मे.ट.बीउ आवश्यक पर्दछ जसमा नेपालले आयात गर्ने बीउविजनमा ८५% तरकारीको बीउविजन भारतबाट आयात् गर्दछ भने बाँकी १५% अन्य देशहरुबाट आयात गर्दछ ।

मल र कृषि औजारमा परनिर्भरता :

नेपाल कृषि मल र कृषि औजारमा पनि पूर्णत: विदेशी र राष्ट्रहरुमा निर्भर रहेको छ । सन् १९८० देखि २०२० सम्मको प्रवृत्तिलाई हेर्दा नेपालमा आधुनिक औजार प्रयोगमा ८०% ले वृद्धि आएको देखिन्छ । कृषि मल प्रयोगको अनुपात यो अवधिमा २००% ले बढेको देखिन्छ । नेपाल लगायत दक्षिण एशियाका राष्ट्रहरु बंगलादेश, भारत, नेपाल र पाकिस्तानमा मलको प्रयोग ७५ ले बढिरहेको छ भने यस प्रतिको परनिर्भरता २४ देखि ५२% रहेको छ । एक अनुसन्धान अनुसार, नेपाल लगायत कम्वोडिया लाओस, थाइल्याण्ड, मङ्गोलिया, फिजी र पुपुवा न्युगिनीले मल १००% नै विदेशी राष्ट्रबाट खरिद गर्दछन् जसमा नाइट्रोजन, फस्फोरस र पोटासको मात्रा सबैभन्दा बढी रहेको छ । यी तीनै मललाई एन.पी.के. भनिन्छ जसको उत्पादन र निर्यात शून्य छ भने आयात नाइट्रोजन ५१%, फस्फोरस १६%, पोटास ६% र एन.पी.के. ८३% भने खपतका दर ४२% छ । यी सबै खाले मल नेपालले विदेश बाट आयात गर्दछ र नेपालमा यसको उत्पादनको लागि कुनै पूर्वाधारको विकास गरिएको छैन । माथिका केही क्षेत्र र आयातको अवस्था हेर्दा के लाग्छ भने नेपाल कृषि प्रधान देश नभएर अन्य कुनै आर्थिक गतिविधिमा पूर्ण रुपले लागेको देखिन्छ ।

कृषिमा आत्मनिर्भरता : कोभिडले जुराएको अवसर :

लकडाउनको तीन महिना अवधिमा करिब डेढ खर्ब कृषि तथा गैरकृषिजन्य वस्तु आयात भएको छ । भन्सार विभागको पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार यस अवधिमा १ खर्ब ३४ अर्ब ६० करोड ८५ लाख १३ हजार रुपैयाँको आयात भएको हो । यो अवधिमा सरदर आयात ७८ हजार २ सय ३२ मेट्रिक टन दलहन, ९९ हजार ३ सय ३७ मेट्रिक टन तरकारी, ३१ लाख २१ हजार १ सय ५५ मेट्रिक टन खाधान्न आयात भएको छ । त्यसैगरी ११ हजार ४ सय ५५ मेट्रिक टन दूधजन्य पदार्थ, ४ अर्ब ५८ करोड ३३ लाख ४८ हजार रुपैया बराबरको तयारी औषधी आयात भएको छ । औषधीकै लागि चाहिने कच्चा पदार्थ १ अर्ब ३३ करोड ६६ लाख १५ हजार रुपैयाँ बराबरको दोस्रो मुलुकबाट आयात भएको तथ्याङ्क भन्सार विभागसँग छ (भन्सार विभाग, २०७७) । लकडाउनको दौरानमा तरकारी, फलफुल, दूध र अन्य कृषिजन्य वस्तु खपत नभएर एकातिर फाल्नु पर्ने अवस्था देखिन्छ भने अर्कोतिर यी सबै वस्तुको आयातको यो अवधिमा झन् उच्च रहेको देखिन्छ । तलको चित्र र समाचारहरुले लकडाउनको अवधिमा नेपालको कृषिले व्यहोर्नु परेको अवस्थालाई उदाहरणको रुपमा प्रस्तुत गर्दछ ।

यो अवधिका केही समाचारहरु :

- म्याग्दी, तरकारी बिक्री नभएपछि गाईभैसीलाई खुवाउँदै किसान (अन्नपूर्ण, २०७७)स

- सिन्धुली जिल्ला सदरमुकाममा ठूलो परिमाणमा भारतबाट हरियो सागसब्जी लगायतका तरकारी भित्रिएको छ (झिल्को, २०७७)

-सर्वसाधारणले दिनहुँ उपभोग गर्ने तरकारीको मूल्य बढेको छ/ । अफ सिजन, वर्षाले तरकारी नष्ट गरेको, निषेधाज्ञले आपूर्ति असजिलो भएको र कृत्रिम अभाव सिर्जना गरिएकाले मूल्य अचाक्ली बढेको हो/ । सरकारी तथ्याङ्क अनुसार एक महिनाकै अवधिमा तरकारीको भाउ २ सय ७८ प्रतिशतसम्म बढेको छ/ (कान्तिपुर, २०७७) ।

-वुटवल, उत्पादन भएका दूध पोखिएका छन् । तरकारी खेतबारीमा कुहिएका छन् । अण्डा खाडलमा फालिएका छन् भने कुखुराका चल्ला हुर्कनुको साटो खाल्डामा पुरिएर नष्ट भएका छन् (उज्यालो, २०७७) ।

देशभर करिव ३३ लाख हेक्टर खेतीयोग्य जमीन रहेको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको आँकलन छ । मन्त्रालयको पूरानो संरचना अनुसार जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको तथ्याङ्कमा विदेश गएका तथा सहरमा बसाई सराइँ गर्दा करिब २२ प्रतिशत जमीन बाँझै छोडिएको अनुमान गरिएको छ (ढुगाना, २०७७) । सरकारले जग्गा बाँझै छोड्ने वा खेती नगर्ने प्रवृति वा अवस्थालाई निरुत्साहित गर्न विभिन्न कदमहरु शुरु गरेको छ । कतिपय गाउँपालिका र नगरपालिकाहरुले जग्गा बाँझै राख्ने घर परिवारहरुलाई कारवाही गर्ने नीति पनि अघि सारेका छन् । तर यी नीति तथा कार्यक्रमहरुको प्रभाव निकै कम परेको देखिन्छ अर्थात यी कार्यक्रमहरु प्रभावहिन रहेका छन । कोभिडको समयमा कृषिजन्य वस्तु खरिद-बिक्री गर्न हाटबजार, डेरी, मासु पसल, सब्जीमण्डी लगायतका व्यवसायिक केन्द्र प्रायजसो बन्द रहे जसको कारण उत्पादित दूध, तरकारी तथा अन्य कृषिमा आधारित कच्चा पदार्थ आफ्नै घर र बारीमै रहे । किसानले खेतमा पाकिसकेका बाली भित्र्याउन सकेनन् भने अण्डा, कुखुरा, चल्ला, फलफूल आदि बिक्री गर्न नपाएर नाश हुने अवस्था सिर्जना भयो । कोभिडको समयमा भारत लगायत अन्य देशहरुबाट आफ्नो देशमा फिर्ने युवाहरुको संख्या निकै ठूलो रहेको थियो । तर त्यो जनसंख्यालाई राज्यले स्वदेशमा बस्नसक्ने अवस्थाको निर्माण गर्न सकेन जसको कारण युवाहरु पुन: विदेश जान वाध्य रहेका छन् । योजनावद्ध विकासको शुरुदेखि राखिएको कृषि विकासको उद्देश्य हालसम्म पनि कायमै रहेको छ । दुईवटा दिर्घकालीन कृषि

बाँकी .... **१९ पृष्ठ**

कृषिकर्म गरेरै हुर्केको व्यक्ति म

*देशको कृषि क्षेत्रको विकास, सरकारले गरेको कृषिमा योगदान, कृषिमा नेपाली जनताको सहभागीता, भावी कृषि क्षेत्रको विकास र राजनीतिक पार्टीहरुको कृषि क्षेत्रमा खेल्नु पर्ने भूमिका आदिका विषयमा किसान संघ (अप्पा)का अध्यक्ष **भैरव रेग्मी**सँग कृषि जर्नल मासिकको लागि **धनबहादुर मगर**ले गरेको कुराकानीको प्रस्तुत अंश*

भैरव रेग्मी
अध्यक्ष
अखिल नेपाल किसान संघ (अप्फा)

यहाँको संक्षिप्त परिचय दिनुहोस् न ?

मेरो जन्म तानसेन पाल्पामा भएको हो। २०४० सालमा चितवन आएँ। अहिले नेकपा (मसाल)को जनवर्गीय संगठन अखिल नेपाल किसान महासंघ (अप्फा)को राष्ट्रिय अध्यक्ष भै किसान आन्दोलनमा सरिक छु।

धेरै वर्षदेखि यहाँ किसान र कृषि क्षेत्रको विकास गर्नुपर्दछ भनेर लाग्नु भएको छ अन्य क्षेत्रको भविष्य नभएर हो ?

म किसानको छोरो हुँ। तानसेनमा भएको सानो जमीनको टुक्रामा मकै, कोदो, गहुँ र पशुपालन जस्ता कृषिकर्म गरेर हुर्केको व्यक्ति हुँ, अन्य केटाकेटीको चाहना जस्तै डाक्टर, इन्जिनियर बन्ने सपना साँचेर आईएस्सी पढ्न काठमाडौं गएको थिएँ। परिस्थितिले मलाई कृषि पढ्न अगाडि बढायो। यो मेरो अन्तरआत्माको झिल्को पनि थियो। पछि म कम्युनिष्ट आन्दोलन संग जोडिएँ। कम्युनिष्ट आन्दोलनसँगै किसान आन्दोलनमा जोडिएर एउटा समय निजी कृषि कर्म गरेर परिस्कृत र व्यवहारिक ज्ञान आर्जन गर्ने अवसर पनि प्राप्त भयो। नेपाल कृषि प्रधान देश भएको र कृषिको विकास विना नेपालको विकास हुन सक्दैन भन्ने निष्कर्ष मेरो सानै देखि अन्तरकुनामा रहीरहेको थियो र त्यो अहिले उजागर पनि भएको छ।

कृषि क्षेत्रलाई नै किन रोज्नु भयो ?

क) बिहान उठ्ने बित्तिकै हामी चिया पिउँछौं। त्यसपछि नास्ता खान्छौं, नास्तामा पाउरोटी, रोटी, मकै आदि जस्ता कृषि उपज नै हुन्छन्। भात, आटो, ढेडो, दाल, तरकारी, अण्डा, माछा-मासु, दूध-दही, फलफूल सबै किसानका उपज हुन्। यसमा किसानको श्रम लागेको हुन्छ। हिजोका राजा-महाराजा देखि रैती सम्म, आजका राष्ट्र प्रमुख, पार्टीको नेता र जनता, धार्मिक गुरु, महर्षी, दार्शनिक, नेता, डाक्टर, इन्जिनियर, गरीव-धनी सबैले धुलो, मैलो, अनपढ, किसानले उत्पादन गरेको वस्तु खान्छन्। मानव मात्र होइन, प्रत्येक जीव कृषिसँग सम्बन्धित वस्तुहरू प्रयोग नगरिकन उनीहरुको अस्तित्व हुँदैन। यत्रो निर्णायक विषयलाई सबै वर्ग, राजनीतिज्ञ सहित सरकारले किसानलाई हेप्ने, दोस्रो दर्जामा राख्ने गरिरहेको देखेपछि म यसमा होमिएको हुँ। कृषि उत्पादन र किसानहरूको अवस्थालाई यो मानव समाजले प्राथमिकतामा नराखुञ्जेल म भौतिक वा राजनैतिक-दार्शनिक रुपमै होमिईरहेको छु र जीवनभर होमिने छु। यसलाई पविर्तन गर्न कैयौं पुस्तासम्म पनि लडिरहनु पर्नेछ भनेर सन्देश दिईरहने छु। कृषि क्षेत्र विना अन्य क्षेत्र विकास हुनुको कुनै औचित्य छैन। औद्योगिक उत्पादन पनि प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष कृषिसंग अर्न्तसम्वन्ध हुन्छ। पर्यटन क्षेत्र हेर्नुस, त्यसमा सुविधाजनक बस्ने व्यवस्था हुनका साथै खाने व्यवस्था पनि हुनु पर्छ। यसलाई प्राकृतिक सौन्दर्य चाहिन्छ। खाना र प्राकृतिक सौन्दर्य विना पर्यटनको कुनै अस्तित्व छैन। यी सबै चिज कृषि क्षेत्रसंग सम्वन्धीत छन्।

ख) उद्योगको कुरा गर्नुस्, कृषि उत्पादनका लागि चाहिने औजार, मानिसलाई खाने र आराम गर्नका लागि उत्पादन गरिने वस्तुहरू, औषधी, उद्योग, कृषि र मानिसको स्वास्थ्यलाई ठिक अवस्थामा राख्न गरिने उत्पादन, शिक्षा हेर्नुस, यी सबै मानिसको लागि हो । धर्म, दर्शन, राजनीति सबै मानव समाजको विकासको लागि हो। कृषि विना मानव समाजको अस्तित्व छैन। मानव समाज विना संसारको कुनै अस्तित्व छैन । त्यसैले कृषिनै प्राथमिक विषय हो।

ग) नेपाल जस्तो अविकसित देशहरू वा विकसित देशहरू अमेरिका, रुस, जापान, यूरोपनै किन नहोस् सबैले खानु पर्छ। त्यसको उत्पादन र वितरणमा लाग्नु पर्दछ। कृषि नै प्राथमिक विषय हो।

घ) मार्क्स, एंगेल्स, लेनिन, स्टालिन र माओले कृषि क्षेत्र र किसानको मुक्तिको लागि कृषि क्रान्तिको सिद्धान्त प्रतिपादित गरेका थिए। अहिलेका विकसित मुलुकहरुमा कृषि उत्पादनको विकास र प्रकृतिको संरक्षणका लागि थुप्रै अध्ययनहरु भएका छन्, ती अध्ययनहरु सबै अपुग छन्। मार्क्सदेखि माओसम्म, आ-आफ्नो देशमा कृषि क्रान्ति सम्पन्न गरेका थिए। अहिले किसानको समस्या र कृषि क्रान्ति दिग्भ्रमित भएको छ। दार्शनिक र राजनैतिकरुपले कृषि क्रान्तिलाई नै अगाडि बढाउनुपर्ने आवश्यकता महशुस भएकाले यो बाटो रोजेको हुँ ।

कृषि क्षेत्रमा बसेर पार्टी र संगठनको नेतृत्व गर्न पाउँदा कस्तो महशुस गर्नु भएको छ ?

दर्शनको वोध विना राजनैतिक चेतनाको विकास हुँदैन। कृषि क्षेत्रलाई यो अवस्थामा पुऱ्याउने गलत दार्शनिक चिन्तनको परिणाम हो, सहि दार्शनिक चेतसहितको राजनैतिक आन्दोलनलाई केन्दविन्दुमा राखेर कृषि क्रान्ति गर्नु पर्दछ। यसको लागि म २०२६ सालदेखिनै अनवरत लागेको छु। म खुशी छु, सन्तुष्ट छु। यो बाटोमा लाग्ने दार्शनिक चेत भएकोमा म आफूलाई गौरवान्वित ठान्दछु।

नेपालको कृषि क्षेत्र झन्झन् पछि परेको छ। कारण के हुन सक्छ ?

नेपालमा गणतन्त्र आएता पनि नेपालको अर्धसामन्ति र अर्ध औपनिवेशिक स्वरुपमा परिवर्तन भएन। राजनैतिक सुधार त भयो तर कृषिमा क्रान्तिकारी परिवर्तन भएन। यस प्रकारको प्रतिक्रियावादी राज्य संरचनामा आफूलाई 'क्रान्तिकारी' भन्ने "कम्युनिष्ट" हरु ढुलमुल, अवसरवादी र साम्राज्यवाद परस्त शक्तिहरु सरकारमा छन्। उनीहरूबाट कृषि क्रान्ति सम्भव छैन। सुधारका लागि काम गरेता पनि उनीहरू साम्राज्यवादी-एकाधिकारवादी पूँजीवादसँग सम्झौता र साँठगाँठ गर्दछन्। तपाईलाई थाहा छः कृषि र किसानको उत्पादन र विकासको सम्बन्ध मानव स्वास्थ्य, भोकमरी र वितरण प्रणालीमा पूँजीको नाफासँग जोडिएको छ। यसले मानव समाजको विकास होइन, ध्वस्त बनाउँदै लगिरहेको छ। पूँजीवादले कृषि क्षेत्र र किसानहरूलाई समाजको दोस्रो दर्जामा राखेको छ। यस प्रकारको नाफाखोर सिद्धान्त सँग

सम्भौता परस्त नीति अपनाएर अहिलेको शासक वर्गले कसरी कृषि क्रान्तिको दिशा निर्धारण गर्न सक्छन् ? त्यसैले यो क्षेत्र पछि परेको हो । कृषि क्षेत्रको क्रान्तिकारी परिवर्तन विना मानव समाजलाई जोगाउन सकिदैन ।

नेपालको कृषि झन् पछि झन् पछि परेको छ कारण के हुन सक्छ ?

नेपालको कृषि क्रान्तिलाई अगाडि बढाउन राजनैतिक दिशा सहि हुनु पर्दछ । मैले माथिनै उल्लेख गरे, नेपालको राजनैतिक स्वरुप अर्धसामन्ति र अर्धऔपनिवेशिक अवस्थालाई परिवर्तन गर्न अर्ध स्वरुपमा रहेको सामन्ती र उदीयमान रुपमा विकाश भइरहेको नेपालको पूँजीपति वर्गले गर्न सक्दैन । विश्वस्तरमै राष्ट्रिय पूँजीवादको विकासको मूल वाधक साम्राज्यवादको एकाधिकारवादी पूँजीवाद रहेको छ । ६५ प्रतिशत किसान वाहुल्य भएको यो देशमा किसानलेनै क्रान्ति गर्नु पर्दछ । त्यो भनेको राष्ट्रिय पूँजीवादी क्रान्ति हो । यसरी यो सामाज्यवादी युगमा दलाल पूँजीपति वर्गले कृषि क्रान्ति सफल गर्दैन । तपाईले देख्नु भयो नेपालमा पनि पूँजीवादी सुधारका लागि आन्दोलनहरू भएका छन् । २००७ साल, २०३६ साल, २०४६ साल र २०६३ साल र त्यसपछि राष्ट्रियता र गणतन्त्र पक्षधरहरू सत्तासिन भएता पनि उक्त परिवर्तन पछि नेपालको राज्य सत्तामा भारतीय साम्राज्यको हस्तक्षेप रहेको छ र जनतालाई क्रान्तिकारी परिवर्तनको अनुभूति सम्म भएको छैन । त्यसैले सर्वहारा वर्ग (कम्युनिष्ट पार्टी)को नेतृत्वमा क्रान्तिकारीहरूको संयुक्त अधिनायकत्व अर्न्तगत कृषि क्रान्ति गर्नु पर्छ । यो नै राष्ट्रिय पुँजिवादी क्रान्तिको आधारभूत शर्त हो ।

हाम्रो देशको कृषि अगाडि बढाउन के गर्नु पर्छ ?

किसान आन्दोलन अहिले कमजोर अवस्थामा भएको कुरा यथार्थ हो । यसका पछाडि निम्न कारणहरू छन् ।

क) नेपालमा राजनैतिक सुधारका लागि भईरहेको आन्दोलन राजनैतिक पक्ष प्रधान हुन पुग्यो । राजनैतिक सुधारको लागि लागेको पार्टीहरूले किसानको एजेण्डा प्राथमिकतामा राखेनन् ।

ख) नेपालको कम्युनिष्ट आन्दोलन भित्र उग्र वामपन्थी दक्षिणपन्थी अवसरवाद, अराजकतावादी चिन्तन हावी भईरहको छ । उग्र वामपन्थी चिन्तनबाट शुरु गरेको कम्युनिष्ट पार्टी पहिलेको माले अहिलेको एमाले, दक्षिणपन्थी अवसरवाद र संशोधनवादमा पतन भयो । त्यस्तै मध्यपंथी अवसरवादवाट उत्पन्न भएका माओवादी उग्र वामपन्थी हुदै दक्षिणपन्थी अवसरवादमा पतन भई सत्तामा गएको माओवादी पार्टी पनि कम्युनिष्ट सिद्धान्तबाट च्यूत भैसकेको छ । उग्र वामपन्थी भड्कावले जनतामा क्रान्तिको भ्रम छर्दछन् । ठूलो संख्यामा जनतामा भ्रम पैदा हुन्छ र जनताले तात्कालिक रुपमा उनीहरुलाई समर्थन गरिरहेका हुन्छन् । यस प्रकारको अवसरवादी पार्टीको नेतृत्वमा हुने आन्दोलनले किसानका समस्याहरू हल हुन सक्दैनन् । जवसम्म यस भ्रमवाट किसानहरु मुक्त हुदैनन्, किसान आन्दोलन कमजोर हुन्छ । त्यसका साथै जब दक्षिणपन्थी अवसरवाद हावी हुन्छ त्यसबेला वामपन्थी संकिर्णवाद र अराजकतावादको उदय हुन्छ, यसले क्रान्तिकारी उभार कमजोर पार्दछ । त्यसैले सतही रुपमा किसानका मुद्दा उठाए पनि त्यसलाई सही दिशा दिनको लागि सफलतापूर्वक अगाडि बढाउन यस प्रकारका गलत प्रबृतिहरुका विरुद्ध संघर्ष गर्नु पर्दछ ।

जवसम्म यस भ्रमवाट किसानहरु मुक्त हुदैनन्, किसान आन्दोलन कमजोर हुन्छ । त्यसका साथै जब दक्षिणपन्थी अवसरवाद हावी हुन्छ त्यसबेला वामपन्थी संकिर्णवाद र अराजकतावादको उदय हुन्छ,

ग) कृषि मजदुर, भूमिहिन सुकुम्वासी किसान, निम्न र मध्यम वर्गीय किसानका तात्कालिक समस्यालाई लिएर संगठित हुने र किसानको वर्गीय आन्दोलन सञ्चालन गर्ने कुराको जोड नदिनु ।

घ) वामपन्थी र कम्युनिष्ट पार्टीमा पनि किसानको तात्कालिक समस्याको पहिचान र प्राथमिकतामा नपर्नु । तात्कालिन राजनैतिक मुद्दा सहित किसानका मुद्दालाई समावेश नगरिनु । माथिको कारणहरूलाई राम्ररी केलाएर मात्र किसान आन्दोलन र कृषि क्रान्ति अगाडि बढ्दछ ।

कृषि आन्दोलन झन् पछि झन् कमजोर मात्र भएको छैन पछि परेको छ कारण के होला ?

किसानको समग्र मुक्ति समाजवादमा मात्र हुन्छ, जहाँ उत्पादनका साधन र वितरण प्रणालीको स्वरुप समाजिक हुन्छ । किसानको समग्र अधिकारको ग्यारेन्टी नेपाल जस्तो मुलुकमा नयाँ जनवादी व्यवस्थावाट नै हुन्छ । जुन सर्वहारा वर्गको नेतृत्वमा किसानहरू कृषि क्रान्ति गरेर नयाँ जनवादी व्यवस्था स्थापना गर्दछन् । यो दीर्घकालीन प्रकृया हो र यसको तयारीको लागि किसानका तात्कालिक समस्याहरूको उठान, कृषि क्षेत्रको सुधारका लागि सशक्त संगठन र किसान संघर्षको विकास गरेर दीर्घकालीन लक्ष्यसँग जोडेर लैजानु पर्दछ । किसानको चेतना पछौटे छ । तिनीहरूको चेतना उठाउन र कृषि क्षेत्रको सुधारका लागि किसान आन्दोलन उठाएर दिर्घकालिन रणनीतिसँग जोड्नु पर्दछ । त्यसैले किसानका तात्कालिक समस्याहरू मल, उन्नत बिउ, कृषि उत्पादनको वैज्ञानिक प्रविधि, बजार, वितरण, विदेशी आयातलाई निस्तेज गर्ने, कृषि मजदुरका समस्या, महिला किसानका समस्याहरू आदि विषयलाई जोडेर किसान आन्दोलन उठाउनु पर्दछ र त्यसलाई दीर्घकालीन मुद्दासँग जोडेर लैजानु पर्दछ । यसरी कतिपय सुधारहरू प्राप्त हुन्छन् । तर त्यसैमा सीमित हुने प्रवृतिले पनि किसान आन्दोलन अगाडि बढ्न सकेको छैन र सक्तैन पनि । त्यसैले कार्यनीतिलाई रणनीतिसँग गाँसेर लैजानु पर्दछ । अर्को कुरा हरेक राजनैतिक आन्दोलनमा किसानका एजेण्डा पनि सँगै उठाउनु पर्दछ ।

हालै भारतमा अगाडि बढीरहेको किसान आन्दोलन बारेमा तपाई र तपाईको किसान संघको धारणा के छ ?

भारत अझै एक कृषि प्रधान देशनै रहेको छ । त्यहाँको वर्तमान राज्य सत्ता साम्राज्यवादमा परिणत भइसकेको छ । साम्राज्यवादी देशहरु आपसी प्रतिस्पर्धाका लागि एकाधिकार पूँजीवादको विकाश गर्न कृषि क्षेत्रलाई समेत कर्पोरेट रुपमा विकास गर्दछन् । भारतले कृषि क्षेत्रलाई तिव्र रुपमा कर्पोरेट पूँजीवादको विकास गर्दै लगिरहेको छ । यसका विरुद्ध भूमिहिन किसान, निम्न र मध्यम वर्गीय किसानहरूले कर्पोरेट पूँजीवादका साथै भूमि माथीको अधिकार र बजारीकरणका पक्षमा, यसको स्वामित्व कर्पोरेट पूँजीवादसंग नै भईरहेको कानूनका विरुद्ध आन्दोलन गरिरहेका छन् । भारतमा दलाल पूँजीपति वर्गले कर्पोरेटको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रमा लगानी वढाईरहेका छन् । कर्पोरेट बैंकवाट किसानहरूले ऋण तिर्न नसक्ने तथा उत्पादन र वितरणमा आफ्नो अधिकार समाप्त भएर वर्षेनी किसानहरू आत्महत्या गर्न वाध्य भैरहेका छन् । अहिलेसम्म कर्पोरेट प्रणालीलाई अझ सशक्त र मजवुत बनाउन भारतीय संसदमा विधेयक ल्याउँदैछ । यसले करोडौं साना र मध्यम वर्गीय किसानका अधिकार समाप्त हुँदैछ । त्यसको विरुद्ध आन्दोलन चर्कीरहेको रहेछ र विपक्षी दल लगायत सम्पूर्ण किसानहरू आन्दोलनमा उत्रिरहेका छन् ।

किसानको समस्या राष्ट्रिय मात्र होइन अन्तर्राष्ट्रिय पनि हो। यसका आधारमा २०७३ साल मा प्रथम विश्व किसान सम्मेलन नेपालमा आयोजना भएको थियो। विश्वका सम्पूर्ण किसानहरू साम्राज्यवादको नव उपनिवेशवादी शोषणबाट मुक्त हुन विश्वस्तरमै एकजुट हुन रहेको सन्देश उक्त सम्मेलनले दिएको छ। त्यसैले हामीले भारतको किसान आन्दोलनलाई समेत ऐक्यवद्धता सहित समर्थन गरेका छौं।

नेपालको खेतीयोग्य जमीन भू-माफियाको कब्जामा गयो भनिन्छ यसलाई रोक्न तपाईको किसान संघ के गर्दै हुनुहुन्छ ?

किसानको समस्या मध्ये भूमि समस्या आधारभूत समस्या हो। क्रान्तिकारी भूमिसुधार नभईकन किसानको समस्या हल हुँदैन। भू-माफियाको हस्तक्षेपलाई सरकारी संरक्षण प्राप्त छ। क्रान्तिकारी भूमिसुधारका लागि र भू-माफियाका विरुद्ध हाम्रो किसान संगठनले लगातार आन्दोलन गरिराखेको छ। अन्य किसान संगठनहरु संग मिलेर संयुक्त रुपमा आवाजहरू उठाईरहेका छौं। यसरी संयुक्त रुपवाट क्रान्तिकारी भूमिसुधारको पक्षमा, किसानको अधिकारका साथै भू-माफियाको विरुद्ध किसान संघ मातहतका सुकुम्वासी संघ संगठनहरुबाट पनि अझ सशक्त आन्दोलन उठाउनु पर्ने आवश्यता छ।

नेपालको राजनीतिक पार्टीहरू जस्तै संघ-संगठनहरू पनि चारैतिर विभाजित छन् यस्तो अवस्थामा कसरी पाउँछ होला कृषि र किसानले मुक्ति ?

नेपालमा राजनैतिक पार्टीहरू धेरै विभाजित छन्। त्यही अनुसार किसान संगठनहरू पनि विभाजित छन्। त्यसमाथि किसानका मुद्दा उठाएका भनिएका कतिपय पार्टीहरू पनि सत्तासिन छन्। ती विभाजित भएका पार्टी र संगठनहरुले किसान र आम किसानहरूका समस्यालाई प्राथमिकताका साथ उठाउने गरेका छैनन। उनीहरुका समस्याहरु ज्यूँका त्यूँ छन्। ती समस्याहरुलाई उठाएर किसानहरु विच आम सहमति बनाउने प्रयत्न गर्नुपर्दछ। त्यसो गर्दा आम किसानका समस्याहरूमा किसानहरु माझ आम सहमति बन्न सक्छ। त्यसमा किसानहरु विच एकता पैदा हुन्छ। रणनैतिक नारामा आम सहमति नहुन सक्छ। त्यसैले किसानका तात्कालिक मागहरूनै आम सहमतिको माग हुनसक्छ र त्यसैमा एकीकृत किसान आन्दोलन आगाडि बढाउनु पर्दछ। यसरी किसानहरू आन्दोलित भएपछि उनीहरूको सबै मागहरू प्रतिक्रियावादी राज्यले पूरा गर्न सक्तैन। त्यसपछि रणनैतिक मागहरू समावेश गरेर आन्दोलन अगाडि बढाउनु पर्दछ।

कृषि गर्न भूमिको स्वरुप कस्तो हुनुपर्छ ?

वर्तमान अवस्थामा पनि किसानको प्रसिद्ध सिद्धान्त, "जग्गा कसको जोत्ने"को सान्दर्भिकता कायम छ। सामन्तीकाल देखिका जमिन्दारहरुको जमिनहरु अहिले टुक्रिएता पनि सन् २०११ को जनगणना अनुसार किसानहरु मध्ये खेती गर्ने किसानको जमिनको स्वामित्व ०.९२ प्रतिशत मात्र थियो अर्थात खेती गर्ने ९९.०८ प्रतिशत किसानहरुसंग जमिन छैन। जोत्ने किसान अर्थात कृषि उत्पादन गर्ने किसानसँग जग्गाको अधिकार छैन। कतिपय कृषि उत्पादनमा लाग्ने जमिनहुने किसानहरू ठेक्का, अधियाँ वा भाडामा दिएर कमाईरहेका छन्। जग्गाको स्वामित्व भएका जमिन्दार वा धनि किसानले आफै खेती गर्दैनन्, जमिन नहुने किसानवाट खेती गराउन्छन्। खेती गर्ने किसानसँग जमिनको अधिकार हुनु पर्दछ। खेतीयोग्य जमीनको केन्द्रीय योजना सरकारले वनाउनु पर्छ। ऐलानी, गुठी, जमीनदारका जमीनहरूको रेकर्ड सरकार संग हुनुपर्छ। बसोवास क्षेत्र, खेती क्षेत्रको जमीन छुट्याउनु पर्छ। ग्रामीण क्षेत्र र शहरी क्षेत्र छुट्याउनु पर्छ। त्यही अुनसार खेती गर्ने किसानलाई जमीनको अधिकार सुम्पनु पर्दछ। यो पूँजीवादी प्रणाली अर्न्तगत गरिने भूमिको व्यवस्थापन नै हो र यो व्यवस्थामा पनि जमिनको वर्गिकरण यसरी गर्नु सम्भव हुन्छ। पहाड र तराइको खेतीयोग्य जमीन जथाभावी रुपमा प्लटिङ्ग गर्ने, जथाभावी शहरको विकास गर्ने प्रवृतिको विकास भैरहेको छ। यस प्रकारको प्रवृत्ति रोक्न कडा कानुन बनाउनु पर्छ।

किसानले कृषि उपज उत्पादन गर्छन्, बजार भाउ विचौलियाको कब्जामा छन् यस्तो अवस्थाबाट मुक्त हुनुपर्छ भनेर पहिले देखिनै आवाज उठ्दै आएको छ। कसरी होला विचौलियाको अन्त ?

आजको किसान आन्दोलन र कृषि क्रान्तिको मूल समस्यानै उत्पादन र वितरणको निजी स्वामित्व हो। निजी स्वामित्वले नाफालाई प्राथमिकता दिन्छ। त्यो नाफाले सुकुम्वासी भूमिहीन र मानव स्वास्थ्यसँग कुनै साइनो राख्दैन। सामन्ती वा पूँजिवादी व्यवस्था अर्न्तगत नाफाका लागि नै कृषि उत्पादन हुन्छ र बजारीकरण हुन्छ। नाफाको लागि विचौलियाको संस्थागत व्यवस्था हुन्छ। समग्रमा विचौलियाको अन्त नयाँ जनवादी र समाजवादी व्यवस्थामा मात्र हुन्छ। जसमा उत्पादक र वितरण (बजार) प्रणाली राज्यको दायित्व भित्र पर्दछ। त्यो व्यवस्था नआउन्जेल किसानहरू के गरेर बस्ने त ? यसको दुईवटा विकल्पहरु छन्, जस मध्ये पहिलो, समग्र कृषि क्षेत्रलाई राज्यको दायित्व भित्र पार्ने, दोस्रो सहकारीकरण गर्ने। अहिले पनि दुबै कुराहरू राज्य मातहत गर्न सकिन्छ वा अहिलेको सरकारले पनि गर्न सक्छ। सरकारले पेट्रोलियम पदार्थ आयल निगम मार्फत खरीद-विक्री गरे जस्तै व्यवस्था गर्न सक्छ, मल, नून किनेर कृषि सामाग्री संस्थान मार्फत बिक्री वितरण गर्न सक्छ भने किसानको उत्पादन सरकारलेनै किनेर वितरण गर्न किन सक्तैन ? मापदण्ड बनाएर किसान आफैले पनि कृषि सहकारी अभियान मार्फत उत्पादन र वितरणको व्यवस्था गरेर विचौलियालाई न्यून गर्न सक्छन्। यो अभियान पनि किसान आन्दोलनसँग जोडिनु पर्दछ।

मल, बीउ, प्रविधि लगायत सा-साना विषयमा किसानहरू अल्झिरहनु परेको छ, कहिले सम्म यस्तो अवस्था रहला ?

वर्तमानमा पनि विगतका सरकारहरूले जस्तै किसानहरूका लागि मल, बिउ जस्तो न्यूनतम् र आधारभूत समस्याहरू पूरा गर्न सकेको छैन। न्यूनतम् र आधारभूत समस्याहरूलाई लिएर उनीहरूलाई संगठित गर्नु पर्दछ र आन्दोलन उठाउनु पर्दछ। माथिनै भनियो, किसानको पूर्ण अधिकार नयाँ जनवादी व्यवस्था/समाजवादी व्यवस्थामा मात्र प्राप्त हुन सक्छ। त्यसको लागि किसानहरू निरन्तर संघर्षमा लाग्नु पर्दछ।

अबको किसान मुक्तिको आन्दोलनको दिशा के हुन सक्छ ?

अबको किसान आन्दोलन दुई प्रकारले अगाढि बढाउनु पर्दछ। तात्कालिक रुपमा आम किसानको तात्कालिक समस्याहरूलाई लिएर संगठित र आन्दोलन उठाउने र दीर्घकालीन रुपमा किसानको मुक्तिका लागि कृषि क्रान्तिको आधार तयार पार्दै जाने। कृषि क्रान्तिको नारा मात्रै दिएर हुँदैन, किसानहरूको तात्कालीन समस्याहरूलाई लिएर आन्दोलन उठाएर मात्र किसानहरू कृषि क्रान्तिको लागि तयार हुनसक्छ। २/४ जना मुठीभर "क्रन्तिकारी"ले कृषि क्रान्तिको नारा लगाउँदैमा किसानहरू कृषि क्रान्तिमा लाग्दैनन्। उनीहरूको सहभागीता विना कृषि क्रान्ति हुन सक्तैन भन्ने कुरा बुझ्न र बुझाउन जरुरी छ। किनभने कृषि क्रान्ति चाहिने किसानहरूलाई नै हो, मुठीभर बुद्धीजीवि वा "क्रान्तिकारी"लाई होइन ।

किसानको उपयोगी कृषि बुलेटीन शिक्षा

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, राष्ट्रिय कृषि वातावरण अनुसन्धान केन्द्रद्वारा
जल तथा मौसम विज्ञान विभागसँगको सहकार्यमा जारी

मौसमी सारांश:

- यस साता शुरुवाती दिनमा पश्चिमी वायुको सामान्य प्रभाव रहनेछ ।
- प्रदेश नं-१ मा साताभर आंशिक बदली रहने, एक-दुई स्थानहरूमा वर्षाको सम्भावना र उच्च पहाडी तथा हिमाली भू-भागका एक-दुई स्थानमा हल्का हिमपातको सम्भावना छ। अन्य सबै प्रदेशहरूमा सामान्यतया सफा देखि आंशिक बदलीको सम्भावना छ।
- बागमती प्रदेश, गण्डकी प्रदेश, कर्णाली प्रदेश र सुदुरपश्चिम प्रदेशका हिमाली भू-भागमा भू-भागका एक-दुई हल्कास्थानमा हिमपातको सम्भावना छ ।
- तराईको अधिकांश भू-भागमा साताका अधिकांश दिनहरूमा बिहानीपख कुहिरो र हुस्सु लागे पनि दिउँसो हट्ने छ ।
- प्रदेश नं-१ र सुदूर-पश्चिम प्रदेश बाहेक अन्य स्थानहरूमा अधिकतम् तापक्रम हल्का बढ्न सक्ने र केही स्थानहरूमा उल्लेखनीय परिवर्तन नभएता पनि न्यूनतम् तापक्रममा केही गिरावट हुने सम्भावना छ ।

कृषि सारांश:

- चिस्यानको अवस्था हेरी ५०-५५ दिन भैसकेका गहुँबालीमा दोश्रो टपड्रेस २.९ के.जी. युरिया प्रति कट्ठा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले गर्नुहोस् ।
- गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापनको लागि छरेको ३०-४० दिनभित्र सल्फोसल्फ्युरन ७५% डब्लु.जी. २ ग्राम प्रति रोपनी वा १.३ ग्राम प्रति कट्ठा ४२ एम.एल. सरफेक्टेन्टमा मिसाई २५ लिटर पानीमा एक रोपनीको लागि वा १७ लिटर पानीमा एक कट्ठाको लागि माटोमा चिस्यान भएको अवस्थामा फ्लेट फेन नोजलको प्रयोगले स्प्रे गर्नुहोस् ।
- देशका बिभिन्न क्षेत्रहरूमा गहुँबालीमा फौजी कीराको प्रकोप देखा परेकोले नियमित अनुगमन गरि व्यवस्थापनका विधिहरु एकीकृत रुपमा अपनाउनुहोस् ।
- बिहानीपख कुहिरो लाग्ने हुनाले आलुबालीमा पछौटे डढुवा रोगको अनुगमन गर्नुहोस् । लक्षण देखापरेमा मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पी. २ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा मिसाएर आलुको बोट भिज्नेगरि अपरान्ह पछि स्प्रे गर्नुहोस् ।

- मध्यपहाडमा माघमा गरिने आलु खेतीका लागि कोल्डस्टोरबाट झिकी राम्रोसँग टुसाएको जनकदेव, कुफ्रिज्योति, डेजिरे, खुमल लक्ष्मी, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, खुमल विकास मध्ये उपलब्ध जातहरूको बीउ रोप्नुहोस् ।
- जाडोयाममा फलफूलका विरुवाहरु सुषुप्त अवस्थामा पुगेको हुनाले कटिङ्गद्वारा विरुवा प्रशारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा तीन आँख्ला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी वालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस् ।
- औंसा कीरा प्रभावित सुन्तला जातका फलफुलका बगैंचामा कीरा लागेर झरेका फलफूलहरूलाई टिपेर गहिरो खाडल खनी व्यवस्थापन गर्नुहोस् । साथै बोट वरिपरिको माटो खनजोत गरि कीराको सुषुप्त अवस्थालाई नष्ट गर्नुहोस् ।
- केराको वोट ओइलाउने (पानामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट बिरुवा उखेलेर हटाउने, नयाँ बिरुवा सार्नको लागि रोग नलागेको क्षेत्रबाट ल्याउने तथा कार्वेन्डाजिम (वेभीष्टिन) १ लिटर पानीमा २ ग्राम घोली बोटको फेद भिजाउने तथा पातमा छर्नुहोस् । वाकपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली बोट र जरा भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- लसुन र प्याजको, प्याजी डढुवा रोग व्यवस्थापनको लागि बारी सफा गरि रोगी पातहरू हटाई खाल्डो खनेर पुर्नुहोस् । रोगको अवस्था हेरी ७ दिनको फरकमा साफ वा सेक्टिन जस्ता विषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले सम्पूर्ण पातहरू भिज्नेगरी ३-४ पटक सम्म छर्केर उपचार गर्नुहोस् ।
- खोरेत र चरचरे विरुद्द खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस् ।
- यो समयमा पन्छीहरुमा वर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले आफ्ना फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् । फार्ममा एकैपटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगको लक्षण देखापरेमा, मृत्यु दर बढी भएमा वा बर्ड फ्लू रोगको शंका लागेमा नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् ।
- तराई क्षेत्रमा कमन कार्प जातका माछाहरुको प्रजनन् माघको मध्यबाट शुरु

हुने हुँदा माउ माछालाई १५००-२०००के.जी. प्रति हेक्टरका दरले ०.१-०.२ हेक्टर जलाशय क्षेत्रफल भएको पोखरीमा स्टक गर्नुहोस् ।

◆ कमन कार्प जातका माछाको टाँसिने प्रकृतिका अण्डाहरुलाई फिँजाएर ह्याचलिङ्ग कढाउन वा कोरल्नको लागि खर, नरिवलको जटा, प्लास्टिक वा फाईवरको रेशा, झारपात आदि प्रयोग गरेर बनाईने गुन्द्री आकारको करिव २.५ मिटर लम्बाई र १ मिटर चौडाई भएको चट्टि वा लहरा आकारको संरचना "काकावन" लाई चारवटा बाँस वा रुखको हाँगाहरूको किला गाडी प्रजनन् गराईने पोखरी भित्र चारै छेउमा लहरै पिँधभन्दा कम्तीमा ३०-४० से.मी.माथिसम्म पारेर किलामा बाँधेर तयार गर्नुहोस् र काकावनलाई पानीको सतह भन्दा १५-२०से.मी. तल राख्नुहोस् ।

◆ जै, भेच, लुसर्न घाँस लगाएको ६० दिन पछि पहिलो कटिङ्ग गरि सिँचाई गर्नुहोस् । प्रत्येक कटाई पश्चात् जैरवर्सिम घाँसमा सिँचाई गरि २.१ के.जी. प्रति कट्टाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

◆कृषि र पशु सम्बन्धी जिज्ञासाको लागि पैसा नलाग्ने नार्कको फोन नम्बर-११३५ मा हरेक सोमबार दिँउसो २ देखि ४ बजे सम्म फोन गर्नुहोस् ।

साप्ताहिक मौसमी सारांश

साप्ताहिक वर्षा : कुल ६३ वटा मौसम केन्द्रहरूबाट प्राप्त बर्षाको तथ्याङ्क अनुसार गत साता प्रदेश १ को खाँदबारी, संखुवासभा, गण्डकी प्रदेशको लुम्ले, कास्की र लुम्बिनी प्रदेशको भैरहवा कृषि, रुपन्देही जिल्लामा मात्र वर्षा मापन भएको छ ।

नक्साको पृष्ठभूमिमा देखाईएको रंगले साप्ताहिक कूल वर्षा जनाउँछ । त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको वर्षालाई साप्ताहिक सरदर वर्षासँगको तुलनात्मक तथ्याङ्कमा देखाउँछ ।

अधिकतम् तापक्रम: कुल ७३ वटा मौसम केन्द्रहरूबाट प्राप्त तापक्रमको तथ्याङ्क अनुसार समग्रमा यो महिना देशको अधिकांश स्थानहरूमा साप्ताहिक अधिकतम् तापक्रम साप्ताहिक सरदर भन्दा बढि मापन गरिएको छ ।

नक्साको पृष्ठभूमिमा देखाईएको रंगले साप्ताहिक औसत अधिकतम् तापक्रम (डि.से.) जनाउँछ । त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रमलाई सरदर तापक्रमसँगको फरकमा देखाउँछ ।

न्यूनतम् तापक्रम : कुल ७३ वटा मौसम केन्द्रहरूबाट प्राप्त तापक्रमको तथ्याङ्क अनुसार समग्रमा गत साता देशको अधिकांश स्थानहरूमा न्यूनतम् तापक्रम सरदरभन्दा बढी मापन गरिएको छ । यद्यपी बागमती प्रदेशको ककनी, नुवाकोट र प्रदेश नं-१ को

ईलाम जिल्लामा भने न्यूनतम् तापक्रम साप्ताहिक सरदर भन्दा कम मापन गरिएको छ ।

नक्साको पृष्ठभूमिमा देखाईएको रंगले औसत न्यूनतम तापक्रम (डि.से.) जनाउँछ । त्रिभुजाकार तथा गोलाकार संकेतले केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रमलाई सरदर तापक्रमसँगको फरकमा देखाउँछ ।

नोटः(क) सरदर वर्षा भन्नाले सन् १९८१ देखि २०१०सम्मको सम्बन्धित हप्ताको औसतमा १० प्रतिशत भन्दा कमदेखि १० प्रतिशत भन्दा बढिको वर्षालाई जनाउँछ ।

(ख) सरदर अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम भन्नाले सन् १९८१ देखि २०१० सम्मको सम्बन्धित हप्ताको औसतमा ०.२ डि.से. भन्दा कम देखि ०.२ डि.से. भन्दा बढिको तापक्रमलाई जनाउँछ ।

खाद्यान्नबाली

◆तराई, भित्री मधेश र पहाडका बेँसीहरू (७०० मिटरसम्म) का लागि सिफारिस गरिएका हर्दिनाथ-१, चैते-२, चैते-४, चैते-५ र चैते-६ धानका जातहरू मध्ये उपलब्ध जातको बीउ १.५ के.जी. प्रति कट्टा वा २.२५ के.जी. प्रति रोपनीका दरले व्यवस्था गर्नुहोस् ।

◆धानचमर निस्कने बेला भएको हिँउदे मकैमा गोडमेल र सिँचाई गरिसकेपछि ३.६ के.जी. युरिया प्रति कट्टा वा ५.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले दोश्रो टपड्रेस गर्नुहोस् ।

◆चिस्यानको अवस्था हेरि ५०-५५ दिन भैसकेका गहुँबालीमा दोस्रो टपड्रेस २.९ के.जी. युरिया प्रति कट्टा वा ४.४ के.जी. युरिया प्रति रोपनीका दरले गर्नुहोस् ।

◆गहुँबालीमा झारपात व्यवस्थापनको लागि गहुँ रोपेको ३०(४० दिनभित्र सल्फोसल्फ्युरन ७५५ डब्लु.जी. २ ग्राम प्रति रोपनी वा १.३ ग्राम प्रति कट्टा ४२ एम.एल. सरफेक्टेन्टमा मिसाई २५ लिटर पानीमा एक रोपनीको लागि वा १७ लिटर पानीमा एक कट्टाको लागि माटोमा चिस्यान भएको अवस्थामा फ्लेट फेन नोजलको प्रयोगले स्प्रे गर्नुहोस् ।

◆देशका बिभिन्न क्षेत्रहरूमा गहुँबालीमा फौजी कीराको प्रकोप देखा परेकोले नियमित अनुगमन गर्नुहोस् । कीराको संख्या तथा क्षतिको आँकलन गर्न वयस्कको लागि बत्ति र फेरोमन पासोको तथा लार्भाको लागि खाल्डे पासोको प्रयोग गर्नुहोस् । बिरुवाको प्रत्यक्ष अनुगमन गर्दा एक लार्भा प्रति गाँज रहेको पाईएमा व्यवस्थापन विधिहरु एकीकृत रुपमा अपनाउनुहोस् ।

खेत तथा आलीको झारमा कीरा लुकेर बस्ने भएकोले खेत भित्र र बाहिर रहेका झारपात नष्ट गर्नुहोस् र खेतमा पानी पटाउनुहोस् ।

जैविक विषादीहरू जस्तैः न्यूक्लियर पोलिहेड्रोसिस् भाइरस (NPV) २५० एल.ई. प्रति हेक्टर सवेसिलस थुरिन्जेन्सिस् (Bt) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि साँझ पख स्प्रे गर्नुहोस्, वाईमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जी. ०.४ ग्राम प्रति लिटर वा स्पिनोसाड ४५५ एस.सी. ०.३ मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोपको समयमा आवश्यकता अनुसार १-२ पटक स्प्रे गर्नुहोस्। यस्ता विषादी प्रयोग गरेको २-३ दिनसम्म बिहान खेतमा गई मरेका लार्भाहरु संकलन गरिनष्ट गर्नुहोस्, अन्यथा पशुपंक्षीले खाएमा हानिकारक हुनसक्छ।

फलफूल बाली

◆जाडोयाममा फलफूलका बिरुवाहरू सुषुप्त अवस्थामा हुने हुनाले कटिङ्गद्वारा बिरुवा प्रशारण गर्न सकिने अनार, अंगुर जस्ता फलफूलमा तीन आँख्ला भएको लामो शिसाकलम साइजको (१५-२० से.मी.) १ वर्ष पुरानो हाँगा छानी बालुवा, माटो र कम्पोष्ट मलखाद १:१:१ को अनुपातमा बनाइएको ब्याडमा कटिङ्ग राख्नुहोस्।

◆सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकोले सिफारिस गरिएको मात्रा मिलाई मलखाद राख्नुहोस्। मलखाद राखिसके पछि सिँचाई गर्नुहोस्।

◆पतझड फलफूलको बगैंचा स्थापनाको लागि एक घन मिटर साइजको खाडल-१ मिटर गहिरो तथा १ मिटर ब्यास भएको) खनी करिब एक महिना सुकाउनुहोस्। सो खाडलमा सुकेका पात पतिंगर तथा झारपात राखी जलाउनुहोस्। यसो गर्नाले खाडलमा भएका किटाणुहरू तथा कीराका फुल नष्ट हुन्छन्।

◆पतझड फलफुल बगैंचामा काँटछाँट शुरु गर्नुहोस्। काँटछाँट गर्दा बनेका घाउहरू तथा बिरुवाको काण्डमा १० प्रतिशतको बोर्डोपेष्ट (१०० ग्राम नीलोतुथो, १०० ग्राम चुन प्रति लिटर पानी) बनाई लगाउनुहोस्। साथै १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण (१० ग्राम नीलोतुथो, १० ग्राम चुना प्रति लिटर पानी) तयार गरि बिरुवाको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि छर्नुहोस्।

◆सुख्खायाम भएकोले माटोमा ओस कायम राख्न फलफूलको बोट वरिपरि छापोको व्यवस्था गर्नुहोस्।

◆यसैवर्ष कागती खेती शुरु गर्नुभएका कृषकहरूले कागतीको पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (रु) मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्।

◆सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैंचामा डबल रिङ्ग (डबल औंठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घाँसपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।

◆कागती वा निबुवा खेती गर्नुभएका कृषकहरूले कागतीको पात खन्ने सुलसुले लाग्ने भएकोले करेसाबारीमा भएका बोटमा गाईको गहुँत वा निमको पातको झोल १ भागमा ३ भाग पानी मिसाई ५-५ दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्। व्यवसायिक कागती खेती गर्ने कृषकहरुले रोगर २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर सात दिनको फरकमा ३ पटक छर्नुहोस्।

◆औंसा कीरा प्रभावित सुन्तला जातका फलफुलका बगैंचामा कीरा लागेर झरेका फलफूलहरूलाई टिपेर गहिरो खाडल खनी व्यवस्थापन गर्नुहोस्। साथै बोट वरिपरिको माटो खनजोत गरि कीराको सुषुप्त अवस्थालाई नष्ट गर्नुहोस्।

◆आँपको बोटमा विकृति (म्याङ्गो मालफर्मेसन) देखापरेमा रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर हटाई १ ग्राम एन.ए.ए. (न्याप्थालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्। सूर्यको किरणले हर्मोनको असरलाई कम गर्ने हुँदा एन.ए.ए. घोल अँध्यारो ठाउँमा मात्र तयार गर्नुहोस्।

◆केराको बोटरथाममा लाग्ने घुन कीराको नोक्सानी कम पार्न बगैंचाको सरसफाई गर्ने, एउटा गाँजमा ३ वटा सम्म मात्र बोट राख्ने र प्रत्येक गाँजमा क्लोरपाइरीफस - Chlorpyrifos 4% GR) ३० ग्राम गाँजको वरिपरि रिङ आकारमा कुलेसो बनाई माटोमा राम्रोसँग मिलाई दिनुहोस्।

◆केराको गवारो (Rhizome Weevil) को व्यवस्थापनको लागि फल टिपीसके पछि रहेको केराको थामलाई सफा पारेर व्यवस्थापन गर्नुहोस् र बगैंचा सरसफाई गर्नुहोस्। कीरालाई पासो बनाई आकर्षित गरी नष्टगर्नुहोस्।

◆बाक्लो कुहिरो लागिरहेका जिल्लाहरुका केराखेती गर्ने कृषकहरूले टिस्यू कल्चर प्रविधिबाट तयार गरिएका केराको जि-९वा विलियम हाइब्रिड जातहरू यसै वर्ष लगाउनु भएको छ भने बाँसको भाटा उल्टो भी आकार (रु)मा गाडेर परालले छोप्नुहोस्। यसो गर्नाले अत्याधिक चिसोबाट केराको गुवो डढ्ने समस्या कम हुन्छ।

◆तराईका जिल्लाहरूमा गत वर्ष जस्तै यस वर्ष पनि केराको गुवो मर्ने र डढ्ने र कुहिने र पसाउन लागेको बुङ्गो बाहिर निस्कन नसक्ने समस्या देखिन सक्छ। यस्तो समस्या ठण्डी र कुहिरो र अति चिसोको कारणले हुन सक्ने भएकोले घरीलाई सेतो प्लाष्टिकले बेरिदिनुहोस्।

◆केराको बोट ओइलाउने (पानामा रोग) देखिएमा रोग लागेको बोट बिरुवा उखेलेर हटाउने, नयाँ बिरुवा सार्नको लागि रोग नलागेको क्षेत्रबाट ल्याउने तथा कार्वेन्डाजिम (वेभीष्टिन) १ लिटर पानीमा २ ग्राम घोली बोटको फेद भिजाउने तथा पातमा छर्नुहोस्। वा कपर अक्सिक्लोराइड २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली बोट र जरा भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

◆केराको काइयो बनिसकेपछि बुङ्गो काटेर हटाउनाले कोसाहरू प्रष्ट भई घरिको तौल बढ्ने हुँदा नियमित अवलोकन गरि बुङ्गो हटाउनुहोस्।

◆स्याउको दादे रोग व्यवस्थापनका लागि बगैंचा सफा राख्नुहोस् साथै पात र कुहिएको फललाई टिपेर खाल्डोमा पुर्नुहोस्। बोटको प्रत्येक हाँगामा सूर्यको प्रकाश पुग्नेगरि रोगी हाँगा र भागहरू काटेर हटाउनुहोस्, पात झर्नु भन्दा अगाडि कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु.पी. १ ग्राम प्रति लिटर वा थायोफोनेट मिथाईल ७०% डब्लु.पी. (टपसिन एम.) ०.७५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा २-३ पटक सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरि छर्केर उपचार गर्नुहोस्।

कफि बाली :

◆नर्सरी सेडहाउसमा चारैतिर एग्रो नेट र साधारण प्लाष्टिकको प्रयोग गर्नुहोस्।

◆समुन्द्र सतह देखि १००० मि. सम्मको उचाईमा लगाईएको कफी पाक्ने बेला भएकोले पहिलो टिपाई समयमै गर्नुहोस्। टिपिसकेपछि सम्भव भएको उचित विधीबाट पोस्टहार्भेस्ट व्यवस्थापन गर्नुहोस्।

◆बीउको लागि राम्रो बोट, हाँगा र झुप्पा छनोट गर्नुहोस् र राम्ररी पाकेका दानाहरूलाई बोक्रा खोल्स्याएर पार्चमेन्टलाई घाम नपर्ने ठाउँमा खरानीले उपचार गरेर राख्नुहोस्।

◆लामो समयदेखि वर्षात नभएकोले बगैंचामा सिँचाईको प्रबन्ध गर्नुहोस्।

◆कफी नर्सरीमा वृद्धि विकासको अवस्था हेरि झोलमल र सुक्ष्म खाद्यतत्वको छर्नुहोस्।

◆सिन्दुरे रोगको लक्षण देखिएमा बढी भएको छहारी हटाउनुहोस्। रोग लागेका हाँगा र पातहरू काटेर जलाउनुहोस्। १५ को बोर्डो

मिश्रण तयार गरि पातको माथिल्लो र तल्लो भाग समेत भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।

तरकारी बाली

◆आलु रोपेको ६-८ हप्ताको समय (Tuber Initiation Stage)मा चिस्यानको हिसाबले संवेदनशील हुन्छ । यो समयमा आवश्यक चिस्यान कम हुदाँ उत्पादनमा प्रत्यक्ष प्रभाव देखिने हुँदा गोडमेल र उकेरा लगाई खेतको चिस्यान अनुगमन गरि सिँचाई गर्नुहोस् ।

◆उच्च पहाडमा फागुनमा गरिने आलु खेतीका लागि कुफ्रिज्योति, खुमल लक्ष्मी, खुमल सेतो-१, खुमल उज्वल जातहरूको

उपलब्धता सुनिश्चित गर्नुहोस् । जग्गा तयारीका लागि १००० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा १०.९ के.जी. डि.ए.पी., २.२ के.जी. युरिया र ५.० के.जी. म्युरेट अफ पोटासका दरले उपलब्धता सुनिश्चित गर्नुहोस् ।

◆उच्च पहाडमा भण्डारणमा राखिएको आलुमा नियमित अनुगमन गर्नुहोस् ।

◆सुख्खा याम भएकोले तराईमा आलु लगाएको जग्गामा माटो सुख्खा भई धाँजा फाटेमा आलुको दानामा लाग्ने पुतलीको प्रकोप बढि हुने र त्यसले पछि भण्डारणमा क्षति पुऱ्याउने हुँदा आलु खन्नु अघिसम्म जमीन बाहिर दाना निस्कन नपाउने गरि (कम्तीमा २ इन्च) माटो चढाई राख्नुहोस् । आलुका दाना बाहिर देखिएमा आलु हरियोभई विषाक्त हुने भएकोले त्यस्ता दाना खानका लागि प्रयोग नगर्नुहोस् ।

◆मध्यपहाडमा माघमा गरिने आलु खेतीका लागि कोल्डस्टोरबाट भिकि राम्रोसँग टुसाएको जनकदेव, कुफ्रिज्योति, डेजिरे, खुमल लक्ष्मी, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उज्वल, खुमल उपहार, खुमल विकास मध्ये उपलब्ध जातहरूको बीउ रोप्नुहोस् ।

◆तराईमा लगाइएको आलुबालीमा लाही कीराको प्रकोप बढ्ने र भाइरस रोग लाग्ने सम्भावना रहेकाले व्यवस्थापनका उचित विधिहरू अपनाउनुहोस् ।

◆तराई, भित्री मधेश तथा बेंशी क्षेत्रमा मंसीरमा लगाएको बीउ आलुमा रगिङ्ग गर्नुहोस् ।

◆तराईमा लगाएको बीउ आलुपरिपक्क भएको अवस्थामा हाल्म पुलिङ्ग गर्नुहोस् । हाल्मपुलिङ्ग गर्दा आलुका दाना बाहिर ननिस्कने गरि बोटलाई दुईतिरबाट दबाएर उखेल्नुहोस् ।

◆बिहानीपख कुहिरो लाग्ने हुनाले आलुबालीमा पछौटे डढुवा रोगको अनुगमन गर्नुहोस् । यस्ता लक्षण देखापरेमा मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पी. २ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा मिसाएर आलुको बोट भिज्नेगरि अपरान्ह पछि स्प्रे गर्नुहोस् । प्रकोप बढी भएमा फेनामिडोन १०% मेन्कोजेब ५०% डब्लु.जी. वा डाइमेथोमोर्फ ५०% डब्लु.पी. १.५ ग्राम प्रतिलिटर पानीमा मिसाएर स्प्रे गर्नुहोस् । यस रोगबारे अनुसूची-२ मा विस्तृतमा दिईएको छ ।

◆मध्यपहाडी क्षेत्रमा लहरे तरकारी बालीहरूको पोलीब्यागमा बेर्ना तयार गर्नुहोस् ।

◆लहरे तरकारी बालीहरूको बेर्ना उम्रिसकेको भए सेतो प्लाष्टिकको छानो दिनको समयमा उघार्ने र रातीको समयमा छानो ओढाउनुहोस् ।

◆नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उमार्ने समयमा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरीफस १६५ ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्वेन्डाजिम (वेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

◆बेर्ना सारेको तरकारी बालीहरूमा रिङ्ग बनाई १०-१५ ग्राम युरिया प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

◆लसुन र प्याजको, प्याजी डढुवा रोग व्यवस्थापनको लागि बारी सफा गरि रोगी पातहरू हटाई खाल्डो खनेर पुर्नुहोस् । रोगको अवस्था हेरि ७ दिनको फरकमा साफ वा सेक्टिन जस्ता बिषादीहरू २ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले सम्पूर्ण पातहरू भिज्नेगरि ३-४ पटक सम्म छर्केर उपचार गर्नुहोस् ।

अन्य :

◆तरकारी बाली काट्ने र फलहरु टिप्ने अवस्थामा रोग तथा कीराहरु लागेमा यिनीहरुबाट आर्थिक क्षती थोरै हुने भएकोले विषादी प्रयोग नगर्नुहोस् । यो अवस्थामा विषादी प्रयोग गरेमा बिषादीको अवशेष बालीमा रहन गई मानव स्वास्थ्य तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पुग्दछ ।

◆तापक्रम घट्ने क्रम जारी भएकोले मौरीघारलाई चारैतिरबाट प्लाष्टिक वा जुटको बोराले बेरेर राख्नुहोस् । साथै घारको नियमित निरीक्षण गरी मौरीलाई खानेकुरा कम छ भने आवश्यकता अनुसार चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।

लाही कीरा (एफीड) :

◆तापक्रम हुँदा लाही कीराको प्रकोप बढ्दै जाने हुनाले करेसाबारी र कौसी खेती गर्दा व्यवस्थापनका लागि एक भाग गाईको गहुँत ४ भाग पानीमा मिसाएर रातभरि राखि लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् वा खरानीको धूलो लाही कीरा लागेको ठाँउमा बिहानीपख छर्कनुहोस् । प्रकोप ज्यादा भएमा डाइमेथोएट ३०% ई.सी., १.५ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।

पशुपालन :

गाई, भैंसी, भेडा, बाख्रा

◆खोरेत र चरचरे विरुद्द खोप लगाउने समय भएकोले नजिकैको प्राविधिकसँग सम्पर्क गरि आफ्नो पशुवस्तुलाई समयमै खोप लगाउनुहोस् ।

◆बाख्रामा सरदर शारीरिक तौलको ३% सम्म सुक्खा पदार्थको हिसाबले दाना र घाँसको अनुपात मिलाउनुहोस् । सरदर ५० के.जी.को बाख्रालाई उत्पादनको अवस्था हेरी २५०देखि ३५० ग्राम सन्तुलित दाना र ८ देखि १०के.जी.हरियोघाँस, हे (Hay) तथा पराल दैनिक रुपमा दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस् ।

◆व्यवसायिक रुपमा उखुखेती गरिने तराई क्षेत्रका ठाँउहरूमा खेर गएको उखुको टुप्पाबाट साइलेज बनाई जाडो याममा पशुवस्तुलाई आहाराको रुपमा प्रयोग गर्नुहोस् । यसकोप्रयोगलेगाईभैंसीकोदुधउत्पादनमा२०(२५५ ले वृद्धि हुन सक्छ ।

◆हिउँदको समयमा पशुवस्तुलाई हरियो घाँस र पोषणतत्वको कमी हुने र उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा पनि कमी आउने भएकोले उक्त समयमा उग्राउने पशुहरूजस्तै (गाई, भैंसी, भेडा बाख्राहरूलाई युरिया मिश्रित पराल (४५ युरिया) वा युरिया मोलासेस मिनरल ब्लक खुवाउँदा पशुको उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकिन्छ । तर साना बाच्छा-बाच्छी र पाडा-पाडी (६ महिनाभन्दा कम उमेरका)लाई युरिया उपचार गरिएको पराल नखुवाउनुहोस् ।

◆यो समयमा गर्भिणी अवस्था र दुधालु गाई, भैंसीलाई सन्तुलित आहारको साथै थप ४०-५० ग्राम मिनरल मिक्स्चर मिसाएर खुवाउनुहोस् ।

◆दूधालु गाईभैंसीहरूमा ईकोलाईका कारण हुने थुनेलो रोगका लागि अनुकुल समय रहेकाले हरेक दिन दुधको गुणस्तर ठीक छ, छैन विचार गर्नुहोस् । दैनिक रुपमा दूध फाट्न थालेमा, स्वादमा बढी नुनिलो हुन थालेमा वा कल्चौडो र थुनमा केही फरक महसुस भएमा सुसुप्त अवस्थाको थुनेलो हुन सक्ने हुँदा दुधको जाँचगरिउप चारका आवश्यक उपायहरु अपनाउनुहोस् ।

कुखुरा, हाँस, बंगुर :

◆यो समयमा पन्छीहरूमा बर्डफ्लूको उच्च जोखिम रहेकोले फार्ममा जैविक सुरक्षा अपनाउनुहोस् । फार्ममा एकैपटक धेरै कुखुरामा श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगको लक्षण देखापरेमा, मृत्यु दर बढी भएमा वा बर्डफ्लू रोगको शंका लागेमा विशेष सतर्कता अपनाई नजिकैको भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशुसेवा विज्ञ केन्द्रमा सम्पर्क राख्नुहोस् ।

◆कुखुराका चल्लाहरुमा ब्रुडिङ निमोनिया तथा माउमा सि.आर.डी.,एन.डी. (रानी खेत), आई.बि.,एसाइटिस र कोलिब्यासिलोसिस हुनसक्ने भएकोले खोरमा उचित जैविक सुरक्षा, खोप तालिका, तापक्रम र भेन्टिलेसनको व्यवस्था गर्नुहोस् ।

◆जाडोयाममा चिसोको कारण बँगुरका पाठा-पाठीको मृत्युदर बढि हुने भएकोले बँगुरको खोरमा ९०-१०० डिग्री फरेनहाइट तापक्रम हुने व्यवस्था गर्नुहोस् । भर्खरै जन्मेका (२-३ दिनसम्मका) पाठा-पाठीहरूलाई ३ वाई २ वाई २ फिटको काठको बाकस बनाई त्यसभित्र पराल वा घाँस राखेर माथिपट्टि २०० वाटको बत्ती झुण्ड्याएर बाली बँगुरका पाठा-पाठीलाई चिसोबाट बचाउनुहोस् । काठको बाकसलाई थोरै हावा पस्ने गरि माथिबाट ढाक्नुहोस् ।

मत्स्यपालन :

◆जाडो याममा ट्राउटको दानामा ओसिलोपना बढीभै ढुसीको संक्रमण हुन्छ । यस्तो दाना खुवाउँदा ट्राउट माछामा कलेजो सुन्निने रोग हुन सक्दछ । ढुसीको संक्रमण हुन नदिन दानालाई ओभानो तथा चारैतिर हावा खेल्ने कोठामा भण्डारण गर्नुहोस् । कलेजो सुन्निने रोगको असरलाई न्यूनिकरण गर्न भिटामिन(ई -á-Ocopherol) २०-३०एम.जी.प्रति के.जी. माछाको वजनको अनुपातमा १५ दिनको अन्तरालमा दानामा मिसाई दिनुहोस् ।

◆कलेजोको केकमा मिनरल प्रचुर मात्रामा पाउने भएकोले भर्खर निस्केको ट्राउटको भुरालाई सहायक दानाको रुपमा प्रयोग गर्नुहोस् । कलेजोको केक बनाउनको लागि स्थानीय बजारमा सजिलै पाइने राँगा वा बँगुरको कलेजो ल्याउनुहोस् । सर्वप्रथम कलेजोको बाहिरी आवरणमा रहेको पातलो सतहलाई सावधानीपूर्वक निकाल्नुहोस् र चक्कुले स-साना टुक्रा (१-२ से.मी.) मा काट्नुहोस् र रक्तनलीलाई भूराले पचाउन नसक्ने भएकोले त्यसलाई पनि निकाल्नुहोस् । त्यसपछि अन्दाजी २०० ग्राम जतिको कलेजोको टुक्रालाई ग्रेण्डरमा राखी पेस्ट गराउनुहोस् । पेस्ट तयार भएपछि मसिनो जालीमा राम्रोसँग एउटा सफा बाटामा राख्नुहोस् र १-२ ग्राम भिटामिन र मिनरल प्रति के.जी. पेस्टमा मिसाउनुहोस् त्यसपछि पेस्टलाई ट्रे वा कचौरामा राखेर डी-फ्रिजमा २४ घण्टासम्म राख्नुहोस् । ट्रे वा कचौरामा राखेको केकलाई चिसो पानीमा डुबाएर निकाल्नुहोस् । त्यसपछि स-साना टुक्रा बनाएर भुरालाई खुवाउनुहोस् ।

◆तराई क्षेत्रमा कमन कार्प जातका माछाहरुको प्रजनन माघको मध्यबाट शुरु हुने हुँदा माउ माछालाई १५००-२०००के.जी. प्रति हेक्टरका दरले०.१-०.२ हेक्टर जलाशय क्षेत्रफल भएको पोखरीमा स्टक गर्नुहोस् ।

◆कन कार्प जातका माछाको टाँसिने प्रकृतिका अण्डाहरूलाई फिँजाएर ह्याचलिङ्ग कढाउन वा कोरल्नको लागि खर, नरिवलको जटा, प्लास्टिक वा फाईवरको रेशा, झारपात आदि प्रयोग गरेर बनाईने गुन्द्री आकारको करिव २.५ मिटर लम्बाई र १ मिटर चौडाई भएको चट्टि वा लहरा आकारको संरचना “काकावन“ लाई चारवटा बाँस वा रुखको हाँगाहरूको किला गाडी प्रजनन् गराईने पोखरी भित्र चारैछेउमा लहरै पिंधभन्दा कम्तीमा ३०-४०से.मी. माथिसम्म पारेर किलामा बाँधेर तयार गर्नुहोस् र काकावनलाई पानीको सतहभन्दा १५-२०से.मी. तल राख्नुहोस् ।

◆तराई क्षेत्रमा कमन कार्प जातका माछाको प्रजनन् माघको मध्यबाटशुरु हुनेहुँदा भुरा राख्ने पोखरीको तयारी गर्नुहोस् । पोखरीलाई जलीय झारपात र जंगली माछा हटाई खनजोत गरी ३-४ दिनसम्म सुकाउनुहोस् । सुकाएको पोखरीमा घर पोत्ने
चुन ४५०-६०० के.जी.प्रति हेक्टर, १०-१५ के.जी. कुखुराको मल वा गाईको मल १५-२० के.जी. प्रति ५०० वर्ग मीटरका दरले प्रयोग गर्नुहोस् । चुना र मल राखेको ३-५ दिनपछि पानीको गहिराई ६०-७० से.मी.कायम हुने गरी पानी भर्नुहोस् र सकभर मूल वा बोरिङ्गको पानी जालीबाट छानेर मात्र पठाउनुहोस् ।

पोखरीमा पानीको तापक्रम ११ डिग्री सेल्सियस भन्दा कम भएमा जीवाणुको संक्रमणद्वारा फंगास माछाको शरीरमा घाउका मसिना राता धब्बा (Red Spot) भई मृत्यु हुने हुँदा पोखरीको पानीको तापक्रम १२-१३ डिग्री सेल्सियस हुँदा नै बोरिङ्गको पानीले पोखरीको लगभग ४०-५० प्रतिशत पानी विस्थापित गरि फंगास माछालाई २-३ मिटर गहिरो पोखरीमा स्टक गर्नुहोस् । साथै चित्रमा देखाएजस्तै पोखरीको पुरै माथिल्लो सतहमा प्लाष्टिकले ढाक्नुहोस् । चिसोको कारण माछामा हुने तनाव (Stress) कम गर्न भिटामिन सी पाउडर (०.५ ग्राम प्रति के.जी. दानाको दरले) दानामा मिसाई १५-१५ दिनको अन्तरमा दिनुहोस् ।

घाँसेबाली :

◆ईपिल ईपिल घाँसको बीउ पाक्ने समय भएकोले पाकेको कोसाहरू बोटबाट टिपेर राम्ररी घाममा सुकाउनुहोस् । सुकिसकेका कोसालाई एकै ठाउँमा थुपारी लठ्ठीले चुटेर बीउ झार्नुहोस् र नाङ्लोमा केलाएर सफा गर्नुहोस् । ओभानो प्लाष्टिक वा जुटको बोरा वा टिनको बट्टामा बीउ टन्न भरेर टम्म बन्द गरि ओभानो तर सितल ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस् ।

◆जै, भेच, लुसर्न घाँस लगाएको ६० दिन पछि पहिलो कटिङ्ग गरि सिँचाई गर्नुहोस् । प्रत्येक कटाई पश्चात् जैरवर्सिम घाँसमा सिँचाई गरि २.१ के.जी. प्रति कट्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

◆पानी कम पर्ने तथा हावामा आर्द्रता कम रहने समय भएकोले खरबारी, डालेघाँस लगाएको नर्सरी, बेर्ना सारेको बारी तथा गोठ वरिपरी आगो लाग्नबाट बचाउन २-३

मिटर चौडाईमा घाँसपात पतिंगर हटाई अग्नि नियन्त्रणरेखा (Fire corridor) बनाउनुहोस् ।

४ डा. इन्दिरा कँडेल कृषि-मौसम जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, बबरमहल, काठमाडौ

kadelindira@gmail.com

९८४१७३५५६०

अनुसूची (१: नेपालको मौसम पूर्वानुमानमा प्रयोग हुने शब्दावलि

त्भचकक गकभम ष्ल ध्भबतजभच

ँयचभअबकतष्लन ष्ल ल्भउबर्

बादलको अवस्था

(Cloud condition) सफा (Fair) No cloud in the sky

मुख्यतया सफा (Mainly fair)1/8 to 2/8 -25%-sky covered by cloud

आंशिक बदली (Partly cloudy) 3/8 (26%) to 4/8 -50%-sky covered by cloud

साधारणतया बदली (Generally cloudy) 5/8 -51%-to 6/8 -75%-sky covered by cloud

अधिकांश बदली (Mostly cloudy)6/8 -76%-to 7/8 -88%- sky covered by cloud पूर्ण बदली (Cloudy-8/8 -100%-or all sky covered by cloud

वर्षाको प्रकृति Nature of Rain)

Temporary or Brief-क्षणिक बर्षा)Weather phenomena occur for short span of time usually less than two hour Continuous (लगातारको बर्षा) Weather phenomena occurring regularly and more often throughout the time duration

Intermittent (रोकिदै हुने वर्षा)

Rain occurring and reoccurring at certain intervals

Widespread (व्यापक बर्षा)Weather phenomena extensively throughout an area during specified time duration वर्षाको सम्भाव्यता र यसको क्षेत्र -Rainfall probability in percentage and its coverage-10% None used Isolated at one or two places (एक-दुई स्थानमा)

10-30% Slight Chance Widely Scattered at a few places (थोरै स्थानमा) 30-50% Chance/possible Scattered at a some places (केहि स्थानमा)

50-80% Likely Fairly widespread at many places (धेरै स्थानमा)

80% More likely Widespread at most places (अधिकांश स्थानमा)संभावित वर्षाको मात्रा (५). आंकलन X क्षेत्र, जहाँ आंकलन भन्नाले कुनै स्थानमा वर्षा हुन सक्ने सम्भावना (५) जनाउँदछ भने क्षेत्र भन्नाले तोकिएको स्थानको वर्षा हुनसक्ने सम्भावित भू-भाग (५) जनाउँदछ । उदाहरणका लागि कुनै स्थानको ८०% क्षेत्रमा ५०% वर्षाको आंकलन गरेको अवस्थामा सो स्थानको सम्भावित वर्षाको मात्रा (५) . ०.५ X ०.८ . ४०% हुन आउँछ ।

वर्षाको मात्रा

(Rainfall amount based on total accumulated rainfall during 24 hrs-Light rain-हल्का वर्षा) less than 10 mm

Moderate rain (मध्यम वर्षा)10 mm or more but less than 50 mm

Heavy rain (भारी वर्षा) 50 mm or more but less than 100 mm

Very heavy rain (धेरै भारी वर्षा) 100 mm or more but less than 200 mm

Extremely heavy rain (अति भारी वर्षा)200 mm or more

समयसिमा

(Time Period-Today-cfh-6 AM to 6 PM Morning (बिहान) 6 AM to Noon Afternoon (अपरान्ह) Noon to 6 PM Late afternoon (अपरान्हको उत्तरार्ध)3 PM to 6 PM Evening (साँझ) 6 PM to 9 PM Night (राती) 6 PM to 6 AM -Next day-स्रोत: मौसम पूर्वानुमान महाशाखा, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग

आलुबालीको पछौटे डढुवा रोग :

फाइटोफ्थोरा इन्फेस्टान्स नामक ढुसीको संक्रमणबाट लाग्ने पछौटे डढुवा रोग आलुबालीको प्रमुख शत्रु हो । संसारभरिका आलु खेती गरिने प्राय: सबै राष्ट्रहरूमा यो रोग प्रमुख समस्याको रूपमा देखा पर्दै आइरहेको छ । यो रोग नेपालमा पनि तराई देखि उच्च-पहाडका आलु खेती गरिने प्राय: सबै स्थानमा व्यापक रूपमा देखा पर्दै आइरहेको छ । रातको समयमा धेरै शीत पर्ने, सिमसिम वर्षा भएको, दिउँसो बादल लाग्ने, १० देखि १८ डिग्रीतापक्रम र ८५% भन्दा बढी सापेक्षिक आर्द्रता भएको अवस्थामा रोग सहन नसक्ने जातमा रोग व्यवस्थापनका उपाय नअपनाएमा १००% सम्म उत्पादनमा क्षति हुन सक्दछ । यो रोगले आलुको पात, डाँठ र दानामा असर गर्दछ । सामान्यतया: रोगको लक्षण पातहरूमा देखा पर्दछ । रोगको शुरूवात बिरूवाको विभिन्न उचाईका पातहरूबाट भएता पनि छाँया परेका भागहरूमा ढुसी फैलिनेक्रम बढी हुन्छ । बिहान शीत नओभाउँदै डढुवा रोगबाट संक्रमित पातको तल्लो सतहमा विभिन्न आकारमा पानीले भिजेजस्ता थोप्लाहरू देखा पर्दछन् । थोप्लाको केन्द्रिय भाग हरितकण नभएको कालो देखिन्छ भने थोप्लाको किनारमा कपासको जालो जस्तो देखिन्छ । रोग अनुकुल वातावरण एवं आक्रमक ढुसीबाट संक्रमण भएको अवस्थामा पातको साथसाथै नयाँ मुना तथा डाँठहरूमा काला-काला ठुला-ठुला काला दाग देखिन सक्छन् । संक्रमित आलुको दानाको सतह तथा काटेर हेर्दा भित्री भागमा समेत कालो ध्वांसे लक्षण देख्न सकिन्छ । जनकदेव, खुमल रातो-२, खुमल सेतो-१, खुमल उपहार, खुमल विकाश जस्ता रोग अवरोधी वा रोग सहन सक्ने आलुका स्वस्थ बीउ लगाएमा बिना विषादी रोगबाट हुने क्षति कम गर्न सकिन्छ । सिफारिस गरिएको मात्रामा रासायनिक मलको प्रयोग गरि उपयुक्त दूरीमा (बाक्लो नहुने गरि) रोपाइ गरेको जग्गामा पानी निकासको उचित व्यवस्था मिलाएमा रोग फैलिने दर कम हुन्छ । यो रोगको संक्रमणका लागि अनुकुल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेब युक्त ढुसीनाशक विषादी (इण्डोफिल एम(४५, डाइथेन एम(४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कठ्ठा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्नेगरी ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेब युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक वा क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२५ डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर ७ दिनको अन्तरमा ४-५ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ । संक्रमित पात र डाँठबाट ढुसीको जीवाणु आलु दानामा जान नपाउने गरी पर्याप्त उकेरा लगाउने तथा आलु खन्नुभन्दा १५ अगावै हाल्म पुलिङ्ग गरेमा दानामा आलुको संक्रमण कम गर्न सकिन्छ ।

प्याज खेती प्रविधि त्यसका फाइदाहरू

१. बेमौसमी प्याज :
मध्य आषाढदेखि भाद्रको पहिलो हप्तासम्म बेर्ना रोपी असोज देखि मंसीर महिनासम्म उत्पादन हुने प्याजको गानोलाई बेमौसमी

प्याज भनिन्छ : यो खेतीलाई वर्षे प्याज खेतीको नामले पनि चिनिन्छ :

२.बेमौसमी प्याज खेती किन गर्ने :
असोजदेखि फागुन महिनासम्म नेपालको बजारमा गानो प्याजको अतिनै अभाव हुने भएकोले भारतबाट ल्याइन्छ । यतिबेला प्याजको भाउ पनि अति नै महँगो हुने गरेको पाइन्छ ।

औसत बेमौसमी प्याजको आन्तरिक बजार प्रशस्त भएको हुनाले बजार समस्या नभएको, बिक्री गर्न सलिजोभै आकर्षक मूल्य समेत पाइने भएकोले टोटो समयमा अर्थात बेर्ना रोपेको ७५ दिन भित्रै हालको बजार भाउ अनुसार बिक्रीगर्दा प्रति रोपनी रू.३०,००० देखि रू. ४५,००० सम्म नगद आम्दानी लिन सकिन्छ ।

बेमौसमी :
वर्षे बाली अर्थात वर्षात्को बेला गरिने खेती भएकोले सिँचाईको सुविधा नभएको बारी तथा खेतमा पनि सजिलै सँग खेती गरि यसलाई नगदे बालीको रुपमा लिईएको पाइन्छ ।

तरकारी बाली भएता पनि गाना प्याज चाँडै नकुहिने तथा नसड्ने र झन् हिउँदको समयमा बाली खन्ने तथा भित्र्याइने भएको हुनाले आफ्नो ईच्छा, समय र बजारको भाउ अनुसार नहतपताईकन राम्रो मुल्यमा बिक्री गर्न सकिने बाली भएको छ ।

बेमौसमी :
ढुवानी गर्दा पनि नोक्सान ज्यादै कम हुने भएकोले टाढा-टाढा स्थानमा खेतीगरी आफूले चाहेको बजार सम्म पुऱ्याउन सकिन्छ ।

वर्षे काउली, बन्दा, आदि बालीमा गाँठे रोग, वर्षे गोलभेँडा र आलुमा पनि ओइलने र डढुवा रोगको समस्या भएका स्थानहरूमा यी बालीको सट्टामा बेमौसमी प्याज खेती गर्दा जोखिम ज्यादै कम हुने र नगद आम्दानी समेत आलु, काउली, बन्दाको भन्दा कम नहुने र कतै-कतै त बढी भएको कुरा पारखी तथा अनुभवी कृषकहरूबाट थाहा भएको छ ।

३. बेमौसमी प्याज खेतीको लागि उपयुक्त **क्षेत्र :**
तराईको ६० मिटर उचाईदेखि मध्य पहाडी भागका १५०० मिटर उचाईसम्मका स्थानहरू :४. जात:

४.१ बेमौसमी-१
यो जातले वर्षा तथा गरम खप्दछ र पातमा लाग्ने ढुसी रोग पनि कम लागेको पाईएको छ ।

यो जातले अन्य जातको तुलनामा उत्पादन पनि ज्यादै दिएको पाइएको छ । प्रति रोपनी १८०० केजीदेखि ३,००० केजीसम्म राम्रो बजारयोग्य गाना उत्पादन भएको पाइएको छ भने सरदर उत्पादन २३१० के.जी प्रति रोपनी भएको छ ।

जात

४.२ एगृफाउण्ड डार्क रेड :
यो पनि राम्रै जात हो तर ज्यादा वर्षा र ज्यादा गरम भने यो जातले खप्न अलि गाह्रो हुन्छ र उत्पादन पनि कमै भएको पाइएको छ ।

पातमा लाग्ने ढुसी पनि यसले रामरी खप्न सक्दैन र उत्पादन पनि बेमौसमी-१ जातको तुलनामा कमै भएको पाइएको छ ।

५.	बीउ छर्ने समय :

६. बीउदर :
वर्षातको बेला भएकोले अलिकता बढी बीउको आवश्यकता पर्दछ अर्थात एक रोपनीको लागि ६०० ग्राम बीउको आवश्यकता पर्दछ ।

७. बीउ छर्नको लागि व्याडको क्षेत्रफल :
एक रोपनीको लागि करिब २६,००० प्याजको बेर्ना आवश्यकता पर्दछ ।

व्याडमा एक लाइनबाट अर्को लाइनको फरक ६-७ से मी र लाइनमा १ सेमिको फरकमा बीउ रोप्दा एक वर्ग मिटर व्याडबाट एक-एक मिटर लम्बाई र एक मिटर चौडाईड्डकरिब २४०० बेर्ना उत्पादन हुन्छ भने २६,००० बेर्ना उत्पादनको लागि करिव १८ वर्ग मिटर व्याडको आवश्यकता पर्दछ । यसको लागि एक मिटर चौडाई र ५ मिटर लम्बाईको जम्मा ३ गोटा व्याडको आवश्यकता पर्दछ ।

८.बीउ छर्नको लागि व्याड तयार गर्ने :
आवश्यकता अनुसार व्याडको लागि पाईएसम्म हलुका तथा मलिलो माटोभै पानी नजम्ने तथा पहिलेका वर्षहरूमा प्याज तथा लसुन खेती अझ कहिले पनि तरकारी खेती नगरिएको स्थान तथा घर, गोठ, रुख आदिले छाया वा ओजेल नपारेको पारीलो ठाउँ हुनु पर्दछ ।

९० देखि १०० सेमि चौडाई, ३० सेमी उचाई र आफ्नो जग्गाको लम्बाई अनुसार वा आवश्यकता अनुसार व्याडको लम्बाई तय गरी व्याड बनाउनु पर्दछ ।

बीउ :
दुई व्याडको बिचमा कुलेसोको लागि ३० देखि ४५ सेमि चौडाई र ३०-४५ सेमी कै गहिरो कुलेसो बनाउनु पर्दछ ।

यसरी व्याडको रेखाङ्कनभै सकेपछि राम्ररी खन जोत गरी माटो मसिनो बनाउनु पर्दछ ।

९.व्याडको लागि मल खाद :

१०.व्याडमा बीउ छर्ने :
त्यारी व्याडमा एक लाईनबाट अर्को लाइनको फरक ७ सेमीको फरकमा २ सेमी गहिरो कुलेसो वा रेखा बनाई उक्त रेखामा अन्दाजी एक से.मी. फरक हुने गरी उपचार गरिएको बीउ खसाल्ने र मसिनो धुलो माटो वा मलले उक्त बीउलाई रोपी दिनु पर्दछ ।

बीउ रोपेपछी सुकेको पराल, घाँस, खर आदिले सम्पूर्ण व्याडलाई छोपी हजारीले उक्त छापो र व्याडको माटो भिज्ने गरी सिँचाई गर्नु पर्दछ । बेला-बेलामा छापो पल्टाई हेरी व्याड सुखा जस्तो देखिएमा हलुका तरीकाले फूल झारीले सिँचाई गर्नु पर्दछ ।

जेष्ठ-आषाढको महिनामा बीउ उमार्ने भएकोले बीउ रोपेको ६-१० दिनमा बीउ उम्रिसक्तछ । करिब २०-२५ प्रतिशत बीउमा टुसा देखिने वित्तिकै बेलुकी पख व्याडको पराल आदि छापो हटाउनु पर्दछ ।

११. ब्याड र ब्याडको बेर्नालाई वर्षात्को पानीबाट बचाउने उपाय :

वर्षातको बेलामा बेर्ना उत्पादन गर्नु पर्ने भएकोले वर्षातको पानी ? घामले बिरुवालाई ठूलो नोक्सान पुऱ्याई पूरै बेर्ना मरी आफ्नो योजना अनुसार प्याज खेती गर्न नसकिने हुन सक्तछ झन् तराई, भित्री मधेश वेशी, टार तथा तल्लो पहाडी भागमा ज्यादा गरम तथा बढी वर्षाको कारणले स्वस्थ बेर्ना उत्पादन गर्न ज्यादै कठिन भएको पाइएको छ । त्यसकारण, बीउ रोपे देखिनै प्लास्टिकको अर्ध गुमोज बनाई उक्त गुमोजले ब्याडलाई जोगाउनु पर्दछ ।

११.१ तराई, भित्री मधेश, टार, वेशी तथा तल्लो पहाडी भागको लागि :

ब्याडको माझबाट डेढ मिटर अग्लो बाँस, काठ आदिको मद्दतले दुई पाखे छाप्रो बनाउने र त्यसमाथी माथीको भागबाट अर्थात छानाबाट एक चौथाई छेउको भागसम्म मात्र छोप्ने गरी सेतो ३००-५०० गजको प्लास्टिकले छोप्नु पर्दछ । सम्भव भए अझ प्लास्टिक माथी पातलो गरी पराल वा सुकुल वा गुन्द्रीले दिउँसो १० बजे देखि ३ बजेसम्म राखी पराल माथी सिँचाई गर्दा निकै राम्रो बेर्ना उत्पादन गएको पाइएको छ ।

सम्भव भएमा हरियो ५० प्रतिशत घाम छिर्ने प्लास्टिकको जालीले छाप्रोलाई छोपी त्यस माथी प्लास्टिकले ढाक्दा धेरै राम्रा बेर्ना उत्पादन भएको पाइएको छ ।

११.२ मध्य पहाडी भागको लागि :

ब्याडको माझबाट ७५ से.मी.अग्लो हुने गरी अर्ध चन्द्रमा आकारको बाँस वा निगालोको कप्टेरा वा भाटाबाट गुमोज बनाउनु पर्दछ । बाँसको स-साना भाटाको लम्बाई ब्याडको चौडाईको ३ गुणा बढी हुनु पर्दछ । सो भाटा ५०-५० से.मी.को फरकमा राख्नु पर्दछ । यिनै भाटामाथी प्लास्टिक राखी गुमोजको दुबै छेउ पट्टी एक चौथाई भाग मात्र प्लास्किले छोप्नु पर्दछ । यसो गर्दा गुमोजको चारैतर्फबाट हावा खेल्न पाउँदछ ।

यसरी बनाइएको गुमोजबाट प्लास्टिक बिहान ९ बजे बाट घाम लागेको दिनमा दिनभर हटाउनु पर्दछ तर पानी परेको बेला र बेलुकी ४-५ बजे पछि भने सदैव प्लास्टिकले गुमोज छोप्नु पर्दछ ।

१२.ब्याडको बेर्नाको संरक्षण :

प्रायजसो सबै बीउ उम्रिईसकेपछि अर्थात १०-१४ दिनभित्र बेर्नामा विभिन्न किसिमका रोग कीरा तथा पोषणतत्वको कमीले गर्दा विभिन्न विकृति देखा पर्ने भएकोले तपसिलका सामग्री १० दिनको फरकमा २ पटक स्प्रेयरद्वारा बेर्ना र ब्याड भिज्नेगरी बेलुकीपख छर्कनु पर्दछ ।

कीरा व्यवस्थापनको लागि क्लोरोपाईरिफस २ एम.एल, रोग व्यवस्थापनको लागि कार्वनजिन २ ग्राम तथा खाद्य तत्व र सुक्ष्म तत्व व्यवस्थापनको लागि लिब स्प्रे २ एम.एल प्रति लिटर पानीका दरले यी तिनै तत्वहरू मिसाई एकै पटक छर्नु पर्दछ । यी तत्वहरू ८-१० दिन पछि फेरी एक पटक दोहोऱ्याउनु पर्दछ ।

१३.बेर्ना सार्नको लागि जमिनको तयार गर्ने : बेमौसमी प्याज खेति वर्षेखेति भएकोले वर्षातको पानी नजम्ने र भएसम्म दोमट वा बलौटे हलुका माटो राम्रो मानिन्छ ।

जमिन खनजोत गरिसकेपछि ९०-१०० से.मी. चौडाई, ३०-३५ से मी. उचाई र आवश्यकता अनुसारको लम्बाईको ड्याङ बनाउनु पर्दछ । दुई ब्याड वा ब्याडको बिचमा ३० से.मी. चौडाई तथा ३०-२५ से.मी. गहिराईको कुलेसो बनाउनु पर्दछ ताकि यो कुलेसोबाट ब्याडको पानी बाहिर जान सकोस र यसै कुलेसोमा बसी गोड्ने आदि काम पनि गर्न सकियोस् ।

यी सबै काम बेर्ना रोप्नु भन्दा १० दिन पहिले अर्थात जेष्ठ-आषाढ महिनाको घाम लागेको बेलामा गर्नु पर्दछ । माटो गिलो भएको बेलामा भने जमिन तयार गर्ने र बेर्ना रोप्ने कार्य कदापी हुनु हँदैन ।

१४.मलखाद :

पाकेको गोबर मल १००० के.जी. प्रति रोपनी
फुलपार्ने कुखुराको मल २०० के.जी. प्रति रोपनी
गोबर मल नपाईएमा फूल पार्ने कुखुराको मल ५०० के.जी.प्रति रोपनी
बोन्स वा बुस्टर मल वा गड्यौली मल ५० के.जी.प्रति रोपनी
डि.ए.पि.गेडा मल १० के.जी. प्रति रोपनी
म्यूरेट् अफ पोटास १२ के.जी. प्रति रोपनी
पिना १५ के.जी. प्रति रोपनी

मलखाद :

चिलेटेड सिवा लिवरल जिंक ७५ ग्राम प्रति रोपनी
सिवा लिवरल बोरन ४० ग्राम प्रति रोपनी
चार्ज ग्रेनुवल १ के.जी. प्रति रोपनी
क्रिस्टल २० ग्राम प्रति रोपनी
वायोटिन चुन २ के.जी. प्रति रोपनी

यी सबै मलखाद अन्तिम पटक ब्याड वा ब्याड बनाउँदा राखि माटोमा मिसाउनु पर्दछ ।

१५. बेर्नासार्ने फरकता :

एक हार बाट अर्को हारको फरक १५ से.मी. हारमा एक बेर्नाबाट अर्को बेर्नाको फरक १० से.मी.

यसरी रोप्दा एक रोपनीमा ३३,३३३ बिरुवा अट्ने भएता पनि करिब २४ प्रतिशत जमिन कुलेसोमा खर्चहुने भएकोले जम्मा २६,००० बेर्ना मात्र रोप्न सकिन्छ ।

१६.बेर्ना सार्ने :

सार्ने बेर्नाको उमेर ३० देखि ४० दिनको हुनुपर्द छ । बुढो र कमलो बेर्ना सार्नु हुँदैन । बेर्ना उखेल्दा जरा ज्यादै कम चुडिनेगरी ब्याडबाट ओखल्नु पर्दछ । ओखल्नु भन्दा एक घण्टा पहिले पानीले ब्याडलाई राम्ररी भिजाउनु पर्दछ ।

बेर्ना रोप्दा २ बजे पछि मात्र रोप्नु पर्दछ । बादल लागेको दिन छ भने दिनमा पनि रोप्न सकिन्छ तर हिलो माटोमा भने रोप्नु हुँदैन । रोप्ने बेलामा माटो फुकफुकाउँदो हुनु पर्दछ । बेर्ना रोप्दा ड्याङमा नबसि ड्याङको दुबै तर्फको कुलेसोमा बसि रोप्नु पर्दछ ।

बेर्ना सार्ने ब्याडमा चौडाई तर्फबाट १५ से.मी.को फरकमा चुच्चे कुटो वा अन्य कुनै औजारले ३-४ से.मी गहिरो कुलेसो बनाई उक्त कुलेसामा १० से.मी.को फरकमा बेर्ना रोपी माटोले पुरिदिनु पर्दछ । तर प्रत्येक बेर्ना रोप्न कुटोले खाडल खनि सो खाडलमा बेर्ना रोप्ने हो भने रोप्ने काम ज्यादै ढिलो र महँगो पनि हुनेछ ।

मटो सुख्खा ५ भने फूल झारीले बेर्ना रोप्ने बित्तिकै प्रत्येक बोटमा पानी पर्ने गरि सिँचाई गर्नुपर्दछ । तर वर्षातको बेला भएकोले यो कार्य गर्न नपर्ने पनि हुन सक्दछ ।

१७. बेर्ना सार्ने समय :

आषाढ १५ देखि भाद्रको ७ गतेसम्म मात्रै तर पोखरा जस्तो ज्यादा पानी पर्ने ठाउँहरूमा भने श्रावणको १० देखी भाद्रको पहिलो हप्ता भित्र रोप्नु पर्दछ ।

१८.बेर्ना सार्ने बित्तिकै गर्नु पर्ने कार्य :

खेतबारीमा बेर्ना रोपेको १-२ दिन भित्र तपसिलको कार्य गर्नु पर्दछ ।

जरा बढाउन र बेर्ना बलियो बनाउनको लागि एसिफसफोरस झोल २ एम एल वा बेजोड धुलो ४ ग्रामलाई लिब स्प्रे २ एम एल प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई बेर्ना र ब्याडको माटो भिज्ने गरि छर्नु पर्दछ ।

बेर्नालाई अतिरिक्त शक्ति उपलब्ध गराउन चार्ज आधा एम एल प्रति लिटर पानीका दरले छर्नु पर्दछ ।

जरा तथा डाँठ कुहिने रोग कम गर्नको लागि फाईनजिम २ ग्राम वा कार्बनजिम २ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले छर्नु पर्दछ ।

त्यस्तै कीराबाट हुने नोक्सान जोगाउन ज्वाला क्लोरोपायरिफस साईपरमेथिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीका दरले छर्नु पर्दछ । यी सबै सामग्रीहरू मिसाई एकै पटक छर्नु पर्दछ ।

१९. फेरी मल तथा भिटामिन दिने :

बेर्ना रोपेको १४,१८,४२ तथा ५६ दिनमा जम्मा ४ पटक तपसिलका मल तथा भिटामिन उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।

गाईभैंसीको पिसाब संकलन गरि एक भाग पिसाबमा ४ भाग पानी मिसाई बिरुवा र माटो भिज्ने गरि छर्ने ।

पिसाबको अभावमा राम्रो खालको सक्कली यूरीया छ के.जी.प्रति रोपनीका दरले बेलुकी पख जमिनमा छर्नु पर्दछ ।

त्यस्तै गरी यूरिया वा जनवारको पिसाब छरेकै दिनमा वा भोलिपल्टै बेजोड मल ४ ग्राम, सिबा लिब स्प्रे ३ एम एल र सिबा लिवरल चिलेटेड जिंक एक ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई छर्दा निकै राम्रो नतिजा पाइएको छ ।

यस बाहेक बेर्ना रोपेको १५ रु ३० दिनमा मात्रै सिबा लिवरल सुपर बोरन आधा ग्राम र चेलाकल क्याल्सियम आधा ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई छर्नु पर्दछ । यी तत्व छरेको एकदुई दिनपछि चार्ज झोल एक एम एल र क्रिस्टल एक ग्राम प्रति दुई लिटर र पानीका दरले छर्दा उत्साहजनक रुपमा प्याजको उत्पादन बढेको पाईएको छ ।

२०.रोग *व्यवस्थापन* :

बेमौसमी प्याजको खास गरेर पात र काण्डका केही भागमा रोग लागि कालो, खैरो, मैलो तथा बैजनी रङ्गको भई अलिअलि नोक्सान पुऱ्याएको पाईएकोछ । यी रोगहरु ढुसीबाट लाग्दछ । त्यस्तै पातको टुप्पा मर्ने रोग नभएतापनि जिङ्को कमिबाट हुने गर्दछ भने यो पनि ठूलो समस्या भएको पाईएकोछ जसले उत्पादनमा ठूलो ह्रास ल्याएको पाईएको छ । राम्रो उत्पादनको लागि तपसिलका व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ ।

खेत वा बारीमा बेर्ना रोपेको १२-१५ दिनमा एक पटक कार्वनजिम मेन्कोजैबंकार्बण्डिजमङ्ग २ ग्राम वा ब्लाईटक्स ५० कपर अक्सीक्लोराईड २ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई बेलुकीपख सम्पूर्ण पात भिज्ने गरी छर्नु पर्दछ ।

त्यस पछि माथि बताईएका रोगहरू माथी बताइएका विषादी छर्दा पनि निको नभएको खण्डमा रिलेक्जीन मेटालैक्सील मैन्कोजैबङ्ग२ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई बेलुकीपख सम्पूर्ण पात भिज्ने गरी छर्नु पर्दछ । ५-८ दिनमा एक पटक फेरी दोहोऱ्याउनु पर्दछ । तर यी विषादिहरू छर्दा स्टीकर मिसाउनु अनिवार्य पर्दछ । जिङ्क छर्ने काम माथी बताई सकेको हुनाले फेरी छर्नु पर्दैन ।

२१. *कीरा व्यवस्थापन* :

बेमौसमी प्याजको ठूलो शत्रु भनेको नै सूलसूले र थ्रिप्स हो । जसले पातको रस चुसेर पातमा लामा-लामा सेतो खैरो धर्सा वा दाग बनाई ठूलो क्षति पुऱ्याउने भएकोले तल दिईएको व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ ।

बेर्ना रोपेको १२-१५ दिन देखिनै सूलसूले देखा पर्ने भएकोले यति बेला एक पटक र ३०-३५ दिनमा दोश्रो पटक सर्भो एग्रो स्प्रे १० एम एल प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई छर्नु पर्दछ । पातमा सेता धर्सा अतिनै देखिएमा पहिलो पटक छरेको ५-६ दिनमा फेरी एकपटक दोहोऱ्याउँदा निकै प्रभावकारी भएको पाइएको छ ।

२२.झारपातको व्यवस्थापन :

वर्षे प्याज खेतिको विभिन्न समस्याहरू मध्ये झारपातनै ठूलो खर्चालु समस्या मानिदै आएको छ । समयमै यी घाँसको व्यवस्थापन नगरिएमा प्याज खेतिबाट नाफाको बदला घाटा समेत व्यहोर्नु पर्ने भएकोले तपसिलका व्यवस्थापन अपनाउनु पर्दछ ।

बेर्ना रोपेको १०-१२ दिनभित्रै स-साना मसिना झारपात देखिन थाल्दछन् र यति बेलानै यी झारपातलाई मार्नु वा हटाउनु पर्दछ । यी घाँस हटाउन मानिसले आफ्नो हातले घाँस टिप्ने गरेको पाईन्छ जुन ज्यादै खर्चालु र घाँस चँडिन गई पुन पलाउन सक्तछ । अत कुटो वा कोदालोले प्याजको दुईलाईनको बिचको भागलाई पातलो गरि खनि ठूलो डल्ला भएमा फोरी मसिनो समेत गर्नु पर्दछ । यसै गरि २०-२५ दिनमा दास्रो र ४५-४५ दिनमा तेस्रो पटक प्याज बारी खनि घाँसको समस्यालाई न्यून् गर्नु पर्दछ । तर यसरी गोड्ने काम माटो हिलो नभएको र घाम लागेको दिनमा गर्नु पर्दछ ।

यदि ठूलो क्षेत्रफलमा खेति गरिएको छ भने र गोड्ने जनशक्ति पनि कम ५ भने वा पाउन कठिन र महँगो छ भने साघुरो पाते घास मार्नको लागि टर्गा सुपर २ एम.एल.लाई चौडा पाते घाँस मार्ने विषादि जारगन सँग ३ एम.एल.प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई अलिअलि घाँस आएपछि अर्थात बेर्ना सारेको १०-१२ दिनमा स्प्रेयर द्धारा छर्नु पर्दछ । घाँस मार्ने विषादि छर्दा स्प्रेयरको नोजल भने बेग्लै किसिमको हुने भएकोले सो नोजल फेरी छर्नु पर्दछ । यसलाई १०-१५ दिनपछि फेरी बाँकी रहेको वा उम्रिएको घाँस मार्न फेरी यी घाँस मार्ने विषादी छर्नु पर्दछ ।

यसरी विषादि छरेपछि कहीँ कतै छुटफुट घाँस देखिएमा मानिसद्धारा निकालिदिनु पर्दछ । घाँस मार्ने विषादि छर्दा प्याज बाली नोक्सान हुन्छ कि भन्ने शंका कृषकहरूमा हुन सक्दछ, तर यो प्रविधि लेखकले आफैले आफ्नो फार्म र कृषकहरूको खेतमा समेत प्रयोग गरी सफल भएकोले यसमा कृषक मित्रहरूले दुविधामा पर्नु पर्दैन ।

२३.बाली भित्र्याउने :

बेर्ना रोपेको ४०-४५ दिनदेखिनै स-सानो गानो बन्ने भएकोले शहर बजार वरिपरिका स्थानमा उत्पादन भएका प्याज हरियो सागको रुपमा गानो सहित हरियो पात । डाँठ आर्कषक भाउमा बिक्री गर्न सकिन्छ । यो काम गानो खन्ने बेलासम्म समेत गर्न सकिन्छ किनभने यो वर्षे प्याजमा गानो ठूला-ठूला बनि खन्ने समयसम्म पनि हरियो पात र डाँठ भईरहन्छ ।

गानोको लागि मात्र खेति गरिएको होभने बेर्ना रोपेको ७०-८० दिनभित्र बोट सहित गानो उखेल्ने र ४-५ दिनजति घाममा सुकाउनु पर्दछ । त्यस पछि पात डाँठ पहेंलो भई सुकेपछि २-३ से.मी.को भेट्नो राखि डाँठ काण्डलाई गानोबाट छुटाउनु पर्दछ ।

यसरी छुटाईएको गानोहरूबाट बढि आम्दानी लिनको लागि गानोहरूको छनौट गर्नु पर्दछ । यसरी छनौट गर्दा फुटेका, कुहिएका, बिकृत आकार भएका गानोहरूलाई ठानी कसरी यिनीहरूको प्रयोग गर्न सकिन्छ त्यसै अनुसार गर्ने ।छानिएका राम्रा गानाहरूलाई साना, मझौला र ठूला गानामा विभाजन गरि भिन्दा-भिन्दै भण्डारण गर्ने वा भिन्दा-भिन्दै प्याकिङ्ग गरी बजारमा बिक्रीको लागि पठाउनु पर्दछ । यसरी गानो छान्ने कार्य गर्दा राम्रो तथा आकर्षक गानोको लागि व्यापारीले आकर्षक मूल्य दिई कृषकको आम्दानी राम्रो सँग बढेको समेत पाइएको छ ।

२४.गानो उत्पादन:

तराई तथा पहाडि भागमा २ वर्षसम्म गरेको परीक्षण तथा प्रर्दशनीको नतिजा अनुसार सरदर

तालिका-२

बेमौसमी प्याज उत्पादन गर्दा लाग्ने खर्च:

जनशक्ति खर्च

विवरण	खर्च रु. प्रति रोपनी
बेर्ना उत्पादन गर्न	४००।-
जमिन तयार पार्न	१५००।-
मलखाद ढुवानी गर्न तथा छर्न	३००।-
बेर्ना रोप्न	८००।-
सिँचाई गर्न	४००।-
पुन: मल दिन	३००।-
विषादी छर्न	४००।-
गोडमेल गर्न	१८००।-
बाली खन्न तथा ढुवानी गर्न	८००।-
डाँठ तथा पात काट्न तथा भण्डारण गर्न	४५०।-
प्याकिङ्ग गर्न	४५०।-
जम्मा	७६००।-

तालिका-२

सामाग्री खर्च

विवरण	खर्च रु. प्रति रोपनी
बीउ खर्च	७२०।-
प्राङ्गारिक मल	२७४५।-
माटोमा राख्ने सुक्ष्म तत्व	४६५।-
रोग तथा किरा मार्ने विषादी	२२९।-
घाँस मार्ने विषादी	१२०।-
पातमा छर्ने मल तथा भिटामिन	५५८।-
प्याज प्याकिङ गर्न पातलो बोरा	४००।-
जम्मा	५२३७।-

२५.खर्च तथा आम्दानी प्रति रोपनी :

जनशक्ति/ज्यामी खर्च	रू.७६००।-
सामाग्र खर्च	रू. ५२३७।-
जम्मा खर्च	रू. १२८३७।-
बजारयोग्य गानो उत्पादन	२३०१ के.जी.
जम्मा आम्दानी	रू. ३४५१५।-
खुद आम्दानी	रू. २१६७८-

तालिका-१

बेमौसमी प्याजको विभिन्न जातहरूको उत्पादकत्व :

सि.न.	जात	उत्पादन प्रति २.१ वर्ग मिटर प्लट के.जी.	
१.	रेड क्रियल	३.३६	५६०
२.	नासिक रेड-५३	५.८८	९८०
३.	डार्क रेड	१०.५०	१०५०
४.	एगृफाउण्ड डार्क रेड	११.३४	१८९०
५.	बेमौसमी-१	१३.८६	१३१०

उत्पादन प्रति रोपनी के.जी. कैफियत

ज्यादै कम गानो बन्ने

कम गानो बन्ने

शत प्रतिशत गानो बन्ने त? सानो गानो हुने

शतप्रतिशत गानो बन्ने, त? मझौला गानो बन्ने

शतप्रतिशत गानो बन्ने, ठूलो गानो बन्ने

गानो उत्पादन फरक-फरक स्थानमा फरक-फरक पाईएको छ तापनि बेमौसमी-१ ले सबै स्थानहरूमा सबैभन्दा बढि उत्पादन दिएको छ भने रेड क्रियलले सबैभन्दा कम गानो उत्पादन दिएको पाइएको छ तालिका-१ ।

बेमौसमी-१ पछि एगृफाउण्ड डार्क रेड र डार्क रेडले पनि राम्रै उत्पादन दिएको पाईएको हुनाले बेमौसमी-१ को बीउ पाएसम्म यो जातको खेती गर्ने र यो जातको बीउ नपाएमा एगृफाउण्ड डार्क रेड र डार्क रेड जातहरूको बीउ प्रयोग गरेर पनि वर्षे प्याज खेती गरी राम्रो आम्दानी लिन सकिन्छ ।

कोभिड ....

रणनीतिहरु कार्यन्वयनको अवस्थाबाट गुज्रिएका छन् । तर हालसम्म पनि रासायनिक मल उत्पादन गर्ने कारखानाको निर्माण भएको छैन र उल्टै भारतमा निर्भर रहनु पर्ने वाध्यता यही कोभिडको समयमा झन् तिव्र रुपमा देखा परेको छ । कोभिडको महामारीले दिएका विभिन्न सन्देशहरु मध्ये सबैभन्दा प्रमुख ग्रामीण जनजीवनको सुदृढिकरण र आत्मनिर्भर ग्रामीण जनजिवन हो जसको प्रमुख आधार कृषि नै हो । तसर्थ, सरकारले कृषिको सुदृढिकरण र विकासका साथै आत्मनिर्भर कृषिका लागि ठोस कार्यक्रम ल्याई कार्यन्वयन गर्न जरुरी देखिन्छ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु :

आचार्य, सन्तोष (२०७७) । आयात नघटाए भन्न सकिन्नन । https://nepalmag. com.np/contemporary/2020/05/29/1590738194

घिमिरे, सरिन (२०२०) । दिगो अर्थतन्त्रका लागि कृषि । http://annapurna post.com/news/154635

ढुगाना, नविन (२०७७) । लकडाउनमा गाउँ फर्कनेहरुले कृषि उत्पादन बढाउने आश । httpsM// www=online khabar=com/2020/06/876769

पोखरेल, अर्जुन (२०७७) । एकै वर्ष ५७ अर्ब रुपैयाँको खाद्यान्न आयात, चामल मात्रै साढे ३३ अर्बको । https:// ujyaaloonli ne=com/story/ 40758/2020/7/26/food-grains-of-57-billion-import-in-one-year

पौडेल, दिलिप (२०७६) । पाँच महिनामै ७७ अर्बको आयात । httpsM// nagariknews. nagarik network.com/economy/199785-1577929260=html

भन्सार विभाग (२०७७) । वैदेशिक व्यापारको तथ्याङ्क आ.ब. २०७७ र ७८. httpsM//www. customs.gov.np/page/fts-fy-207778

WB -2020_= The Global Economic Outlook During the COVID-19 PandemicM A Changed World= Retrieved from httpsM//www.worldbank=org/ en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world.

ओल (Elephant Foot Yam)

ओल (Elephant Foot Yam)
Family:-Araceae, 2n-28

परिचयः (Introduction)

यसलाई हिन्दीमा सुरन (Suran) वा जामिकन्द Jamikand भनिन्छ। नेपालको तराई र भारतमा ओल तरकारीको लागि प्रसिद्ध मानिन्छ। यो जमीनमुनी फल्ने ट्यूवर हो। (Stem tuber)। यसको पौष्टिक र औषधी महत्व आफैमा महत्वपूर्ण छ। यसको खेती किन गर्ने कारणहरू मध्ये यो छाँया मन पराउने (Shade tolerance), खेती गर्न सजिलो (Easiness in cultivation), बजारको समस्या नहुने र भाउ राम्रो पाउने (Steady demand and reasonable good price), धेरै फल्ने (High productivity), रोग किरा कम लाने (Less chance of pest and diseases incidence) हुन्। यसले पात र ट्यूवरमा कैल्सियम ओकजालेट (Calcium oxalate) तत्व भएकाले कोक्याउँछ (Fairly boil for lng time) यसको पात र डाँठ पति तरकारीको रुपमा खान प्रयोग गरिन्छ। यसको टूवरमा स्टाच १८५ , कार्वोहाइड्रेड ३५ कुड फाइवर (Crude fiber) ४-७५ प्रतिशत पाइन छ। महिलाहरुको लागि ओल अति नै स्वास्थकर मानिन्छ। यसले महिलाहरुमा इस्ट्रोजन हार्मन (Estrogen hormone) बढाउँछ। र छिटो बुढो हुनबाट जोगाउँछ। (Chronic degenerative disese)। यसको खेती नेपाल भार बाहेक श्रीलंका , फिलिपिन्स र दक्षिणी पूवी एसियाका देशहरुमा गरिन छ।

वानस्पतिक (BotanY) ओल (Amorbhobhallus raeoniifolius)

ओल १-१.५ मि अल्लो Herbaceous बिरुवा हो। यसको एउटा मुख्य डाँठ सिधा माथि गएको हुन्छ। यो ठाँठ नक्कली डाँठ (Pseudo stem) हो। यो वहुर्वाीया बिरुवा हो तर ८-९ महिनामा खन्नलाई बाली तयार भएकाले एक वर्षिय बालीको रुपमा प्रचलित छ। यसको पात पहेँलो र बोट सुक्न थाले पछि ८-९ महिनामा खनिन्छ। यसको फुल १-३ वर्षमा लाग्छ। फुल (Inflorescennce) घण्टी आकारको (Bell shaped) हुन्छ।

स्वास्थयको लागि ओल (helth benefit of Elephant Foot Yam)

-यो कोर्वोहाइड्रेड र प्रोटिनको उत्तम स्रोत हो र साथै अमेगा ३ फेटी एसिड ९ङ्गभनब(घ fatty acid) पाइन्छ।

-खराब कोलेस्ट्रोल (Bad cholesterol) घटाउँन सहयोग गर्छ।

-रगतको चिनीको स्तर (Blood sugar level) लाइक कम गर्छ। -क्यान्सर लाग्नबाट जोगाउँछ।

-वजन घटाउँछ।

-महिलाहरुमा इस्ट्रोजन हार्मन (Estrogen hormone) लाई सन्तुलित गनर्छ।

-बुढो हुनबाट (Antioxidant) जागाउँछ।

-लिभर (Liver) लाई सफ गर्छ।

-मधुमेह (Diabetic) रोगीलाइृ पनि खान मिल्छ।

जत : Veriety) नेपालमा स्थानीय रातो जात (Highly oxalate) धेरै कोक्याउने र बजारमा धेरै महँगो भाउ ९ दाम पाउन र खान लाई अति मिठो हुन्छ। र अहिले तराईमा पनि भारतमा सिफरस गरिएको राजेन्द्र जात को ओल प्रशस्तै लगाइएको देखिन्छ। कन्दमूल तरकारी विकास केन्द्र सिन्धुलीले गजेन्द्र जातको बीउ उत्पादन गर्ने गरेको छ। भारतमा उन्नत जात सिरिफरिस भएको यि हुन

१. गजेन्द्र (Gajendra) : यसको उत्पादनकत्व (Productiveity) ५०६० टन हे.

२. श्री पदम (Shree padam): उत्पादन ४० टन हे.

३. कुशुम (Kusum) : गजेन्द्र जात साग मिल्दोजुल्दो उत्पादन।

रोप्ने बीउको तैयारी (Pleanting Material)

ओलको सेट (Sett) वा कर्म ९ऋयचक० ७५० ग्राम देखि १००० ग्रामसम्म बढी उत्पान गर्नको लागि रोप्नलाई सिफारिस गरिएको छ। बीउ उत्पादनको लागि मिनिसेट (minisetts) पनि रोप्ने चलन छ। मिनिसेट १०० ग्राम सम्पम रोपिन्छ। १.५ किलोको ओल बाट १५ वटा मिनिसेट निस्कन्छ। यो मिनिसेट रोप्दा ४५ सेमी ३० सेमीको दूरीमा लगाउँदा ६-७ महिनामा १ किलोसम्म हुन्छ। जुन अर्को वर्ष बीउको लागि ठीक हुन्छ। ठूलो बीउलाई काटेर रोप्दा काटेको बीउ लाई गोबरको झोलमा (Cow dung slurry) र ट्राइकोडरमा (Tricohoderma) मिमिसाई उपचार गरेर रोप्नु पर्छ। भारतको उडिसा राज्यमा व्यवसायिक खेती गर्दा ४०० ग्राम देखि ५०० ग्राम सम्मको पूरै ट्यूवर रोप्दा ६-७ महिनामा ३- किलो सम्माको हुन्छ। ठूलो ओल भन्दा सानो ओलको बजार भाउ राम्रो हुन्छ। ठूलो ओल चिप्स बनाउन प्रयोग गरिन्छ।

नेपालमा ओल कार्ति मसीरमा खनेर हावादार ठाउँमा (Coll and ventilated) भण्डारण गरिन्छ। रोप्ने बेला फाल्गुन -चैत्रमा ठूलो बीउलाई ७५०-१०० ग्रामको टुक्रा बनाई त्यसलाई गोवरको झोल (Cowdung slurry) वा काठमो धुलोमा मिसाएर केही घण्टा छायाँदार ठाउँमा सुकाएर रोपिन्छ।

हावापानी (Climate) ओल उष्ण (Tropical र उपोष्ण (Subtropical) हावापानीमा लगाउने बाली हो। यसको लागि ३०-५ डिग्री सेनटी ग्रेड ताकम (High temperature) र बढी आद्रता ८०-९० आश्यक पर्छ तर कर्म ट्यूवर विकास हुने लो केही चिसो र सुख्खा हावापनी (Dry and

colol temperature for corm development) राम्रो मानिन्छ । वर्ष १०००-१५०० मिमि बिरुवा लाएको बेला बराबर सालैभरी धेरै चिसो ० परेको (Well distrubeted rain) पानी उक्त हुन्छ । माटो (Soil) दोमट माटोमा प्रागारिक पदार्थ प्रशस्त भएको जग्गा व्यवसायिक खेती गर्न चाहिन छ। वलौटे दोमटमा पनि यसको खेती गर्न सकिन्‍ छ। (Sandy loam)। यसका लागि पानी नजम्ने जग्गा उपयुक्त हुन्छ माटोको पिएच ५.५-७.२ सम्ममा खेती गर्न सकिन्छ। तर ६.५-७ सम्मको पिएच माटो उत्तम हुन्छ। (Neutral soil is ideal for crop)

रोप्ने समय (Plandting Time)

-सिँचाई व्यवस्था भएको ठाउँमा चैत्र-बैशाखमा रोप्ने र असोज कार्तिमका बाली खन्ने ९६-७ महिना समा)

-आकाशे पानीको भरमा खेती गर्दा जेष्ठ - अषाढमा रोप्ने सकिन्छ।

रोप्ने दरी (Plandting Distance) :

ओल रेप्नलाई खाल्डोको साइज ६० सेमी ६० सेमी ४-५ सेमी खन्नु पर्छ। खाल्टोको दूरी ९० सेमी ९० सेमी हुने पर्छ माध्यम साइजको बीउलाई ६०-६० सेमीको दुरीमा लगाएर ठीक साइको दाना (ट्यूवर) उत्पादन हुन्छ। जुन बजारमा माग धेरै हुन्छ। भारतको उडिसा (Orissa) राज्यमा व्यवसायिक खेती गर्दा खाल्डोको साइज ६०-६०-६० सेमीको खन्छन्। तर रोप्ने दूरी ९०-९० सेमी नै हुन्छ। खाल्टो २-२.५ किलो कम्पोष्ट मल हाल्नु पर्छ। ओलको सेट रोप्दा (sorm) टुसार माथि हुने गरी रोप्नु पर्छ। खाल्डोलाई हरियो पात वा धानको सानो टुक्रा परालले पुरिनुपर्छ छ।

मलखाद (Nabyre abd |Fertukuzer)

जग्गा तैयार र्ने बेला वा खाल्टोमा प्रति हेक्टर २०/२५ टन कम्पोष्ट मलको आवश्यकता पर्छ। ओलको लागि रसायनिक मल ८०-६० : १०० नाइट्रोजन फसफोरस, पोटास प्रति हेक्टर भारत भरी सबै राज्यको लागि सिफारिस गरिएको छ। नेपालमा रसायनिक मलको सिफारिस मात्रा नतोकेकाले भारतीय सिफारिसलाई आधार मानेर जग्गा तैयार गर्ने बेलामा ४० किलो नाइट्रोजन ६० किलो फस्फोरस र ५० किलो पोटास हाल्नु पर्छ रोपेको १ महिनाा पछि पुन: बाँकी मल ४० किलो नाइट्रोजन र ५० किलो पोटास टप ड्रेसिङ्ग गर्नु पर्छ।

सिँचाई (Irrigation):

नेपाल र भारतमा ओल खेती आकाशे पानीको भरमा खेती गरिन्छ र तर व्यवसायिक खेती गर्दा चै-बैशाखमा लगाएको बालीलाई रोपेपछि हल्का सिँचाई तुरुन्त दिनु पर्छ। त्यसपछि माटोको अवस्था हेरे विच विचमा हल्का सिँचाई दिनु पर्छ। सुख्खा मौसम र माटोको अवस्था हेरेर विच विचमा दिनु पर्छ सुख्खा मौसम र माटोको अवस्था हेरेर हप्ताको एक पटक सिँचाई दिनु पर्छ। सिँचाई दिन पानीको निकास राम्रो हुनु पर्छ।

मल्चीङ (Mulching) र डाँठ हटाउने)After care) :

ओल रोपेछि मल्चीङ्ग अति आवश्यक पर्छ मल्चीङ्गले माटोको चिस्यान (Soil moisture) जोगाउँछ। माटोको तापक्रम बढाउँछ र झारपात आउनबाट रोक्छ। ओल उम्रिदा एउटा डाँठ मात्र निस्कन्छ तर कहिले काहीँ एकभन्दा बढी निस्केकोमा मुख्य डाँठलाई राखेर अरु भाँची दिनुपर्छ।

रोगकीरा (Disease and Insect) :

ओलमा धेरै किसिमको रोककीरा न लागे तापनि यी दुईवटा रोगहरू देखा पर्छन।

१. पातको डढुवा रोग (Leaf blight)

रोकथाम :

-रोगमुक्त बीउ लगाउने।

-निक केक २५० ग्राम/लि पानीमा मिसाएर छर्ने।

२.कोलार रट (Collar rot):

रोकथाम :

-कैपटन २ ग्राम/लि पानी वा ब्रासिकोल १ ग्राम/लि पानीमा मिलाएर माटोमा भिजाउने (Soil drencing)

अन्तरबाली (Inter croppning) :

ओल सँगसँगै बोडी, कालो मास सागवालीहरु ओल रोपेको २-३ महिना पछि लगाउन सकिन्‍ छ।

बाली खन्ने (Harvesting) :

यो ओल बाली ७-९ महिनामा खन्नलाई तयार हुन्छ। बाली हुने बेलामा ओलको पात र डाँठ पहेँलो भई सुक्न र झन् थाल्छ। अगाडिको बजार (Early market) को माग अनुसार ६ महिनामा पनि खन्न सकिन्छ। र बजार भाउ पनि अरु बेला भन्दा बढी पाउँछ।

उत्पादन (Production) :

ओलको उत्पादन जात र खेती गर्ने व्यवस्थापन मा भर पर्दछ। तर साधारणतय ३०-४० दिटन/हे उत्पादन हुन्छ।

भण्डारण (Storage) :

खनेको ओललाई चिसो र हावादार कोठामा सिंगल लेयरमा मात्र भण्डार गर्नु पर्छ डब्बल लेयर वा थुप्रो बनाएर राख्नु हुँदैन।

ओलको परिकार :

नेपालको तराई र भारतमा ओलको बरोवर (Equal amount Achhar) अचार अति नै प्रख्यात छ। यसमा ओल, लसुन, अदुवा र खुर्सानीको बराबर भाग राखेर बनाइन्छ। विस्तृत जानकारीको लागि तराईको साथीसँग सम्पर्क गरी बुझ्नु होला।

ओलको चिप्स बनाउँदा परिपक्व वा पूर्ण रुपले छिप्पिएको अर्थात बढी स्टार्च भएको ओलबाट आलु जस्तो चिप्स बनाएर तेलमा फ्राई गरेको हुन्छ।

कृषि उत्पादनमा वृद्धि र सहजता,

कृषि यान्त्रीकरणको प्रवर्द्धन र उपयोगिता

देश आत्मनिर्भरताको मूल आधार, कृषि

विकासमा नविनम् सुधार

कृषि पूर्वाधार विकास तथा कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धन केन्द्र

(CAIDMP)

अखिल नेपाल किसान महासंघको दोस्रो बैठकमा प्रतिगमन सच्याउन माग

नेकपाका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड)ले कृषिको मोडेल कृषिको आधुनिकीकरण गर्न औद्यौगिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्न अगाडि बढ्नु पर्ने बताउनु भयो । सबैको हक अधिकारको रक्षा गर्दै प्रतिगमन र प्रतिक्रान्तिको आक्रमणको शिकार भएको छ । सही नेतृत्व गएमा सही-सही काम हुँदो रहेछ । र गतल नेतृत्वको हातमा गयो भने विना लगामको घोडा जस्तै अगाडि जान्छ । वाम गठवन्धन केपी प्रस्ताव थिएन । आन्दोलनले न्याय पाएको भन्ने ठानेको थियो तर दुर्घटनामा परियो ।

काठमाडौ माघ अखिल नेपाल किसान महासंघको दोस्रो बैठक काठमाडौंको पेरिडाँडास्थित नेकपा कार्यालयमा सम्पन्न भएको छ । बैठकमा अखिल नेपाल किसान महासंघका स्थायी समिति सदस्य श्रीनाथ बरालले ओली सरकारले असवैधानिक प्रतिगमनकारी कदम चालेपछि सम्पूर्ण सदस्यहरु दृढताकासाथ किसानहरुले विभिन्न आन्दोलनमा पनि महत्वपूर्ण भूमिको खेल्दै आएको बताएको छ । २०७६ साल असोज ८ गते पहिलो विस्तारित बैठक सम्पन्न गरियो । मुलुकलाई र नयाँ दिशा दिन सम्पन्न बैठकले कृषि क्रान्तिनै प्रमुख मुद्दाको रुपमा अघि बढाएको बताउनु भएको छ ।

अखिल नेपाल किसान महासंघ स्थायी समिति सदस्य तथा प्रदेश नं.१ संयोजक बलदेव चौधरी अरु संगठन एकता नहुँदा पनि सम्पूर्ण एकता गरिएको छ । महासंघले तल्लो स्तरसम्म किसानसम्म पुगेर संगठन निर्माण गरि २ तिहाई किसान हामीसँग भन्ने कुरा बताउनु भएको छ । सुनसरीको तरहरामा सम्पन्न तथा गठन गरिएको संगठनो ३७ जना पदाधिकारीमा ६ जना र ३ जना तथस्ट रहेको बताउनु भयो । कृषि क्रान्ति गर्न सक्यौं भने ३ करोड जनतालाई दुध भात खान पुऱ्याउन सक्छौं । तर अहिले २४ घण्टा काम गरेर पनि चप्पले समेत लगाउन नसक्ने अवस्था रहेको बताउँदै केपी ओलीको गुटलाई गाउँमा छिर्न नदिने बताएका थिए ।

बागमती प्रदेशको रिर्पोटिङ्ग अखिल नेपाल किसान महासंघ सह-संयोजक चित्रबहादुर श्रेष्ठले क्रान्तिकारी ऐतिहासिक धारा बोकेको संगठनले आफ्नो संघर्षलाई दायाँवायाँ हुन नदिने बताउनु भयो । हामी तथस्ट बस्न सक्दैनौं । प्रतिगमनकारी अवस्थामा हाम्रो संगठानिक अवस्था बलियो छ ।

दोस्रो बैठकका अतिथि तथा पार्टी प्रवक्ता नारायणकाजी श्रेष्ठले ६ दशक भन्दा अगाडि संघर्ष गरेको हजारौंको वलिदानबाट आएको परिवर्तन माथि आजको स्थितिमा केपी ओलीको सरकारले आहात पारेको बताउनु भयो । श्रेष्ठले भन्नुभयो ऐतिहासिक अवसरलाई साकार हुन नदिन प्रयास मात्रै गरेन भत्काउने प्रयास भएको छ । ऐतिहासिक अवसरलाई हटाउने काम भएको छ । क्रान्तिकारी कम्युनिष्टहरु आफ्नो आन्दोलनहरुलाई गुप्त बाटोबाट अगाडि बढ्ने र प्रतिगामी कदमलाई निस्तेज पार्दै जाने विधि र पद्धतिलाई अगाडि बढाउने प्रयास वलिदानले काम गरेको बताउनु भयो ।

नेकपाका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड)ले कृषिको मोडेल कृषिको आधुनिकीकरण गर्न औद्यौगिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्न अगाडि बढ्नु पर्ने बताउनु भयो । सबैको हक अधिकारको रक्षा गर्दै प्रतिगमन र प्रतिक्रान्तिको आक्रमणको शिकार भएको छ । सही नेतृत्व गएमा सही-सही काम हुँदो रहेछ । र गतल नेतृत्वको हातमा गयो भने विना लगामको घोडा जस्तै अगाडि जान्छ । वाम गठवन्धन केपी प्रस्ताव थिएन । आन्दोलनले न्याय पाएको भन्ने ठानेको थियो तर दुर्घटनामा परियो । ठूलो डिजाइन अनुसार केपी ओलीले प्रतिक्रान्त्रिकारीहरुसँग मिलेर कम्युनिष्ट आन्दोलन सिध्याउने काम भएको छ । सबै नेपालीको मुटुमा छुरा हान्ने जतिकै हो । साहसिक निर्णय, सिद्धान्त विधि पद्धतिहरु मान्नेहरुले परास्त गर्नु छ । कृषि क्षेत्रमा सबभन्दा पहिलो प्रहार शुरुमा भएको छ । कृषि क्षेत्र मार्फत वैदेशिक दलाल पूँजीपतिहरुलाई ल्याएर लोभीहरुले उनीहरुलाई मिहिनेत गर्नु पर्दैन भनिरहेको छ । प्रतिगामी प्रतिगमन विरुद्ध जनता जागेको छ । सामाजिक आन्दोलन पद र सत्ताको दुरुपयोग गरेर लागेका अरु छैन ।

नेकपाका अर्का अध्यक्ष माधव कुमार नेपालले देश र पार्टी जनता चुनौतीको मोडमा संगठनलाई उभ्याउनु परेको बताउनु भयो । सिङ्गो संगठनलाई कसरी परिचालन गर्ने ? राष्ट्रिय अभिभारा सबभन्दा पहिलो विचारमा प्रष्ट हुनु हो । भ्रम पैदा भएको विषयमा केके गर्ने ? पार्टी टुक्र्याउने कार्यमा केपी गुट लागेको छ । सही कुरा उठाउँदा केपी ओलीलाई मन परेन । ख्याल गर्नु पर्ने कुरा पुराना कमरेडहरुलाई नछोड्नु होला । भोली तपाईहरुलाई भीलीसम्म काम लाग्छ ।

नेपालले किसानको नेता (अध्यक्ष) तुलसीलाल अमात्य भएको बताउनु हुँदै र किसान महासंघको विभिन्न अवधिमा भएको अध्यक्ष

किसान आन्दोलनको नेतृत्व जयगोविन्द शाह पनि हो। किसान संघको हेडक्वाटर भनेको पार्टीको हेड क्वाटर जतिकै थियो। जालझेल गरेर अध्यक्षमा आए जाली मान्छे, अहिले प्रकट भएर आयो। केपी ओली पीडित हामी केपी ओलीको हनुमानबाट पीडित तपाईहरु। नेपालले केपी ओली गुटवाज भएको बताए। संगठन निर्माणको क्रममा झापामा पनि दुःख दिनुसम्म दिएर केपी ओलीको भुक्त भोगीहरु भएसम्म कुनै एजेण्डा आएन। काम गर्ने र कुर्ची ताक्ने मान्छे। कुर्ची ताक्ने मान्छे केपी ओली, उहाँसँगको लडाई व्यक्तिगत लडाई हो। केपी ओलीले आफ्नो मान्छे वाहेक एक जनालाई पनि टिकट दिइएन। अब हामी दृढताको साथ अगाडि बढौं। संसद विघटन गर्ने आधार प्रमलाई मान्दैन सबै पार्टी आन्दोलित भएका छन्। हाम्रो भविष्य राम्रो छ। एक वर्षको अन्तरालमा बैठक बसेको छ।

बैठकको रिपोर्टिङ्गका क्रममा प्रदेश नं.६ का कृष्ण विसीले ४४ जना मध्ये ३२ जना आफैसँग रहेको बताउँदै राजनैतिक/वैचारिक रुपमा समेत महासंघ बलियो रहेको बताए।

कृषिमा वैदेशिक लगानी :

भूमि बैंक भेला बैठक र संघर्ष आदि प्रस्तावहरु पारित गरेको छ। किसान महासंघको बैठकले कार्यालयको व्यवस्था र जिल्ला भेला गर्ने, ४ जना पदाधिकारी रहेको २ बैठक अनुमोदन गर्न केन्द्रमा पठाउने छ।

बैठकले उत्पादनसँग जाने प्रतिवद्धता गरेको छ।

द्वन्द्वमा पास गरेको जग्गाबाट सकुम्वासी बन्न लागेको छ। माधव नेपाल र प्रचण्ड कति दिन मिल्छन होला र भनेर कुरा काट्ने हरुको कमी छैन भनेर कुरा उठ्न थालेको छ। बैठकले उ धेरै दिन देखि सेलाएको मानसिकतामा उर्जा दिएको सहभागीहरुले बताएको छ।

लुम्बिनी प्रदेश संयोजक बुद्ध बस्नेतले प्रतिगमनले डिमागमा तरङ्गित सिर्जना गरेको बताउँदै । कार्यसमितिमा ५३ जना मध्ये ३७ जना आफ्नो पक्षमा रहेको बताए। संगठनमा केही प्रभावित भएपनि २ तिहाई बचाउन सफल भएका छन्। १८ जना हामीसँग छ। प्रदेश नं.२ का संयोजक हरिनारायण महतोले २४ जनामा ४ जना ४ सचिवालय गठन गरेको, जातिय अन्तरविरोधले घेरिएको छ। ओलीको प्रवृतिको कुरा अन्यौलमा छ। वैचारिक प्रशिक्षणको कमी भएको बताउनु भयो।

हाम्रा प्रहरीहरु सय पचास नदिएसम्म छोड्दैन। धान काट्ने समेत समस्या। सहकारीको माध्यमबाट जाँदा राम्रो हुन्छ। विहारी शैलीको राजनीतिका कारण देशमा आफ्नो संगनमा पनि समस्या आएको बताएका छन्।

बागमती प्रदेशका संयोजक रामप्रसाद दाहालले ६५ जना मध्ये ४४ जना आफूसँग रहेको बताउनु भएको छ।

गण्डकी प्रदेशका संयोजक रामबहादुर ढकालले जिल्ला समितिमा २२ जनामा ६ जना केपी ओलीको पक्षमा रहेको जनाएको छ।

बैठकले निम्न निर्णयहरु पारित गरेका छन्।

१ प्रतिगमनको विरुद्ध संघर्ष गर्ने।

२ विदेशी लगानीलाई निषेध गर्ने।

३. भूमि बैंक स्थापनाको विरोध गर्ने।

४. संगठन निर्माण १ महिना भित्र गर्ने।

४. प्रदेश समितिको सभा, बैठक संघर्षको कार्यक्रम आयोजना गर्ने।

५. १ महिना भित्र प्रदेशले भेला बोलाउने।

५. मूल प्रवाहमा फर्कन आव्हान गर्ने।

७. संघर्षको ४ वटै स्तरका पार्टी स्तरका संघर्ष समितिमा सहभागी हुने निर्णय।

२२१ सदस्यीय केन्द्रीय संघर्ष समिति गठन गर्ने निर्णय गरेको छ।

९. प्रदेश समन्वय समितिमा भौगौलिक विशिष्टता बोकेको प्रदेशमा संघर्ष समिति गठन गर्ने जनाएको छ।

१० जिल्लामा संघर्ष समितिमा जिल्ला इन्चार्ज, ईन्चाज नभएको अवस्थमा संयोजक वा सह संयोजकबाट गठन गर्ने।

११. विविधमा भारतमा ६३ दिनदेखि संघर्षरत भारतीय किसानहरुको संघर्षको महासंघले समर्थन गर्ने जनाएको छ।

कृषिमा विदेशी लगानी विरुद्ध महासंघले सहभागी हुने निर्णय गरिएको छ।

भूमि बैंक अविलम्व फिर्ता गरियोस्। विदेशी लगानी फर्ता गरियोस्, कोभिडको अवस्थाका किसानहरुलाई राहत प्याकेजको घोषणा गरियोस्, किसान वर्गीकरण, परिचय पत्र, कृषिमा भ्रष्टाचार छ। जनयुद्धकालमा पास भएको जमीनको समस्या, गुणस्तरीय मल, बीउ, प्राङ्गारिक कृषिलाई जोड देउ। खाद्य सम्प्रभुत्ता ऐन लागु गर। उखुको भुक्तानी गर। ६० वर्ष पुगेका किसानलाई निवृति भरणको व्यवस्था गर, सबै मूल्यका महत्वपूर्ण कृषि उपजहरुको समर्थन मूल्य लागु गर।

बैठकले अधिकार प्रत्यायोजन गरी कार्यालयको बोर्ड हटाइएको अवस्थामा कार्यालयको व्यवस्थापन गर्ने।

किसान नेता हरिहर लामिछाने दिवंगत हुनु भएकोले श्रद्धाञ्जली अर्पण बैठकमा गरिएको छ।

त्यसैगरी किसान नेता तथा महासंघका सल्लाहकार रामकुमार पौडेलले संगठनमा केपी ओली प्रवृतिको कारण संगठनको तल्लो तहमा समेत कित्ता क्लियर गरेर अगाडि बढ्नु पर्ने बताउँनु भयो। बैठकमा पौडेलले क्रान्तिसँग सम्झौता नगरी सतीसाल उभिएका नेता तथा कार्यकर्ताहरूलाई उपेक्षा गर्ने गरेको बताए।

बैठकमा किसान नेता देवी वराललले २०२७ सालबाट शुरु भएको आन्दोलनले पञ्चायत फाल्नमा सफल भएको बताउनु भयो। २०५५ सालदेखि किसानहरुको आन्दोलनमा उठेर क्रान्तिकारी बाटो अंगालेको बताउनु बताउँदै आन्दोलन कठोर बन्न सक्ने चेतावनी दिनु भयो। वामदेव गौतमले किसान महासंघको बोर्ड हटाएर एकताको बोर्ड राखेको बताए। पञ्चायत र केपी ओली समूह कति दिन टिक्छ होला संविधान विरोधी केपी हटाउ आन्दोलनको आवश्यकता भएको बताएका छन्। सबै जिन्दगी किसान आन्दोलनलाई सुम्पेको बताउँदै २०१९ सालदेखि किसान आन्दोलनमा लागि परेको देवी वरालले बताए।

बैठकमा महासंघका सह-इन्चार्ज सुनिल मानन्धरले नयाँ युग प्रवेश गर्न सडकबाटै मन्थन हुन थालेको बताए। दक्षिणपन्थी अवसरवाद पार्टी भित्र ओलीले भित्र्याएको छ। दरवारीय शक्तिहरूलाई समेत फर्काउन ओली सरकारले कसरत गरिरहेको छ।

हाम्रा पार्टी सुद्धिकरण र राष्ट्र बचाउने लाग्नु पर्छ।

दक्षिण एशियामा वामपन्थी आन्दोलन शिथिल बन्दै गएको बताउनु भयो। प्रतिगामी शक्ति बिउँझाउने काम केपी ओलीले गरेको छ। तर बिउँझाउन दिनु हुन्न।

पार्टीको केन्द्रीय समितिमा समेत ४४१ जना मध्ये ३ सय भन्दा बढी केन्द्रीय सदस्यहरु हामीसँग छ। तर अहिले आएर निर्वाचन आयोग राज्य सत्ताको दवाब परिरहेको छ। बैठक समेत नराखेर काम नलाग्ने बनाएको छ। जनतासँगको सम्बन्ध जुटाउने प्रयास भएको थियो तर पनि सक्रिय थिएन। सुतेको पार्टीलाई बिउँझाई दिएको छ।

बैठको अध्यक्षता सह-संयोजक चित्रबहादुर श्रेष्ठले गर्नु भएको थियो।

कृषिमा विदेशी लगानीको खारेजीको माग

कृषिमा प्रत्यक्ष विदेशी लगानीको निर्णय खारेजीको लागि विभिन्न १५ वटा एसोसिएसन, संघ, संगठन र महासंघको अवधारणा ।

विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन २०७५ मा विदेशी लगानी निषेध गर्ने व्यवस्था भएपनि मिति २०७७ पौष ५ को मन्त्रिपरिषद्को बैठकले अनुसुची संशोधन गरी कृषिका प्राथमिक उत्पादन क्षेत्रमा प्रत्यक्ष विदेशी लगानी गर्न सकिने नियमावाली समेत बनाएको छ । नेपाली भूमिहिन, सीमान्त, कृषि श्रमिक, महिला र साना किसानहरू कृषि उपज उत्पादक र उद्यामीहरूलाई बिर्सेर कृषिमा विदेशी लगानी ल्याउने निर्णय किसान र उद्योगीमारा हुनुको साथै देशको हित विपरित छ ।

यसरी कृषिमा विदेशी लगानी खुल्ला गरिदा एकातर्फ निजी तथा सरकारी क्षेत्रको अर्बौ लगानी जोखिममा पर्ने सम्भावना छ र त्यसको नकारात्मक असर रोजीरोटीमा पर्न गई ग्रामीण क्षेत्रका किसानको हातमुख जोर्ने मुख्य आय आर्जनको बाटो समेत अवरुद्ध भई देश चरम गरीवी तर्फ धकेलिने निश्चित प्राय: छ ।

हाम्रो देशको कृषि क्षेत्रमा हालसम्म देखिएको खर्बौको लगानी भई ६५ प्रतिशत जनता कृषिमा आश्रित रही स्वरोजगार भइरहेको वर्तमान अवस्थामा कृषिको प्राथमिक तहमा कुनै पनि शर्तमा विदेशी लगानी आउँदा ठूलो जनसंख्याको आयस्रोत गुम्ने खतरा भएकाले कृषिमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी ल्याउने निर्णय अविलम्ब फिर्ता लिन नेपाल सरकार समक्ष जोडदार आग्रह गर्दछौं ।

कृषिमा विदेशी लगानी खुल्लाको निर्णयले कृषिका प्राथमिक बजार अर्थात उत्पादनको क्रममा विदेशी लगानी आउँदाम नेपाली मौलिकपन हराउने र नेपाली कृषि संस्कृतिम माथि नै घात हुन्छ । नेपाली ग्रामीण पारिवारिक तथा आत्मनिर्भर खेती प्रणाली अवलम्वन गरी जिविका चलाउँदै आएको करीव दुई तिहाई साना किसानहरूको रोजगारी खोसिने र जिविकोपार्जनमा समेत प्रत्यक्ष असर पर्नेछ । खाद्य सम्प्रभुत्तालाई सम्मान गर्दै नेपालको मौलिकपना, पर्यावरण, पोषण सुरक्षा, साथै दिगो कृषिको अभ्यासमा केन्द्रीत वहसलाई वेवास्ता गर्दै सरकारले र गरेको यस्तो निर्णयको हामी भत्सर्ना गर्दछौं ।

हाम्रो देशको कृषि क्षेत्रमा हालसम्म देखिएको खर्बौको लगानी भई ६५ प्रतिशत जनता कृषिमा आश्रित रही स्वरोजगार भइरहेको वर्तमान अवस्थामा कृषिको प्राथमिक तहमा कुनै पनि शर्तमा विदेशी लगानी आउँदा ठूलो जनसंख्याको आयस्रोत गुम्ने खतरा भएकाले कृषिमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी ल्याउने निर्णय अविलम्ब फिर्ता लिन नेपाल सरकार समक्ष जोडदार आग्रह गर्दछौं ।

नेपाली कृषि उत्पादक बीच नै प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना गराई कृषिमा लाग्न हौसला दिनुको सट्टा भिमकाया प्रत्यक्ष विदेशी लगानी ल्याउँदा नेपाली साधान स्रोतमा उनीहरूको पहुँच, स्वामित्व र नियन्त्रण स्थापित गराएर नाफा कमाउन बाहेक उनीहरूको अर्को उद्देश्य पनि रहँदैन । जसले स्वदेशी उत्पादक उद्योगी र किसानलाई पेशबाट नै विस्थापित गर्दछ । यसर्थ यो निर्णय विडम्वना पूर्ण रहेको छ । कृषिमा विदेशी लगानी खुल्ला गरिदा कालन्तरमा किसानहरुलाई आफ्नो खेतबारीबाटै पलायन गराउने गरी गरिएको यस निर्णय अविलम्ब फिर्ता गरी नेपाली किसानलाई सक्षम बनाएर उत्पादन बढाउने दायित्व वहनको लागि जिम्मेवार राज्यको भूमिका निर्वाह गर्दै खेती पाती गरी जिविको चलाउने अर्ध वेरोजगार साना किसानहरू साथै कृषि उत्पादनमा आधारित उद्यमीको अधिकार सुनिश्चितताको लागि हामी अपिल गर्दछौं । किसानको अधिकार र नेपाली कृषि बचाउन अभियान सम्बन्धित सबैको हातेमालोका लागि आव्हान गर्दछौं ।

कृषिमा विदेशी लगानी खुल्लाको विरोध किन : १. विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्त्रण ऐन २०७५ को दफा ५० लाई टेकेर राजपत्र मार्फत ल्याइएको विदेशी लगानी प्रावधान खारेज गर्न । २. दिगोपनामा आधारित आत्मनिर्भर मुखी खेती प्रणालीलाई उन्नत बनाई स्वच्छ खाना पाउने नागरिकको अधिकार सुनिश्चित गर्न । ३. साना किसान उद्यमीको रोजी रोटी र जीविकोपार्जन साथै पर्यावरणमा असर पर्न नदिन । ४. नेपाली कृषि संस्कृतिको संरक्षणका लागि नेपाली माटो र श्रमको कदर गर्न । ५. स्वदेशी साना लगानीकर्ता किसान र उद्योगीहरूको संरक्षण गर्न ६. स्वदेशी श्रम र पूँजीको संरक्षण गर्न ।

राष्ट्रिय संघर्षमा समितिमा सम्वद्ध संस्थाहरू

नेपाल अण्डा उत्पादक संघ

राष्ट्रिय कृषक समूह महासंघ

नेपाल डेरी एशोसिएसन

केन्द्रीय पशुपन्छी पालन सहकारी संघ लि.

डेरी उद्योग संघ

केन्द्रीय कृषि बिउ तथा तरकारी सहकारी संघ नेपाल

चितवन जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ

बाख्रा व्यवासयी महासंघ

जिल्ला आइपिएम कृषक संघ, चितवन

डेरी उद्योग संघ, मौरीपालक महासंघ

नेपाल मत्स्य व्यवसायी संघ

नेपाल कुखुरा पालक किसान संघ

चितवन केरा उत्पादक संघ

चितवन जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ

लगायत छन ।

काठमाडौं २०७७ माघ विदेशी लगानीको विरुद्ध एकतावद्ध राष्ट्रिय संघर्ष समितिको

काठमाडौंको बानेश्वरमा विरोध कार्यक्रमको आयोजना गऱ्यो ।

विरोध कार्यक्रमा, विदेशी लगानी चाहिदैन स्वदेशी किसानको भाग खोस्न पाइदैन, साना किसान उद्यमी व्यवसाय सुरक्षाको ग्यारेन्टी गर, कृषिमा अनुदान वृद्धि गर, राजपत्रको सूचना फिर्ता गर, दिगो कृषि प्राणाली लागु गर, सरकार के गर्दै छ स्वादेशी किसान मार्दैछ, देशको सान आत्मनिर्भर किसान, सरकारको निर्णय कस्तो छ किसानमारा जस्तो छ, सम्पूर्ण किसान एक हौं । सम्पूर्ण उद्यमी एक हौं । स्थानीय स्तरमा विज्ञ नियुक्त गर, लगायत नारा लगाएको थिए ।

उक्त कार्यक्रममा राष्ट्रिय कृषक समुह महासंघका अध्यक्ष नवराज बस्नेतले आन्दोलनको शुरुवात गरेको बताउदै सरकारले निर्णय फिर्ता नलिएसम्म स्थगित नुहने बताउनु भयो । डेरि सहकारी संघका अध्यक्ष बाबुराम अधिकारीले सरकारले गरेको निर्णय किसान विरोधी भएको बताउँदै बेलैमा सच्याउन आग्रह गर्नु भयो । त्यसैगरी कुरा पालक किसान संघका अध्यक्ष .... ले नेपाली किसानको हित विरुद्ध गरिएका निर्णय फर्ता लिन आग्रह गर्नु भएको थियो ।

डेरी एशोसिएसनका महासचिव रामकुमार दाहालले नेपालका प्रवुद्ध वर्गहरु एफडिआईको विरुद्धमा छ । सरकारले संक्रमण कालमा यस्तो निर्णय गरेर यो कस्तो लागि आवश्यकता पऱ्यो ।

त्यसैगरी डेरी एशोसिएसनका अध्यक्ष राधाकृष्ण सापकोटाले २ वर्ष अगाडि पुस १९ गते प्रतिनिधी सभाबाट फिर्ता गरेको निर्णय कुरालाई संक्रमणकालमा अध्यदेशबाट किन ल्याउन पऱ्यो । अझै सशक्त रुपमा विरोधको कार्यक्रम गर्छौ । सरकारलाई घुँडा टेकाउँछौं । त्यसैगरी बोटलर्स उद्योग संघका अध्यक्ष भण्डारीले विदेशी लगानीको नाममा हजारौं हेक्टर जमीन, किसानहरूलाई दास बनाउन निर्णयको घोर विरोध गर्छौ । कृषिमा लगानी, जमीन हडप्नको लागि यो चाल रहेको कुरा बताउनु भयो ।

उद्योग वाणिज्य महासंघका उपाध्यक्ष उमेशलाल श्रेष्ठले आधारभूत कृषि ठूलो कृषिमा लगानी गर्न चक्लावन्दी कार्यक्रम गरिरहँदा अचानक चोरबाटबाट लगानी ल्याउने खोज्दा अअचम्भित भएको छ । एजेण्ट थ्रु विकास विकास या मनोपोली, आफ्नो जमीनबाट विरुवा रोप्ने कृषिमा वैदेशिक लगानी आउन राम्रो तर हामी माछा र

२०७५ सालको कृषिमा २० वर्षे कृषि रणनीति तयार गर्दै थियो त्यसमा सबभन्दा अगाडि कृषि विकास बैंकलाई निजीकरण गर्ने प्रस्ताल आएका थिए भने कालीमाटी तरकारी बजारलाई पनि निजीकरणको प्रस्ताव आएको थियो ।

कुखुरामा सक्षम छौं । माछाको जबरा भनेको जस्तो नहुँदा बजारीको लागि टेंकरमा बोकेर माछा बिक्री गर्न जान्छौ । प्लानिङ्ग गर्न व्यक्तिहरुलाई हेरेर निरुत्साहित गर्ने, सिक्टा, १५ वर्ष अगाडिको, यसरी एकाधिकार तरिकाले ल्याएको योजनालाई पराजित गर्नु पर्ने बताउनु भयो ।

उद्यमी हेमराज ढकालले २०७५ सालमा पनि एफडिआई ल्याएको कोशिस गरेका थिए र संसदीय समितिमा एफडीआई चाहिने भनिरहेको अवस्थामा म पनि चियाको किसान हुँ । हाम्रो उद्योग तहस नहस गरेर खाद्य सुरक्षालाई वाधक बनाउने काम गर्न लागेको छ । ३३ प्रतिशत योगदान कृषिको छ । मल्टिनेशनल कम्पनीहरूलाई प्रवेश गर्नु दिनु हुँदैन ।

राष्ट्रिय किसान सञ्जालको संयोजक नहेन्द्र खड्काले २०७५ सालको कृषिमा २० वर्षे कृषि रणनीति तयार गर्दै थियो त्यसमा सबैभन्दा अगाडि कृषि विकास त्यसको सबभन्दा अगाडि कृषि विकास बैंकलाई निजीकरण गर्ने प्रस्ताल आएका थिए भने कालीमाटी तरकारी बजारलाई पनि निजीकरणको प्रस्ताव आएको थियो । किसानहरू लडिरहेको थियो पटक पटक कृषिमा विदेशी लगानी गर्न निषेध गरिएको थियो । ठूलो संघर्षबाट लेखाई सकेपछि कृषिबाट नसके पछि उद्योग मन्त्रालयमा छिराइयो । कृषिमा विदेशी लगानी गर्न राजनीतिक दल लगायतसँग विचार गऱ्यौं । ऐनमा हामी ढुक्क भयौं । भटाह र जालीहरूले मन्त्री परिषद्ले संशोधन गर्न सक्छ ।

अधिकारिक निर्णय गर्न नपाउने अवस्थामा राष्ट्रिय किसान आयोग मार्फत सरकारले गरेको निर्णय गलत छ भनेर निर्णय पठाएको छ । शुरुमै सरकाराई यो आन्दोलनलाई अगाडि बढाउनु छ । किसानहरु जो कत्लेआम गर्ने लागि परेको छ । प्रविधि जनताको जहाँ किसानहरुको आवश्यक प्रविधि पुगेको छ । कृषि ज्ञान केन्द्रको नाममा हटाइएको छ । कृषि सुचना भएको सेवा केन्द्र ध्वस्त पार्ने काम गरेको र कुखुरा, बँगुरका दाना उद्यमीहरूलाई तहस नहस पारेको छ । राहतको प्याकेज ल्याउने सुनुवाई भएन । ३ वर्ष उखुको मुल्या बढाइएन । चिनी घोटाला भएको छ । सेना र प्रहरीले विदेशमा उत्पादन गरेको वस्तु खाइरहेको छ । अर्वौ रुपैयाँ लिएर विदेशी उद्योगी आयो भने के गर्नु । सबै उसले बिक्री गर्छ । २/३ सय कुखुरा उद्यमी सारा कृषि उद्यमी हब टाट हुनेछ । वाध्य भएर आत्महत्या गर्नु पर्ने अवस्था आउन सक्ने । मोदी सरकार साना किसानहरूको संरक्षण गर्न सक्दैन । हामी किसानहरू मर्नु पऱ्यो भने संघर्ष गरेर मर्न तयार छौं । काम चलाउ सरकारले यता रातारात परिर्वतन गर्नु पर्ने के थियो ? रहस्य लुकेको छ । बाहिर ल्याउने आग्रह गर्दछ । अर्बौ लगानी भएको विदेशी लगानीलाई बोलाउँदा के हुन्छ ?

कुखुरा अण्डा उत्पादन संघका जिल्ला अध्यक्ष देवकी पौडेलले ठूलो वैदेशिक कम्पनीलाई मालिक बनाउनु लागि परेको र नेपालको कृषकहरुको ताकत कति छ देखाउँछौं । विदेश जाने अवस्था सिर्जना गर्छौ भनेर नेपालीलाई दास बनाउन नीतिको हामी विरोध गर्दछौं । खाद्यका लागि अभियानका संयोजक उद्धव अधिकारीले नेपालको कृषि विदेशीलाई जिम्मा लगाउने गरेको निर्णय आमान्य भएको बताउनु भयो । अधिकारीले चोरबाटोबाट, झयाल्बाट छिराएर सरकारले किसानलाई मार्न खोजेको बताउनु भयो ।

सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघका अध्यक्ष भारती पाठकले विदेशी हस्तक्षेप कुनै पनि हालतमा स्वीकार गर्न नसिकने बताउनु भयो । उहाँले साना उद्योगका सार्थक कृषि स्वरोजगार खोस्न नहुने बताउनु भयो । उद्योग वाणिज्य महासंघका उपाध्यक्ष अरनिको राजभण्डारीले रगत बगाउन परेपनि पछि पर्दैनौं ।

कार्यक्रम संयोजक नेपालले खाईपाई आएको स्वरोजगार खोस्न किन चाहियो विदेशी लगानी, माफिया मन्त्रीहरूले म कहाँबाट आएको भनेर बुझ्नु पर्छ । विदेशी आए विदेशी श्रमिकको सेन्टर मात्र हुनसक्ने चेतावनी दिनु भयो । हाम्रो उत्पादन सुनभन्दा महँगो छ । डेरी, पोल्ट्री, मौरी, माछामा हामी आत्मनिर्भर हुँदै गएको छ ।

धेरै मिहिनेत गरेर यो अवस्थामा आएको छ । सरकारले प्रविधिमा सहयोग गर्नु राम्रो हो । तर राष्ट्र नै विदेली ल्याउने गरेको निर्णय उचित होइन ।

वैदेशिक लगानी नल्याउन व्यवसायीको चेतावनी

ललितपुर नेपाल डेरी एशोसिएनको २२ औं स्थापना दिवस सम्पन्न भएको छ ।

खुशी सँगसँगै दुखित पनि भएका छौं : व्यवसायी

ललितपुर दूध व्यवसायी संघका अध्यक्ष टंकप्रसाद तिमिल्सिनाले २२ औं स्थापना दिवसको अवसरमा नेपालमा कृषि प्रधान देश भएकाले नेपालमा दुध व्यवसायलाई आत्मनिर्भर बनाउने अभियानमा लागेको बताउनु भयो ।

त्यसैगरी नेपाली डेरी एशोसिएसनका कोषाध्यक्ष कृष्णप्रसाद सापकोटाले मानिसलाई जन्मदेखि मरणसम्म चाहिने दुग्ध व्यवसाय माथि चुनौती आएको बताए । सहकारी छ लाख लिएर संकलन गरी बजारमा बिक्री वितरण गरेको अवस्थामा छौं आत्मनिर्भर हुन लागेको छ ।

दुग्ध क्षेत्रमा विदेशी लगानी आउन लागेको देख्दा दुखित हुन थालेको र सर्वोच्च अदालतबाट जारी गरेको स्टे अर्डर व्यवसायीहरुका लागि सकारात्मक भएको जनाए । गुणस्तरीय दुग्ध उत्पादन गर्न जरुरी छ । दुग्ध क्षेत्रमा आत्मनिर्भर छौं । सरकारबाट चोरबाटोबाट लगानी ल्याउन लागेको देख्दा दुःख लागेको छ ।

अर्का अतिथि सुभाष भण्डारीले नेपाल सरकारले सही ढंगले सोच्ने अगाडि विदेशी लगानीले नेपालमा लगानीमा कुनै असर नगरोस् । आफ्नो छोरोलाई पालन पोषण नगरी धर्मपुत्रले पाल्छ भने जस्तै हो । उद्यमी सुभाष भण्डारीले उद्योगी व्यवसायलाई लात हान्ने काम भएको छ । सरकार नभएको

खाद्य अभियानका संयोजक उदव अधिकारी ले २०७७ मंसीर २९ गतेको निर्णय गरेर पूर्व मन्त्रीलाई थाहा छैन । नियतमा खोट छ । नेपालको संविधानलाई समाजवादी संविधान मानिन्छ । नेपाली जतालाई दुर्भाग्य नै हो भने संसदको विदेशी लगानी समितिले रोक्दा रोक्दै यो कस्को आवश्यकताले त्यायो कस्तो इन्टरेष्टले ल्याउन खोजेको छ ।

अवस्थामा निन्दनिय काम गरेको छ । खेदजनक कार्य गरेको छ । दुग्धमा आत्मनिर्भर भएको अवस्थामा विदेशी लगानीको कुनै आवश्यकता छैन । षद्यन्त्रमूलक ल्याएको छ । नेपाली दुःख उसले लिँदैन । विहारको दुध ल्याउँछ र ७५ प्रतिशत किसान जीवन मरणको अवस्थामा पुऱ्याउने छ । देशभर आवाज वुलन्द सहयोग गर्नेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

खाद्य अभियानका संयोजक उदव अधिकारी ले २०७७ मंसीर २९ गतेको निर्णय गरेर पूर्व मन्त्रीलाई थाहा छैन । नियतमा खोट छ । नेपालको संविधानलाई समाजवादी संविधान मानिन्छ । नेपाली जतालाई दुर्भाग्य नै हो भने संसदको विदेशी लगानी समितिले रोक्दा रोक्दै यो कस्को आवश्यकताले त्यायो कस्तो इन्टरेष्टले ल्याउन खोजेको छ । विदेशी लगानी भनेको डलर हो की । जबकी २ तिहाई जनता कृषिमै सहमागी छन् । साँस्कृतिकसँग जोडेको संस्कृति कृषि संस्कृतिलाई जोडेको छ । राज्यले लिएको निर्णयको विरुद्ध बोल्न उपयुक्त होइन तर पनि त्यसले पनि दुरगामी प्रभावलाई कसरी हेर्ने को बाँझो राखेको जमिन विदेशीले गर्छ ? भूमिको हदवन्दी बाहेक बाहिर गएर कमानी मार्फत । लगानी गर्ने लागेको छ । पहिलो पुस्ताले के खान्छ ? भोली किसानहरूलाई सुकुम्वासी बनाउने र देशलाई पछि धकेल्ने काम हुनेछ । सम्बन्धित निकायसँग छलफल समेत गरेन । किन झ्यालबाट छिरायो भनेर बिउ उतैबाट आउँथ्यो ।

२/३ प्रतिशत दिएर कसरी खान सक्छ । लगानी गरेको पैसाले तलब दिनै पुग्दैन । हामी आम व्यवसायीहरू तयार छौं । १४ लाख घर धुरीमा ६ लाख दुग्ध व्यवसायमा संलग्न छ उत्पादन लागत नउठ्दा समेत सबैलाई सडकमा ल्याउने काम कति जायज हुन सक्छ । हाम्रो अस्तित्वको लडाई हो । दत्तचित्त भएर लाग्नु पर्छ ।

अधिवक्ता प्रल्हाद महतले डेरीको राम्रो बजार ललितपुर हो । पशुपालनको प्रसस्त आधार छन् । हाम्रो साथीहरू कम लगानीका किसानहरू हुन् २०७२ सालको संविधान बोलेका छौं । देवानी संहिता २०७४ समानताको हक दिएको वास्तविक रुपमा प्रत्येकको घरमा एउटा गाई पशु नभएको घरै छैन । आयतित किसानहरूको वाहुल्यता भयो भने के हुन्छ । भारतमा अंग्रेजहरुको उपस्थिति त्यसैगरी भएको थियो । ऐन कार्यन्वयन गरे भने कित बन्द गर्नु पर्छ हामी किसान होइन दास हौं भन्ने अवस्था आउन सक्छ ।

प्रत्येक वर्ष अनुदान छुट्याएको छ । तर वास्तविक किसानलाई ठूलावडालाई अनुदान गएको छ । वास्तविक किसानकहाँ अनुदान पुगेको छैन । यो काम राज्यको नेतृत्व गर्नेहरूलाई पुऱ्याउनु पर्छ ।

अहिले डेरी मात्र होइन कृषि क्षेत्रमा रहेको संस्थाहरूमा पनि समस्या आउन सक्छ ।

नीतिको विरुद्ध बलियो ढंगले प्रस्तुत हुन सकेनौं भने व्यवसायीहरू पलायन हुने स्थितिमा पुग्छ । संस्थापक अध्यक्ष राजेन्द्र गोपाल श्रेष्ठले २०५५ सालमा स्टाफ कलेजमा स्थापना भएको संस्था संख्यात्मक रुपमा भन्दा गुणात्मक रुपमा गुणस्तरीय रुपमा अगाडि बढ्नु पर्छ आमूल यो बाटो नआए पनि अरु बाटोबाट आईरहेको छ । हामीले ब्राण्डिङ्गमा जानु पर्छ । हामी लामो समय सम्मा रहन सक्दैन थोरै लगानी गरेर पनि गुणस्तरीय वस्तु बनाई आयतलाई प्रतिस्थापन गर्नु जरुरी छ । प्रविधि भित्र्याउनु पऱ्यो । यूरोपको प्रविधि उपयुक्त छैन । दूध जस्तो अरु पौष्टिक छैन ।

कार्यक्रमका प्रमख अतिथि ललितपुर महानगरपालिकाका उप-प्रमुख गीता सत्यालले हिजो ९५ प्रतिशतबाट ६५ प्रतिशतमा आएपनि अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा गएकाहरूलाई कृषिमा ल्याएर संलग्न गराउने आधा कृषि नै हो । स्थापित भए पछि अगाडि बढाउने र कृषिलाई विस्थापित गर्ने नीति ल्याएपछि सबै मिलेर सडकमा जानु पर्छ । विधेयक ल्याउँदै सडकमा फाल्न सक्छ । पढेलेखेका हरेक युवाहरू हरेक समय खाडी मुलुकमा श्रम बेचिरहेका छन् । युवाहरूलाई स्वरोजगार बनाउनुको सट्टा विदेशमा विदेशी लगानी ल्याएर हाम्रो उत्पादनको संख्या बढाउन सकेपनि गुणस्तरीय बनाउन जरुरी छ । डेरी महासंघले गुणस्तरीय वस्तुका विकासित गरी अगाडि बढ्नु पर्छ । डेरीको र म डेरीको विशेषाज्ञ होइन । डेरीमा सुधार गर्न वजेट विनियोजन गरेका छौं । किसान उत्थान गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको जस्तो लाग्छ । एकजुट भएमा न्यायिक निकायले स्टेट अर्डर गरिसकेको अवस्थामा फेरी पनि एकजुट हुनु आवश्यक छ ।

नेपाल डेरीको संस्थापक सदस्या तथा डेरी एशोसियसनका उपाध्यक्ष राजन दाहालले सानो नीतिका कारण ठूलो जोखिममा पर्न लागेका छौं । मन्त्रीहरु किसानका छोराछोरी होइनौं । देशै सडकमा आएको अवस्था छ । कोरोनाबाट पीडितहरूले राहत नपाएको अवस्थामा यस्तो निर्णय आउनु निस्चित पनि दुःख लागेको छ ।

डेरी एशोसिएसनका अध्यक्ष राधाकृष्ण सापकोटाले एफडिआई आएको भएता पनि प्रतिस्पर्धात्मक बढाउनु पर्छ भनेर हत्तोत्साही गरिहेको छ । अमूल कम्पनी आउदै छ । विदेशी लगानी भयो । संसद विघटन लगतै उद्योग मन्त्रालयको अध्यादेश ल्याएर विदेशी लगानी गर्ने नीति ल्यायो । त्यसको लागि सरकारले जिम्मेवारी लिने कि नलिने । लामो समयको मूल्य श्रृँखलामा छौं । के अमूल र विदेशी कम्पनीहरुले के गरेको हो ?

संयुक्त कार्यक्रमा समाचार कभर गरेर सहयोग गर्नु भयो । हामीलाई अहिले पनि विरोध भइरहेको छ । अब राष्ट्रिय स्तरको पूर्ण रुपमा खारेज नगरेसम्म कार्यक्रम गर्ने छौं । हामीले भलै साना स्तरमा उत्पादन गरेर पनि बजारमा पुऱ्याउनु पर्छ ।

कृषिमा वैदेशिक लगानी नल्याउन आग्रह

विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन २०७५ मा विदेशी लगानी निषेध गर्ने व्यवस्था भए पनि मन्त्री परिषद्ले ७५ प्रतिशत निर्यात गर्ने शर्त राखी प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी एफ डी आई खुल्ला गर्ने निर्णय गरि नेपाली भूमिहीन, सिमान्त कृषि श्रमिक, महिला र साना किसानहरुलाई बिर्सेर केही ठूलो लगानी कर्ताहरूको पहलमा कृषिमा विदेशी लगानी ल्याउने निर्णय गरेको प्रति नेपाली भुई किसानहरूको छाता संगठन राष्ट्रिय कृषका समूह महासंघ नेपालको गम्भीर ध्यानार्षण भएको छ ।

कृषिमा विदेशी लगानी खुल्लाको निर्णयले कृषिका प्राथमिक बजार अर्थात उत्पादनको क्रममा विदेशी लगानी आउँदा नेपाली मौलिकपना हराउने र नेपाली कृषि संस्कृति माथि नै घाटा हुन्छ । नेपाली ग्रामीण पारिवारिक तथा आत्मनिर्भर खेती प्रणाली अवलम्वन गरी जीविका चलाउँदै आएको करिब दुई तिहाई साना किसानहरूको रोजगारी खोसिने र जीविकोपार्जनमा समेत प्रत्यक्ष असर पर्ने छ । पर्यावरण, पोषण सुरक्षा, कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषिको योगदान जस्ता महत्वपूर्ण पक्षहरूमा नकारात्मक असर पर्दछ । नेपाली कृषि उत्पादक बीचनै प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण सिर्जना गराएर कृषिमा लाग्न हौसला दिनुको सट्टा भिमकया प्रत्यक्ष विदेशी लगानी ल्याउँदा नेपाली साधन स्रोतमा उनीहरूको पहुँच, स्वामित्व र नियन्त्रण स्थापित गराएर नाफा कमाउन बाहेक उनीहरूको अर्को उद्देश्य पनि रहँदैन । जसले नेपाली उत्पादक किसानहरूलाई पेशाबाट नै विस्थापित गर्दछ ।

यसर्थ कृषिमा विदेशी लगानी खुला गरिदा कालन्तरमा किसानहरूलाई आफ्नो खेतबारीबाटै पलायन गराउने गरी गरिएको यस निर्णय अविलम्ब फिर्ता गरिने नेपाली किसानहरूलाई सक्षम बनाएर उत्पादन बढाउने दायित्व वहनको लागि जिम्मेवार राज्यको दायित्व वहन साथै खेतीपाती गरी जीविका चलाउने अर्ध वेरोजगार साना किसानहरूको अधिकार सुनिश्चितताको ग्यारेन्टीको लागि महासंघ सरकार सँग ध्यानाकर्षण गराउन चाहन्छ ।

किसान अधिकार र नेपाली कृषि बचाउन अभियानमा सम्बन्धित सबैको हातेमालोको लागि आव्हान गर्दछ ।

राष्ट्रिय कषक समूह महासंघ नेपाल

कारोना भाइरस उपचार कोषमा रकम जम्मा गर्ने आह्वान गरिएका सूचना

विश्वव्यापी माहामारीको रुपमा फैलिएको कोरोना भाइरस (COVID-19) रोगको सङ्क्रमणलाई फैलिन नदिन तथा सोको रोकथाम एवं नियन्त्रणका लागि देहायको बैङ्कमा "कोरोना भाइरस सङ्क्रमण रोकथाम, नियन्त्रण तथा उपचार कोष" खाता खोलिएको हुँदा इच्छुक व्यक्ति तथा संघ-संस्थाहरूले सो खातामा रकम जम्मा गरी सहयोग गरिदिनु हनु आव्हान गरिएको व्यहोरो सम्बन्धित सबैको जानकारीको लागि अनुरोध छ ।

बैङ्कको नाम : राष्ट्रिय वाणिज्य बैङक

शाखा : सिंहदरवार परिसर

खाताको नाम : कोरोना भाइरस सङ्क्रमण, नियन्त्रण तथा उपचार कोष

खाता नं.: ११६०००००११०१

नेपाल सरकार
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय
सूचना तथा प्रशारण विभाग

माघे संक्रान्तिलाई तरुल

माघे संक्रान्तिलाई लक्षित गर्दै कालीमाटी फलफूल तथा तरकारी बजारमा महिना दिनमै करीव ११ करोड मूल्य बराबरको १६ हजार टन कन्दमूल भित्रिएको छ । तरुल सकरखण्ड, र पीडालु गरी पुस मनिमा मात्र १० औं करोड ७७ लाख २५ हजार मूल्यको बराबरको १ हजार ५५ टन तरुल आयत भएको छ । १ करोड २९ लाख ८० हजार मूल्यको २ सय ३६ टन पीडालु ८१ करोड ५६ लाख २० हजार मूल्यको २ सय ३६ टन पीडालु र १ करोड ५६ लाख २० हजार मूल्यको २ सय ८४ टन भित्रिएको छ । यो परिमाण अघिल्लो वर्षको पुस महिनाको भन्दा पुस महिनाको

भन्दा १ सय ४८ टन कम हो । समितिको सूचना अधिकृत विनय श्रेष्ठका अुनसार अघिल्ला वर्षहरुमा व्यापारीहरुले कण्डमूल भित्र्याउँदा सिधै कालीमाटीमा नै ल्याउँथे र काठमाडौंका स्थानीय बजारहरुमा पठाउने गर्दथे । यसले गर्दा अघिल्लो वर्ष धेरै आयत भएको देखिन्छ । यस वर्ष व्यापारीहरूले स्थानीय बजारमा सिधै पठाएकाले कालीमाटीमा भित्रिएको परिमाण कम देखिन गएको श्रेष्ठको भनाई रहेको छ । आव २०७४ ०७५ देखि चालु आवसम्मको तथ्याङ्क तुलना गर्दा सबै भन्दा बढी २८ सय २४ टन कन्दमूल, आव २०७६/७७ मा सबै भन्दा कम १२ सय ९८ टन कन्दमूल आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ मा भित्रिएको थियो । त्यसैगरी आर्थिक वर्ष ०७५/०७६ मा १८ सय ८७ र चालु आवको शुरुदेखि हालसम्म २४ सय २० टन कन्दमूल आयत भएको छ ।

कालीमाटी तरकारी फलफूल बजार समितिको मूल्य सूची अनुसार तरुलको औसत थोक मूल्य प्रति किलो ७५ रुपैयाँ सकरखण्डको औसत प्रति किलो थोक मूल्य ५५ र पीडालुको औसत थोक मूल्य प्रतिकिलो ५५ रुपैयाँ रहेको छ । तर खुद्रा बजारको व्यापारीहरूले भने उपभोक्ताहरूसँग चाडपर्वको मौका छोप्दै चर्को मूल्य असुल्ने गरेको पाइएको छ ।

त्यसैगरी सकरखण्ड र पीडालीको मूल्य खुद्रा बजारमा १ लाख रुपैयाँसम्म पर्ने गरेको छ । कालीमाटी तरकारी बजारमा मुख्यगरी चितवन, धादिङ्ग, काभ्रे, दोलखा, गोर्खा, झापा, रौतहत, सिन्धुली, सुनसरी, नवलपरासी मोरङ्ग रुपन्देही र सर्लाही लगायत जिल्लाबाट तुरुल, सकरखण्ड र पीडालु आयत हुने गरेको छ ।

कृषि जर्नल मासिकद्धारा जनहितको लागि समर्पित सूचना

मिर्गौला जस्ता प्राणघातक रोगबाट बच्ननिम्न कुराहरूको पालना गरौं । अरुलाई बचाऔं, आफू पनि बाचौं ।

१. धुम्रपान, मध्यपान नगरौं ।
२. फ्रिजमा राखिएको, साँधिएको खानेकुराहरू नखाऔं ।
३. शुद्ध, ताजा खानपिनमा ध्यान दिऔं
४. समयमा सुतौं, अनिदो नबसौं ।

विचारी चाम्लिङ
अध्यक्ष
मिर्गौला डाइलासिस् तथा प्रत्यारोपण समाज, काठमाडौं
मोवाइल नं :९८६९२४२०८७

माघ महिनामा गरिने कृषि कर्महरू

खेतीपाती

-गहुँ बालीमा सिँचाई गर्ने र दोस्रो टप ड्रेस गर्ने ।
-फलफूलमा काँटछाँट गर्ने मलखाद दिने, सिँचाई गर्ने र फेदमा छापो राख्ने ।
-हिउँदे मकै गोडमेल गरी युरियाले टप ड्रेसिङ्ग गर्ने ।
-आलु र ताजा तरकारीको बजार व्यवस्थापन ध्यान दिने ।
-वसन्ते मकै लगाउन जग्गाको तयारी गर्ने, तराई र भित्री मधेशमा लगाइएको आलु भित्र्याउने ।
-माघको दोस्रो हप्तादेखि उखु रोप्न शुरु गर्ने ।
-तोरीको कोसाहरु केही सुक्न र पहेलिन थालेपछि काट्ने ।
-तराईमा रामतोरीया, घिरौंला, बेसी खोचमा सिमी, बोडी गोलभेडा, खुर्सानी र मध्य पहाडमा ब्रोकाउली, बन्दा, पालुङ्गो, सिमी, बोडी, खुर्सानी लगाउने ।

पशुपालन

-दुधालु पशुलाई जै, वर्सिम आदि हरियो घाँस नल वा परालसँग मिसाएर खुवाउने ।
-पशुवस्तुलाई चिसोबाट जोगाउन गोठलाई न्यानो पार्ने ।
-डाले घाँस नर्सरी राख्ने ।
-गाई, भैंसीलाई मिनरल व्लक चटाउँने ।

One Planet – FAO's work on biodiversity, One Health and climate

Women at a community-based natural reserve at Kholy-Alpha, Senegal - one among FAO's Great Green Wall projects.

13 January 2021, Rome - Speaking at the One Planet Summit, held on 11 January 2021, the Director-General of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), QU Dongyu, highlighted FAO's track records leading the work on biodiversity across agriculture and food sectors, recognizing the importance of environmental sustainability as a key determinant of a long term "One Health for All."

The Summit, hosted by the President of France, Emmanuel Macron, was the fourth in a series that started as follow-up to the Paris Agreement on combating climate change, aimed to raise the level of ambition of the international community on the protection of nature, while responding to the new questions raised by the COVID-19 crisis.

The focus of the Summit this year was on biodiversity. 2021 is considered a big year on biodiversity for the international community. FAO has been on the forefront of the international efforts preserving biodiversity and protecting our planet.

Maria Helena Semedo, FAO Deputy-Director General, explains FAO's work on biodiversity, and on protecting our planet, including combating climate change.

UN Ocean Conference, and the 15th UN Biodiversity Conference - where all players must come together and commit to firmly placing both climate and nature at the core of global recovery actions.

Why biodiversity? And why 2021 is considered important for biodiversity?

Biodiversity is experiencing dramatic losses at the hands of humans. Unsustainable farming practices, agri-food systems and uncurbed urbanization are all taking a terrible toll on our natural resources. If left unchecked, the alarming pace of biodiversity losses will have devastating consequences for humankind and our capacity to feed the world.

For example: around three out four emerging infectious diseases in people originate from domestic or wild animals, and there is growing evidence that the key drivers are landscape changes and biodiversity loss. We have seen how COVID-19, a zoonotic disease that spreads from animals to humans, has jeopardized human health and upturned the global economy, putting lives, livelihoods and general well-being and security at risk the world over.

The One Planet Summit comes at a crucial moment, kicking off a series of key events throughout 2021 - notably the 26th UN Climate Change Conference, the UN Food Systems Summit, the UN Ocean Conference, and the 15th UN Biodiversity Conference - where all players must come together and commit to firmly placing both climate and nature at the core of global recovery actions. The UN Biodiversity Conference is expected to adopt a new post-2020 global biodiversity framework for the coming years to ensure that biodiversity contributes to the nutrition, food security, and livelihoods of people, especially for the most vulnerable.

Dealing with a growing climate emergency and diminishing biodiversity, we need to see a bold paradigm shift. Climate and environmental factors must be an integral part of economic models and plans. But political commitment alone is not enough. We must build partnerships, alliances and coalitions for low-carbon and green solutions. These must go hand-in-hand with employment, innovation, and socio-economic opportunities for everyone. These efforts are also crucial for achieving the 2030 Sustainable Development Agenda.

What are FAO's priorities on these?

The COVID-19 pandemic has highlighted areas of inequalities across agri-food systems. Business cannot continue as usual. This means we need to rethink our relationship with nature, allowing us to tackle diseases wherever they emerge in humans, animals, plants or the environment.

With an overall mandate of ending hunger and alleviating poverty - underpinned by the aspirational vision of better production, better consumption, better environment and better lives - FAO promotes the transformation to resilient, sustainable agri-food systems that foster healthy ecosystems and inclusive socio-economic models. FAO supports countries to both adapt to climate change and reduce greenhouse gas emissions from food and agriculture through in-country development of national climate plans and research-based programmes and projects. The focus is on adapting and improving smallholder production sustainably, to ensure that the livelihoods of rural populations are more resilient.

FAO also promotes Nature-based Solutions, Energy-Smart Food Systems and Climate-Smart Agriculture to transform and reorient agriculture towards climate resilience and sustainability.

FAO views biodiversity as the basis of food security and promotes its sustainable use for food security, human well-being and development worldwide. It hosts the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture and the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. Both aim to reach international consensus on policies for the sustainable use and conservation of genetic resources for food and agriculture.

So, this important summit was a unique opportunity for leadership to align both towards a healthy and sustainable future and a sharp focus on how to demonstrate commitment and change on the ground. The current crisis and the necessity to transform agri-food systems represent a unique opportunity for Leaving No One Behind in our efforts for building back better. Transforming our agri-food systems can transform our future.

What concrete actions does FAO promote?

We know that landscape changes - both permanent due to deforestation, land-use change or urbanization, or temporary due to flooding or drought. These are major drivers of the (re-)emergence of a number of zoonotic diseases like malaria, dengue fever, Ebola, and Lyme disease.

(2021-2030), led by FAO and the UN Environment Programme, is a global call to massively scale up to protect and revive ecosystems all around the world, from mountain forests to lakes to coastal areas.

Furthermore, the degradation of land and marine ecosystems undermines the well-being of over three billion people and costs about 10 per cent of the annual global gross product in loss of species and ecosystems services. Key ecosystems that deliver numerous services essential to food and agriculture, including supply of freshwater, protection against hazards and provision of habitat for species such as fish and pollinators, are declining at a sharp rate, as revealed in FAO's *State of the World's Biodiversity for Food and Agriculture* report in 2019.

To reverse the situation, we need to restore our forests, farmland, pastures, wetlands and marine environments - not only to halt the erosion of biodiversity but also to fight climate change. So, FAO's work on biodiversity aims at supporting countries in balancing the need to guarantee food security, improve nutrition and safeguard the livelihoods of the poor, especially in rural areas, while at the same time preventing the degradation, contamination and loss of natural resources.

The 'UN Decade of Ecosystem Restoration' (2021-2030), led by FAO and the UN Environment Programme, is a global call to massively scale up to protect and revive ecosystems all around the world, from mountain forests to lakes to coastal areas. Research shows that more than two billion hectares of the world's deforested and degraded landscapes offer potential for restoration. By restoring degraded ecosystems, we not only restore productivity and enhance biodiversity, we also create jobs and livelihoods, increase food security, and mitigate and adapt to climate change.

FAO has been working with countries for decades to scale up climate and biodiversity investment for the agricultural sectors, leveraging partnerships including with the Global Environment Facility (GEF) and more recently the Green Climate Fund (GCF) to build climate-resilient development pathways.

The FAO-GEF portfolio, worth over $250 million in 2020, cuts across FAO's broad range of work and acts as a vehicle for cross-sectoral efforts to unlock the potential of food supply chains

through the sustainable use of natural resources and climate-smart practices. To date, projects have benefitted nearly five million people, created 350,000 jobs in rural communities, safeguarded biodiversity in close to 200 vulnerable marine ecosystems, and saved some 1000 crop varieties, animal species and breeds from extinction.

As an accredited entity to the GCF, the world's largest dedicated fund for climate action, FAO uses its vast technical expertise and knowledge to mobilize large flows of climate finance to help mitigate and adapt to the effects of climate change. With projects amounting to $796.2 million last year, FAO works around the world, from combatting deforestation in Argentina to rangeland restoration in the Sudan, to support the transition towards low-emission, sustainable food systems through climate-smart approaches, practices and techniques that preserve the environment and biodiversity, and at the same time, help build the resilience of millions of poor family farmers.

You mentioned the link between biodiversity loss and the emergence of new diseases. What can we do?

We need to better understand the root causes of zoonotic diseases, in order to prevent future outbreaks and support a green recovery. A single spillover from animal to human can trigger a global pandemic. This means that we need to work on multiple fronts to reduce the likelihood of spillovers of potential pandemic agents at every crossroad.

Integrating ecosystem health with human, livestock and wild animal health is essential. This is the sure path to mitigating future pandemics. We must promote an ecosystem approach that preserves biodiversity, builds resilience and leads to sustainable food systems. Yet, connecting all these pieces is very challenging and calls for great collaboration and coordination at all levels.

The need for integrated surveillance in human, wildlife and farmed animal populations is an emerging priority to assess and manage the risks. Greater foresight

of where, when and how spillovers occur will enable greater targeting of prevention efforts in communities likely to be first affected. And we must support indigenous peoples to secure and exercise their territorial rights to sustainably manage the wild resources they depend on for food, income and cultural identity.

In this way, FAO is working on the frontline to address and tackle emerging infectious diseases at the animal-human-environment interface, including assessing and responding to its potential impacts on people's lives and livelihoods, veterinary public health and occupational safety, global food trade, markets, food supply chains and animal health.

The Director-General and many leaders spoke at the Summit of the "One Health" approach. What is it and why?

We really need to adopt, accelerate and scale-up "One Health", an integrated approach that recognizes the fundamental and interconnected relationship between the health of people, animals, plants and the environment. It ensures that specialists in multiple sectors work together to tackle associated health threats, while protecting biodiversity.

The One Health approach should be a cornerstone strategy to prevent other zoonotic pandemics while providing the long-term resilience, sustainable agri-food systems, healthy environments we need to better re-orient, reshape and rebuild our future.

FAO, collaborating closely with the World Health Organization (WHO) and the World Organisation for Animal Health (OIE), promotes One Health in work on food security, sustainable agriculture, food safety, antimicrobial resistance (AMR), nutrition, animal and plant health, fisheries, and livelihoods. Ensuring a One Health approach is essential for progress to anticipate, prevent, detect and control diseases that spread between animals and humans, tackle antimicrobial resistance, ensure food safety, prevent environment-related human and animal health threats, as well as combatting many other challenges.

Crucial role of biodiversity in combating zoonotic diseases

Qu welcomes new Franco-German initiative in session with Macron, Merkel

FAO Director-General QU Dongyu addresses the One Planet Summit for biodiversity in Paris.

12 January 2021, Paris/Rome - Emphasizing the interconnectedness of environmental, animal and human health, FAO Director-General QU Dongyu reiterated FAO's commitment to continue supporting the mainstreaming of biodiversity across agriculture and food sectors also by the Hand in Hand Initiative.

"The COVID-19 pandemic has highlighted the close links between human, animal and environmental health, in a context of increased human-livestock-wildlife contacts and ecosystem degradation," the Director-General said Monday, noting the "importance of environmental sustainability as a key determinant of a long term "One Health for All".

He alluded to the strong support of FAO to the establishment of the One Health High Expert Council, stressing the need to address inequalities in health, as "there can be no health security if vulnerable in the rural area are left behind".

The Director-General noted that FAO had intensified its work at the interface of OneHealth and ecosystem restoration and that the Organization welcomes the PREZODE (*PREventing ZOonotic Diseases Emergence) programme* to map, assess and mitigate the risks of potentially emergent zoonotic pathogens.

He added that PREZODE can count on FAO's field work and global experience, citing the One Health "ECTAD" network of over 400 animal health experts working in 36 African and Asian countries as an example, as well as the Organization's reference centres, and laboratory surveillance programme.

The Director-General offered using the new Joint FAO/WHO Center - which integrates workstreams on food safety, animal diseases and AMR - and the joint center on Nuclear Techniques in Food and Agriculture run by FAO and the International Atomic Energy Agency (IAEA), as support hubs for science-policy dialogue.

The Director-General spoke at the session alongside President Macron, Chancellor Angela Merkel of Germany, Charles Michel, President of the European Council and Tedros Adhanom Ghebreyesus, Director-General of the World Health Organization.

He urged all stakeholders, including UN agencies, governments, civil society organizations and the private sector, to commit to a "One Health for All by All for One Healthy Planet" and to do so "historically, holistically, coherently and collectively."

President Macron thanked the Director-General for the role FAO plays in promoting consistency in the international agenda for biodiversity and human health.

Today's day-long summit featured speakers including the Prince of Wales, UN Secretary General Antonio Guterres and World Bank Group President David Malpass, as well as the heads of government of Canada, Italy, Norway, the United Kingdom, and Chinese Vice-Premier Han Zheng. Other high-level participants at the Director-General's event included President Félix Tshisekedi of the Democratic Republic of Congo and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands.

PREZODE

PREZODE, launched today at the One Planet Summit for Biodiversity 2021 convened by President Emmanuel Macron of France, aims to increase cooperation across continents to combat human diseases that originate in animals, which account for almost two-thirds of human infectious diseases, and as much as 75 percent in recent decades.

FAO's contribution

The One Health approach has been a core pillar of FAO's COVID-19 Response and Recovery Programme which has mobilized nearly $200 million so far with its

vision of preventing the health crisis from becoming a food crisis while sustainably addressing fundamental risk factors. The Director-General emphasized his determination to optimize holistic development strategies to avoid exacerbating imbalances on both natural and social levels. "There can be no health security if the vulnerable in the rural areas are left behind," he said.

FAO is also a recognized center of excellence for its efforts to limit the emergence and transmission of animal-originating diseases such as Ebola virus disease, MERS-CoV and avian influenza.

FAO also manages more than $500 million of dollars worth of projects that take a holistic approach to rural development - encompassing biodiversity, ecosystems, forestry and other environmental factors - in a way that contributes to reducing the potential for zoonotic disease emergence. FAO's projects and networks can offer invaluable field-based benefits to PREZODE's monitoring and surveillance efforts, the Director-General said, noting that FAO's flagship Hand-in-Hand Initiative also aims to mainstream biodiversity goals.

FAO's priorities in its OneHealth approach is to strengthen monitoring, surveillance and reporting systems at all levels; to understand risk factors - including socioeconomic and cultural - for disease spillovers from wildlife to domestic animals and humans; to build capacity at all levels for better information-sharing and coordination among institutions and stakeholders; to reinforce veterinary and plant health, infrastructure and safe farm-to-table practices for food and animal production; and to increase the food and agriculture sectors' ability to minimize the risks of antimicrobial resistance .

PPR has spread at an alarming rate more than 70 countries

13 January 2021, Rome - Globally, the number of outbreaks of Peste des petits ruminants (PPR), also known as sheep and goat plague, fell by two-thirds in recent years, showing the commitment of the international community to combatting this highly contagious animal disease and raising hopes for meeting the goal of global eradication by 2030.

PPR can be deadly for animals - with a 30-70 percent fatality rate - but it does not infect people. That said, PPR has major effects on people due to the severe impact of PPR on food security, community resilience and livelihoods.

Just over 1,200 global PPR outbreaks were recorded in 2019 (latest data available) compared to more than 3,500 in 2015 according to new data from the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and partners.

Asia, Africa and Middle East - have reported the disease since it was first identified in Côte d'Ivoire in the 1940s. At its worst, the disease threatens to infect up to 80 percent of the world's 2.5 billion small ruminants if not controlled, putting enormous pressure on some of the world's most vulnerable people.

The decrease in PPR outbreaks is attributed to the impact of vaccination campaigns in more than 50 countries. The campaigns were led and funded by countries with support from FAO and partners. In just 12 of these countries, over 300 million goats and sheep were vaccinated between 2015 and 2018.

Two regions have been the worst hit by PPR, and reported the majority of outbreaks between 2015-2019 - Asia over 75 percent and Africa over 24 percent, although the disease may also be underreported. Nearly half of all outbreaks in this period occurred in only five countries, highlighting the urgent need for strengthening prevention and control mechanisms.

PPR has spread at an alarming rate over the last 15 years; more than 70 countries - mostly in Asia, Africa and Middle East - have reported the disease since it was first identified in Côte d'Ivoire in the 1940s. At its worst, the disease threatens to infect up to 80 percent of the world's 2.5 billion small ruminants if not controlled, putting enormous pressure on some of the world's most vulnerable people.

About 300 million families rely on small ruminants, such as sheep and goats, as a source of food and income, and are at risk of losing their livelihoods if the disease is not kept at bay. It is also estimated that PPR causes economic losses up to $2.1 billion per year.

Although it was first considered as a rinderpest-like disease of small domestic ruminants, in the recent past, PPR has also infected camels, cattle, water buffalo and a range of wildlife species - from the African buffalo to the saiga antelope in Asia.

The road to eradicating PPR

In 2015, the international community set the goal of eradicating PPR by 2030, and, since then, FAO and the World Organisation for Animal Health (OIE) have developed and implemented a Global PPR Control and Eradication Strategy.

"Eradicating the disease is possible and essential to ending poverty and hunger. Not only would it save a valuable source of food and income for many vulnerable people but could also prevent entire families from migrating - a risk they face when their livelihoods are destroyed. A world free of PPR will also mean more security and empowerment for rural women as they are often responsible for looking after livestock," said Maria Helena Semedo, FAO Deputy Director-General.

As of May 2020 (latest data available), 58 countries and one region in Namibia have been recognized as free of PPR - with Russia and Lesotho the latest countries added to the list last year. In addition, 21 countries, which have had no new cases for five consecutive years, can prepare their documentation for validation by OIE for a PPR-free status.

To reach PPR-free status, countries go through a thorough four-stage process (assessment, control, eradication, and post-eradication) supported by FAO and OIE.

Vaccination is essential for PPR prevention and control based on experience from the successful global eradication of rinderpest in 2011 by FAO, OIE and their partners, and the availability of effective PPR vaccines.

FAO and OIE recommend that PPR vaccination should be rolled out during two successive years, followed by vaccination of newborn animals during one or two successive years.

Main obstacles in the fight against PPR

"Whilst PPR outbreaks have decreased significantly in recent years, the infection scope of the PPR virus, both geographical and host range, is still wide, and more needs to be done to fight the disease," said FAO's PPR Programme Coordinator and veterinarian Felix Njeumi.

Shortage of vaccines, livestock movement, and mostly logistical challenges in carrying out vaccinations continue to remain the main obstacles for PPR prevention and control. The cost of one vaccine dose represents around one-eight of the cost of vaccine delivery.

While thermotolerant technology is available, none of the existing vaccines are thermotolerant, and most PPR endemic countries are in tropical or subtropical regions with limited cold-chain resources for vaccine storage and transport. Current existing vaccines also do not differentiate between infected and vaccinated animals.

"We recognize that vaccination against PPR is central to the eradication of the disease and to protect animal health and welfare, as well livelihoods. The PPR vaccine bank provides farmers with timely and affordable access to high-quality vaccines enabling countries and regions to declare themselves free of PPR," said Jean-Philippe Dop, the OIE Deputy Director General of Institutional Affairs and Regional Activities.

The PPR vaccine stock/bank established by FAO, OIE, and other partners have improved the quality assurance and supply of vaccines. However, to achieve PPR eradication, the funding gap for vaccination campaigns and other program activities must be filled.

The first phase of the global PPR programme set a target of vaccinating 1.5 billion small ruminants by the end of 2021. As of mid-2020, around half of this target had been achieved, with the COVID-19 pandemic having significantly disrupted animal health services, including PPR vaccinations and outbreak reporting, last year. These disruptions continue in 2021 as the world is still grappling with the pandemic.

FAO also stresses the need for prevention and control measures to be coordinated between neighboring countries to restrict transboundary movement of disease. Strengthening surveillance and post-vaccination sero-monitoring at country level is also essential.

The funding gap for the PPR Global Eradication Program is estimated at $340 million. Challenges, both financial and logistical, remain. However, the latest data show progress, reflecting the commitment of countries and FAO, OIE to eradicate PPR, and give cause for optimism. The second phase (2022-2027) of the programme will be formulated in 2021.

Make : NotWasting food a personal resolution

How you can avoid food waste no matter the holiday
This holiday, do you part to save food and create a world without hunger.
24/12/2020
All over the world, holidays mean the return of certain specialties: Olivier salad for New Year's in Russia, Red bean porridge for solstice in Korea, Haleem for Ramadan in India and the Middle East, Mince pies for Christmas in England, Pogaèa bread for Orthodox Easter, Banana cakes for Lunar New Year in Vietnam. Whatever the holiday is and wherever in the world it is celebrated, there is usually a type of special food that goes along with it.
Left: Haleem is a stew made of wheat, meat, lentils and species. It is generally prepared during Ramadan in India and parts of the Middle East.
Right: New Year's Eve is the biggest holiday in Russia and Olivier Salad, a mix of potatoes, peas, carrots and various other ingredients, is the most traditional dish to serve.
The holidays are a great time to celebrate food and to appreciate it. Yet, in some parts of the world, holidays have become synonymous with over-eating and food waste. In 2011, FAO estimated that *1/3 of all the food produced in the world is either lost or wasted. That amounts to 1.3 billion tons per year. And food isn't the only thing that is wasted when it goes uneaten: all of the resources (like seeds, water, feed, etc.), money and labour that go into making it are also lost.
While we celebrate the people and ideas that we value, let us make saving food one of them.

Food isn't the only thing that is wasted when it goes uneaten. All of the resources, money and labour that go into making it are also lost.

Here are six tips on how to avoid and reduce holiday food waste:

1- **Be realistic** – Plan in advance and don't prepare food for 50 people if only 5 are coming to dinner.

2- **Freeze leftovers or give them to guests** – If you do cook too much food, encourage guests to take some home with them. Whatever is left, put it promptly in the freezer for another day. In general, food should not be left at room temperature for longer than two hours.

3-**Turn the leftover food into the next day's lunch or dinner** – There are many creative recipes on the internet for using leftovers. In fact, several dishes like casseroles, goulash, *fattoush* and *panzanella* started from the desire not to waste fruits, vegetables or even excess, bread. Make sure that you store any leftovers in the refrigerator and use it as soon as possible.

4- **Finish leftovers before making something new**-The instinct to make something different for every meal is quite common, but before cooking a new dish, see if you have anything already prepared and still safe to eat to finish first. Alternatively, turn your old leftovers into a new dish. Just remember to avoid re-heating food and then putting it back into the refrigerator later.

5-**Allow guests to serve themselves so they can choose as much or as little as they want-** As nice as it is to serve people, a host might not accurately gage how much or how little someone wants to eat, and usually errs on the side of too much. Allowing guests to serve themselves means that they can choose the amount that they would like to eat. (As a food waste tip for guests: when a meal is self-serve, don't take more than you can eat!)

6-**Donate what you don't use**-If you buy extra cans, dried goods or other non-perishable food that can be donated, there are many local charities that happily accept these foods. Check the internet for places near you that accept donations.
This holiday, remember that having enough food is a privilege. Don't waste it!

Fight against rural poverty

IFAD's fight against rural poverty and hunger highlighted at One Planet Summit, as President Macron calls on others to step up their commitment

13 January 2021

In a move to sustainably address rising hunger and poverty, exacerbated by COVID-19, climate change and biodiversity loss, French President Emmanuel Macron called on global leaders to step up their commitments in support of long-term agricultural development.

"Climate change, biodiversity and food are all correlated. Agriculture is key," said President Macron, who announced a series of commitments during the One Planet Summit, including a 50 per cent increase in funds to IFAD for its work in 2022-2024. "I am convinced our partners will follow in this ambitious dynamic."

Earlier in the day, President Macron met with the IFAD's UN Goodwill Ambassadors Idris Elba, actor, filmmaker and humanitarian, and Sabrina Dhowre Elba, actress, model and activist, who advocated for increased investments to rural populations, biodiversity and the fight against climate change.

Twelfth Replenishment to deliver an overall programme of work of at least US$11 billion from 2022 to 2024, including through a new private sector financing programme and an expansion of its pioneering climate change adaptation programme (ASAP+).

"We are delighted that President Macron has joined many countries, including those from Africa, who have increased their pledges to IFAD, and we hope other leaders and countries will follow their lead," said Idris and Sabrina Dhowre Elba following the announcement. "At a time when every country is experiencing hardship from the pandemic, we need more than ever the political vision to tackle our interlinked climate, health and economic emergencies. Investing in sustainable agriculture and rural areas not only creates economic opportunities for a better and more equal future, but can also help safeguard our planet."

Three out of four of the world's poorest people live in rural areas. A majority of them work in agriculture on small farms. While they produce 50 per cent of the world's food calories on only 30 per cent of global agricultural land, many of them live in poverty and cannot feed their families. Hunger and poverty are on the rise due to conflict, climate change and the COVID-19 pandemic.

IFAD has called on its Member States to significantly increase their contributions in support of its Twelfth Replenishment to deliver an overall programme of work of at least US$11 billion from 2022 to 2024, including through a new private sector financing programme and an expansion of its pioneering climate change adaptation programme (ASAP+). This would help approximately 140 million rural people increase their production and raise their incomes through better market access, contributing to creating jobs and improving food security and nutrition for the world's most vulnerable people.